

Najdbe in sledovi poselitve iz bakrene dobe pod gomilo v Brezju pod Brinjevo goro

Funde und Besiedlungsspuren aus der Kupferzeit unter dem Grabhügel in Brezje unterhalb der Brinjeva gora

Bine KRAMBERGER

Izvleček

V prispevku predstavljamo sledove eneolitske poselitve in najdbe, ki jih je leta 1956 pri izkopavanju gomile iz srednje bronaste dobe na območju Podgraškove domačije v Brezju pod Brinjevo goro odkril Stanko Pahič. Gre za keramične fragmente in kamnita orodja. Lončenino lahko večinoma opredelimo v lasinjsko kulturo zgodnjega eneolitika oz. bakrene dobe.

Ključne besede: severovzhodna Slovenija, Brezje pod Brinjevo goro, eneolitik, poselitev, lončenina, kamnito orodje

Abstract

[Finds and traces of a settlement from the Chalcolithic period under the burial mound in Brezje below Brinjeva gora] This article presents Eneolithic settlement remains and finds, which were found in the year 1956 by Stanko Pahič while the excavation of the Middle Bronze Age burial mound in Brezje (location Podgraškova domačija) below Brinjeva gora. These are ceramic fragments and stone tools. Most of the finds fall in the time of Early Eneolithic Lasinja culture.

Keywords: north-eastern Slovenia, Brezje below Brinjeva gora, Eneolithic, settlement remains, pottery, stone tools

V času nastajanja tega prispevka je minilo natanko 60 let od izkopavanja znamenite gomile v Brezju pod Brinjevo goro, ki ga je vodil Stanko Pahič.¹ Tovrstnih grobnih spomenikov iz srednje bronaste dobe je bilo doslej na Slovenskem odkritih le peščica, zato je gomila med arheologi dobro poznana.² Pred kratkim je bila tema tudi nove

kronološke diskusije.³ Manj znano pa je, da so pri njenem izkopavanju naleteli na starejše najdbe poselitve, ki doslej še niso bile celovito objavljene. V času Pahičevega službovanja v Pokrajinskem muzeju Maribor so bile že v pripravi za objavo. Predmeti so bili večinoma opisani in izrisani.⁴ Nato pa zaradi Pahičeve smrti leta 2003 objave ni bilo. Te najdbe so pomembne iz več vidikov. Prvič

¹ Pahič 1962–1963.

² Gomile srednje bronaste dobe so pri nas poznane le še pri Bukovcu nad Zgornjo Polskavo in pri Morju pri Framu. Tudi te je odkril Pahič (Pahič 1965; id. 1974).

³ Črešnar, Koprivnik 2014; Črešnar, Teržan 2014, 679–681.

⁴ Risbe so bile delo Draga Omana iz Pokrajinskega muzeja v Mariboru.

zato, ker dopolnjujejo arheološko sliko prostora ob zgornji Dravinjski dolini. Drugič zato, ker je gradivo sorodno gradivu z nekaterih najdišč v Podravju. Tretji razlog pa je, da je bilo med izkopavanji odkritih nekaj keramičnih predmetov, kakršnih doslej na Slovenskem nismo poznali, kar pomeni, da ti pomembno dopolnjujejo naše poznavanje eneolitske materialne kulture.⁵

Članek posvečam Stanku Pahiču, izjemnemu slovenskemu arheologu 20. stoletja.

LEGA ARHEOLOŠKEGA NAJDIŠČA, ZGODOVINA RAZISKAV IN ARHEOLOŠKA SLIKA PROSTORA

Gomila iz časa srednje bronaste dobe je bila odkrita v sklopu sistematičnih arheoloških raziskav, ki jih je med letoma 1953 in 1964 v Dravinjski dolini izvajal Stanko Pahič, kustos v Pokrajinskem muzeju Maribor. Poleg gomile,⁶ ki jo je raziskal v avgustu leta 1956 (*sl. 1: 1; 2*), je bila takrat odkrita vrsta dotlej nepoznanih arheoloških najdišč. Najbolj znana je Brinjeva gora z naselbinskimi ostalinami iz vseh faz bronaste dobe, iz starejše in mlajše železne dobe ter iz antičnega obdobja (*sl. 1: 4; 2*).⁷ Raziskana so bila tudi naselbini pripadajoča grobišča. Gomila v Brezju je bržkone pripadala srednjebronastodobni fazi naselbine. V bližini sta bili odkriti poznoantično in staroslovansko grobišče (*sl. 1: 2; 2*),⁸ tretje grobišče je plano žgano grobišče na Gračiču, ki sodi v pozno bronasto dobo (*sl. 1: 6*).⁹

Omeniti je treba tudi Pahičevo raziskovanje rimskih cest in njihovega poteka ob jugovzhodnem Pohorju ter njegove topografske ogleda, ob katerih je bilo med drugim kot prazgodovinsko arheološko najdišče prepoznana Pavlakova jama v Novi Dobravi.¹⁰ Poleg tega so bile med letoma

1953 in 1964 v Dravinjski dolini ugotovljene štiri poselitvene točke iz bakrene dobe oz. eneolitika.

Od eneolitskih najdišč leži najnižje v Dravinjski dolini naselbina v Zbelovem, ki pripada lasinjski kulturi.¹¹ Naselbina leži na vrhu enega izmed grebenov nad vasjo Zbelovo, južno od današnje štajerske avtoceste, preostala eneolitska najdišča pa se raztezajo severno od avtoceste, v okolici Brinjeve gore. Prvo verjetno sočasno najdišče v okolici Brinjeve gore je bilo odkrito pri t. i. Zupančičevi hiši v Zrečah (*sl. 1: 3*),¹² drugo, prav tako lasinjski kulturi pripadajoče najdišče, pri Zimrajhovich v Brezju nad Zrečami (danes Brezje pri Oplotnici) (*sl. 1: 2; 2: 2*),¹³ tretje eneolitsko najdišče, ki je tema tega prispevka, je bilo odkrito pri njihovih sosedih Podgraških oz. Pudgroških (*sl. 1: 1; 2: 1; 17: 1*).¹⁴ Obe eneolitski najdišči v Brezju sta bili odkriti po naključju pri raziskavah mlajših grobišč in ležita na istem sedlastem grebenu iztekajočega se pohorskega hrbta.

Pogled z naselja Zlakova na omenjeni del grebena med Oplotniško in Dravinjsko dolino z označenima eneolitskima najdiščema prikazuje *slika 3*. Ta preval poteka od Pohorja proti Dravski ravnini in povezuje vrh s cerkvico sv. Martina (587 m n. m.) z vrhovi Brinjeve gore (630 m n. m.). Na skupaj treh vrhovih Brinjeve gore sta dve romarski cerkvi iz 18. stoletja in več arheoloških najdišč. Od jugovzhoda proti severozahodu si sledijo vrh Golika s cerkvijo, posvečeno sv. Neži (*sl. 3: a*), na najvišjem vmesnem vrhu stoji cerkev sv. Matere božje (*sl. 3: b*), severozahodno od njega je najnižji izmed brinjegorskih vrhov, Freudenberg ("Vesela gora") (*sl. 1: 5; 3: c*), z ruševinami gradu nekdanjih zreških vitezov in posamično najdbo prazgodovinske lončenine.¹⁵ Bronastodobne, železnodobne in antične naselbinske ostaline so bile ugotovljene na zahodni strani Brinjeve gore, in sicer na do 100 m širokem položnem pobočju med obema najvišjima vrhovoma.¹⁶ Kmetija Podgraških, ob kateri je bila raziskana srednjebronastodobna gomila z eneolitskimi najdbami, je ob vzhodnem vznožju vrha gradu Freudenberg (*sl. 3: 1*).¹⁷ Slabih 250 m v smeri proti severozahodu imajo domačijo

⁵ Zahvaljujem se arheologinji Vesni Koprivnik, kustosinji Pokrajinskega muzeja v Mariboru, ker mi je omogočila vpogled v gradivo s Podgraškove domačije in mi ga dovolila objaviti.

⁶ Pahič 1962–1963; id. 1990, 5–7; id. 1995, 9–11; Črešnar, Koprivnik 2014.

⁷ Pahič 1981; id. 1985; id. 1990, 8–17, 20–26; id. 1995, 13–25, 28–29, 96–100; id. 1998, 137–139; Oman 1981; Teržan 1990, 36–43, sl. 4, 6.

⁸ Pahič 1955b; id. 1990, 26–32; id. 1995, 102–108.

⁹ V. Pahič 1988–1989; Pahič 1990, 17–19; id. 1995, 25–27; Črešnar et al. 2014.

¹⁰ Pahič 1995, 11–12, 34–43.

¹¹ V. Pahič 1983.

¹² Pahič 1955a.

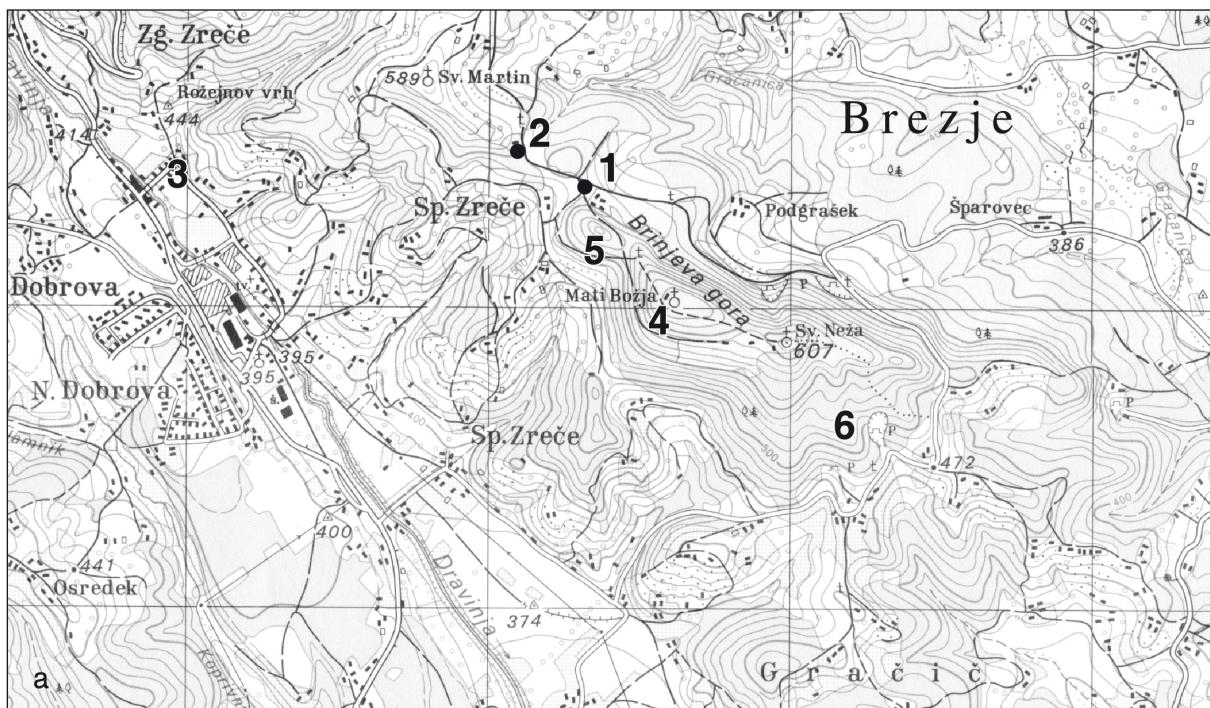
¹³ Pahič 1956, 227; id. 1973, 13–14, 17; id. 1995, 2–9.

¹⁴ Pahič 1973, 14, 17; id. 1983, 45 (najdbe 19–24), 46 (najdbe 1,3,4,7–12); id. 1990, 4–5 (najdbe 1,3,4,7,8).

¹⁵ Kavur 1994–1995.

¹⁶ Pahič 1998, 137.

¹⁷ Po legi pod gradom tudi njihovo domače ime.

Sl. 1: Naselbina na Brinjevi gori in najdišča v okolici. M. = 1:25.000 (kartografska podlaga: TK 1:25000 (1974); vir podatkov: RKD, ARKAS).

Abb. 1: Lage der Siedlungen auf der Brinjeva gora und der Fundstellen in ihrer Umgebung. M. = 1:25.000 (Kartographische Basis: TK 1:25000; Datenquelle RKD, ARKAS).

1. Brezje – Podgraškova domačija:

– bivališče, zgodnji eneolitik in sekundarne najdbe, eneolitik / Haus, frühes Äneolithikum und sekundäre Funde, Äneolithikum (ARKAS ID 171702.04 Brezje, Sadekov vrt [= Podgraškova gomila], eneolitske najdbe in bivališče iz zgodnje bakrene dobe);

– grobišče, gomila, srednja bronasta doba / Bestattungsort, Tumulus, mittlere Bronzezeit (ARKAS ID 171702.05 Brezje, Sadekov vrt [= Podgraškova gomila]).

(EŠD 6873 Brezje pri Oplotnici – Arheološko najdišče Gorenjak-Sadek)

2. Brezje – Zimrajhovi:

– jame, eneolitik / Grube, Äneolithikum (ARKAS ID 171702.01 Brezje, Gorenjakova domačija);

– antično grobišče / antikes Gräberfeld (ARKAS ID 171702.02 Brezje, Gorenjakova domačija);

– staroslovansko grobišče / alt-slavisches Gräberfeld (ARKAS ID 171702.03 Brezje, Gorenjakova domačija).

(EŠD 6873 Brezje pri Oplotnici – Arheološko najdišče Gorenjak-Sadek)

3. Zreče – Zupančičeva hiša:

– eneolitska kulturna plast / äneolithische Kulturschicht (ARKAS ID 163815.01 Zgornje Zreče, Zupančičeva hiša [naselje, eneolitik]).

(EŠD 10347 Zreče – Arheološko najdišče Zgornje Zreče)

4. Brinjeva gora:

– naselje, bronasta doba / Siedlung, Bronzezeit (ARKAS ID 163816.01 Zreče, Brinjeva gora);

– naselje, železna doba / Siedlung, Eisenzeit (ARKAS ID 163816.02 Zreče, Brinjeva gora);

– naselje, rimska doba / Siedlung, Römische Zeit (ARKAS ID 163816.03 Zreče, Brinjeva gora).

(EŠD 889 Zreče - Arheološko najdišče Brinjeva gora)

5. Grad Freudenberg:

– posamična najdba, prazgodovina / individueller Fund, Vorgeschichte (ARKAS ID 171702.06);

– ruševine gradu Freudenberg, srednji vek / Die Ruine der Burg Freudenberg, Mittelalter.

(EŠD 10349 Zreče – Grad Freudenberg)

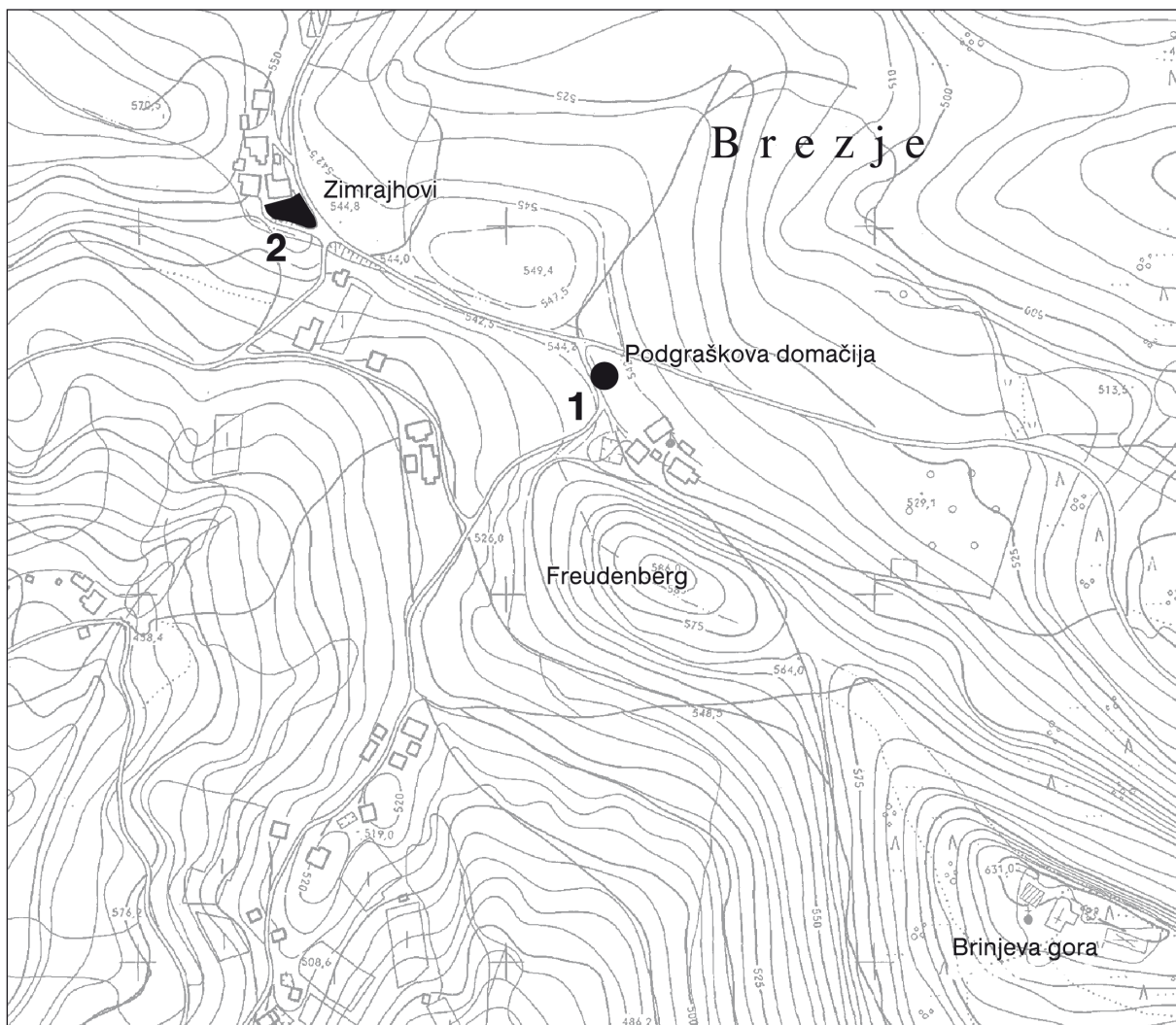
6. Gračič – Jančičeva hosta:

– grobišče, plano, pozna bronasta doba / Flachgräberfeld der späten Bronzezeit (ARKAS ID 163804.01 Gračič – Jančičeva hosta).

ARKAS = zbirka / Datenbank Arheološki kataster Slovenije, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo [<http://arkas.zrc-sazu.si/>].

EŠD = evidenčna št. enote dediščine (zbirka RKD) / Heritage Register Number (database RKD).

RKD = zbirka / Datenbank Register nepremične kulturne dediščine, Ministrstvo za kulturo RS [<http://rkd.situla.org/>].

Sl. 2: Naselbina na Brinjevi gori in najdišča v okolici. M. = 1:5.000 (kartografska podlaga: TTN5; vir podatkov: RKD, ARKAS).

Abb. 2: Lage der Siedlungen auf der Brinjeva gora und der Fundstellen in ihrer Umgebung. M. = 1:5.000 (Kartographische Basis: TTN5; Datenquelle RKD, ARKAS).

Zimrajhovi, pri katerih so bile odkrite bakrenodobne jame leto prej (sl. 3: 2).

Večkratno poselitev Brinjeve gore in njene okolice v različnih arheoloških obdobjih razumemo predvsem v kontekstu dveh naravnogeografskih determinant. Prva je prehodnost območja (sl. 3; 4). V bližini Brinjeve gore se namreč križata dve naravni poti, po katerih so potekale v rimskem času pomembne cestne povezave, verjetno pa so bili ti prehodi izkoriščeni tudi pred tem. Prva pot poteka iz Celjske kotline prek Stranic v Slovenske Konjice in nato Dravsko ravnino. V rimskem obdobju je potekala po njej cesta, ki je povezovala Aquileio, Emono, Celeio in Flavio Solvo (Oglej–Ljubljana–Celje–Lipnica). Druga naravna

pot poteka prečno na njo, iz Dravske ravnine prek Vitanjsko-Doliškega hribovja v Slovenjgraško kotlino in Dravograd, nato pa ob reki Dravi v Labotsko dolino (Lavanttal). Po njej je potekala v rimskem obdobju znamenita cesta Virunum–Upellae–Petrovium (Celovec–Vitanje–Ptuj).¹⁸

Razen bližine križišča pomembnih naravnih poti kot naravnogeografske determinante je lokacija Brinjeve gore zanimiva tudi zaradi bližine nahajališč rud. Znana so predvsem rudišča železove rude v Razboru in v Slovenskih Konjicah ter nahajališča svinčeve, cinkove in bakrene rude v okolici Okoške

¹⁸ Pahič 1995, 36–43.

Sl. 3: Pogled s severa proti Brinjevi gori; **a** – vrh Golika s cerkvijo sv. Neže; **b** – vrh s cerkvijo sv. Matere božje; **c** – vrh Freudenberg (“Vesela gora“) z eneolitskima najdiščema v Brezju: **1** – Podgraškova domačija in **2** – Pri Zimrajhovich. V ozadju, jugovzhodno od Brinjeve gore, je videti del Dravske ravnine, Donačko goro in Boč, na jugozahodni strani pa del zgornje Dravinjske doline.

Abb. 3: Blick von Norden auf die Brinjeva gora; **a** – der Gipfel Golika mit der Kirche sv. Neža (St. Agnes); **b** – der Gipfel mit der Kirche (heilige Mutter Gottes); **c** – der Gipfel Freudenberg mit äneolithischen Fundplätzen in Brezje: **1** – Podgraškova domačija; **2** – Pri Zimrajhovich. Im Hintergrund südöstlich der Brinjeva gora sind ein Teil der Drauebene zu sehen, die Berge Donačka gora und Boč, auf der südwestlichen Seite ein Teil der oberen Dravinjaebene.

Sl. 4: Pogled s ceste ob Podgraškovi domačiji v Brezju proti jugozahodu, Dravinjski dolini z Zrečami in čez Stranice proti Celjski kotlini.

Abb. 4: Blick von der Straße in der Nähe des Podgrašek Heims und Brezje in Richtung Südwesten, zum Dravinja-Tal mit Zreče und über Stranice bis zum Becken von Cilli.

(Foto / Photo A. Hellmuth Kramberger)

gore.¹⁹ Zato je že B. Teržan kot prva domnevala, da je imelo pomembno vlogo pri poselitvi tega prostora v prazgodovini tudi rudarjenje. Po njenem mnenju bi lahko rudonosna Okoška gora privabila prve prebivalce pod Pohorje že od časa lasinjske kulture, kar bi nakazovale zgodnjeeneolitske naselbine in zgostitve najdišč posamičnih prazgodovinskih kamnitih orodij v okolici.²⁰ Seveda je to le hipoteza, kajti začetki rudarjenja niso bili pri nas nikoli podrobneje raziskani, je pa ideja zanimiva. Znani so namreč prvi indici o metalurgiji bakrene rude v srednji Evropi z najdišč kulture Münchshöfener (Brixlegg na Tirolskem), torej iz druge polovice 5. tisočletja in začetka 4. tisočletja pr. n. št.²¹ ter njej sočasne kulture Tiszapolgár na Madžarskem.²² V ta čas sodijo tudi prvi bakreni predmeti v srednji Evropi in vsaj en bakren predmet na Slovenskem – kladivasta sekira iz okolice Ptuja.²³ Pri tem je zanimivo, da so ti prvi bakreni kosi, glede na analize svinčevih izotopov, po večini narejeni iz rude, ki je po sestavi podobna rudi z območja današnje Srbije,²⁴ za katero vemo, da sta se barvna metalurgija in rudarjenje pojavila okoli tisoč let prej (kultura Vinča), od tam pa se je očitno nova tehnologija razširila na druga območja.²⁵

STRATIGRAFSKA SLIKA NAJDIŠČA

Gomila, ki je bila pred izkopavanjem ohranjena približno dve tretjini od prvotnega obsega, je

¹⁹ Jelenc 1953, 18, sl. 2; Pajtler, Dobnikar, Herlec 2006; Budkovič 2010 (št. rudnega pojava 122); Podgoršek 2011, 144–146.

²⁰ Teržan 1989, 239, 241–242, sl. 2; ead. 1983.

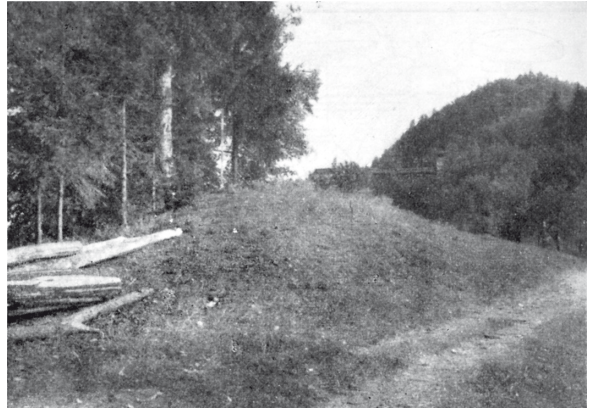
²¹ Höppner et al. 2005, 298–303.

²² Virág 2003.

²³ Glej Teržan 1995, 234–235, t. 1: 4; 2: 12. V približno isti čas lahko spada tudi bakren predmet trapezne oblike, odkrit pred 2. sv. vojno na območju Donačke gore, ki po obliki spominja na kamnite trapezne sekire oz. dleta, kakršna so bila odkrita tudi na obravnavanem najdišču (t. 13: 5–9). Irena Šinkovec omenjeno najdbo sicer na podlagi podobnih, a večjih sekir z Ljubljanskega barja uvršča v pozno bakreno dobo (Šinkovec 1995, 131), a so dobro primerljive tudi najdbe z najdišč v jugovzhodni Evropi, ki so datirane med koncem 5. in 4. tisoč. pr. n. št. (Šljivar 2006, 99, sl. 12; Antonović 2009, 170–171, sl. 4: 11,12). Pomenljivo je tudi, da je predmet grobe izdelave, tako da verjetno ne gre za končni izdelek, pač pa za polizdelek namenjen za nadaljnjo obdelavo (prim. s Šljivar 2006, 99).

²⁴ Höppner et al. 2005, sl. 1; analize svinčevih izotopov (ib. 303–308).

²⁵ Rosenstock, Scharl, Schier 2016.

Sl. 5: Pogled s severozahoda na območje eneolitskega najdišča z mlajšo, pred izravnavo še vidno srednjebronzastodobno gomilo. V ozadju Podgraškova domačija v Brezju in Brinjeva gora s cerkvijo sv. Neže.

Abb. 5: Ein Blick von Nordwesten auf den äneolithischen Fundplatz mit dem jüngeren, vor seiner Einebnung noch sichtbaren, mittelbronzezeitlichen Grabhügel. Im Hintergrund sind Podgrašeks Heim und Brinjeva gora mit der Kirche sv. Neža (St. Agnes) zu sehen. (Pahič 1962–1963, t. / Taf. 7: 1)

Sl. 6: Brezje – Podgraškova domačija, avgust leta 2016. Pogled s severozahoda na najdišče. Območje eneolitske poselitve z ugotovljeno lokacijo mlajše, leta 1956 izkopane in nato odstranjene srednjebronzastodobne gomile.

Abb. 6: Brezje – Podgraškova domačija, Situation im August des Jahres 2016. Blick aus Richtung Nordwesten auf den Fundplatz. Bereich der äneolithischen Besiedlung mit dem lokalisierten Areal des jüngeren, im Jahr 1956 ausgegraben und anschließend beseitigten, mittelbronzezeitlichen Grabhügels.

bila leta 1956 na željo lastnika izravnanana,²⁶ zato je danes v prostoru ni več zaznati. V registru nepremične kulturne dediščine Slovenije je njena lega označena na severni strani ceste, ki vodi po

²⁶ Pahič 1990, 3.

prevalu iz Zlakove v Brezje pri Oplotnici,²⁷ kar pa je napačno. Po Pahiču je namreč gomila ležala na travniku, kakih 100 metrov pred domačijo lastnika zemljišča (parc. št. travnika 516, k. o. Brezje, lastnik Stanko Sadek), in sicer med dvema manjšima kolovozoma, ki sta se zahodno tik ob njej združila v pot, ki je vodila po prevalu.²⁸ Poleg tega zapisa imamo o lokaciji gomile na voljo tudi fotografijo (prim. sl. 5)²⁹ in Pahičev načrt,³⁰ vsi ti podatki pa kažejo na to, da je gomila ležala vzhodno od križišča, na južni strani ceste Zlakova–Brezje pri Oplotnici (sl. 6 in sl. 1: 1; 2: 1).

Pri izkopavanjih je bilo območje gomile razdeljeno na štiri odseke (A, B, C, D; sl. 7), pri čemer sta bila severni (D) in vzhodni (A) odsek izkopana skupaj, južni (B) in zahodni odsek (C) pa vsak posebej. Pri tem sta bila dokumentirana dva kontrolna profila Y in X (sl. 7), ki kažeta na zanimivo stratigrafsko sliko in stratigrafski odnos starejših naselbinskih ostalin do mlajše gomile (sl. 7).³¹ Ugotovljeno stratigrafsko zaporedje smo razdelili na tri faze.³²

Faza 1

Iz profilov je razvidno, da je bil del kulturnih ostalin odkrit v jami pod gomilo (sl. 7/2: plasti 1a–d). Jama, ki v tlorisu gomile ni posebej označena (prim. sl. 7/1), je bila vkopana v prvotna sterilna tla (prodnato rjavo rumenkasto ilovico; sl. 7/2: 0) do 35 cm globoko (sl. 7/2: 1a) in zapolnjena z rdečkasto prodnato plastjo z ožganim hišnim ometom (sl. 7/2: 1c). V jami so bile ugotovljene tri večje koncentracije ožgane ilovice (sl. 7/2: 1b), vsaj ena zgostitev prodnikov (sl. 7/2: 1d), od najdb pa odlomki eneolitke lončenine (t. 1; 2; 3: 1–4), piramidalna utež (t. 3: 7), brusni kamen (t. 3: 5) in odlomek žrmelj (t. 3: 6).

Ožgano ilovico, ki je bila odkrita v jami, je imel Pahič za ožgani hišni omet in prežgana tla, eneolitsko jamo pa, čeprav jam za stojke niso našli, za ostanke nekoliko poglobljene pravokotne hiše. V kakšnem odnosu do zgostitev ožgane ilovice so

bile keramične in kamnite najdbe, ni znano. Le za lonec, ki je obnovljen v risbi (t. 2: 8), je objavljen podatek, da je ležal znotraj domnevnega tlorisa hiše še v prvotni legi.³³

Ugotovitev, da gre pod gomilo iz srednje bronaste dobe za ostanke hiše, se sklada tudi z novejšimi raziskavami sočasnih naselbin v Podravju, saj so bili tam v podobnih jamah, poleg zgostitev ožgane hišnega ometa, odkriti tudi jame za stojke, ognjišča in peči.³⁴

Faza 2

Na prostoru, kjer je bila nekoč eneolitska hiša, je bila nasuta gomila, obdana z vencem iz kamnov. Teren je bil morda najprej poravnán, na kar bi kazale do 10 cm debele zaplate rumene ilovice (sl. 7/2: 2a) in morebiti "črna lisa" (sl. 7/2: 2b) nad jamo. Nato je bil postavljen centralni grob 1 (sl. 7/1; 7/2: 2d) (ki je bil v nasprotju z ostalimi grobovi v jugovzhodnem delu gomile izropan).

Sledita do 70 cm debela plast, mešana sivkasta in rjavkasta zemlja s prodniki in posameznimi kosi oglja kot prva nasipna plast gomile nad grobom 1 (sl. 7/1; 7/2: 2e), ter venec iz kamnov (sl. 7/1; 7/2: 2c). Zemlja za nasutje je bila pobrana v neposredni bližini gomile, zato zajema ta plast še starejše kulturne ostanke iz soseščine.³⁵ Teh je relativno veliko. Med njimi gre večinoma za keramične odlomke (t. 3: 8–13; 4–11; 12: 1–16). Dokaj veliko je bilo tudi kamnitih sekir (t. 12: 17–19; 13: 1,4) in dlet (t. 13: 5–9). Najdeni so bili še trikotna kamnita puščična konica (t. 13: 12), praskalo (t. 13: 11), dva kosa oklesanega amfibolitnega skrilavca – verjetno nedokončani kamniti sekiri (t. 13: 2,3), izvrtsek sekire (t. 13: 10) in večji kos žrmelj (t. 13: 13).³⁶

²⁷ Vir: RS, Ministrstvo za kulturo, Register nepremične kulturne dediščine [http://giskd6s.situla.org/giskd/].

²⁸ Pahič 1962–1963, 350.

²⁹ Glej tudi Pahič 1962–1963, t. 7; sl. 2; 3; id. 1990, 3 – zgoraj.

³⁰ Pahič 1962–1963, sl. 1.

³¹ Pahič 1962–1963, 350–351.

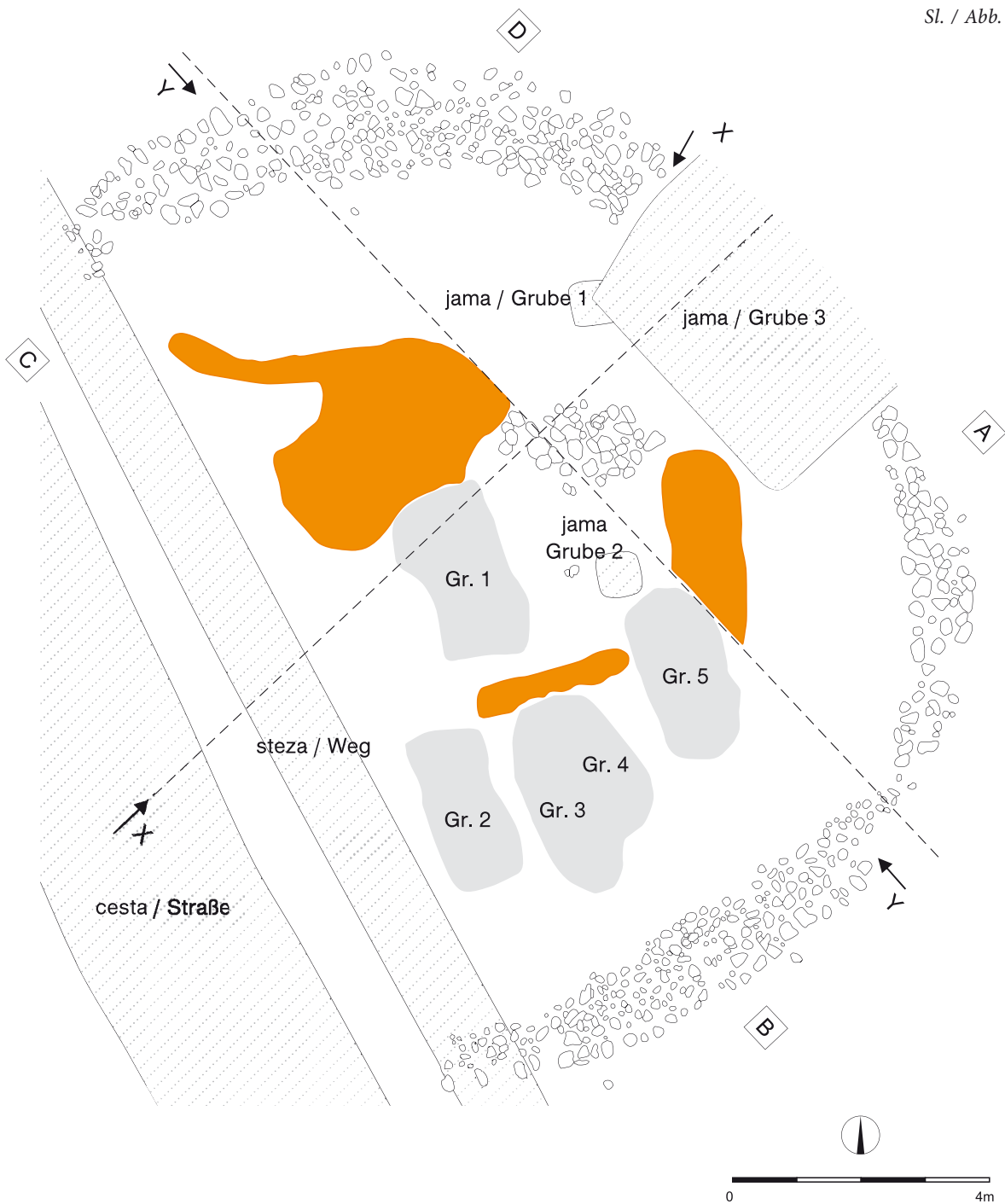
³² Vse podatke o stratigrafski sliki in opisu plasti povzemamo po Pahiču (1962–1963, 349–353).

³³ Pahič 1962–1963, 350; id. 1973, 17; id. 1990, 3; id. 1995, 7.

³⁴ Prim. Kramberger 2014a, 242–250; id. 2015a, 232–233, sl. 1, 2; id. 2015b, 250–253, sl. 2.

³⁵ Pahič 1962–1963, 350–351.

³⁶ Najdbe iz prve nasipne plasti so po večini primerljive s tistimi iz jame pod gomilo, nekaj keramičnih odlomkov pa je verjetno mlajših, a so žal premalo značilni, da bi jih lahko natančno kronološko opredelili. Gre za kos vbočenega dna posode (t. 12: 8), odlomek dna z izrazito poudarjenim robom (t. 12: 9), fragmenta posod, ki sta bili pod ustjem okrašena z razčlenjenim vodoravnim plastičnim rebrom (t. 12: 14,16), kos konveksnega dna posode z rahlo poudarjenim prehodom v ostenje (t. 12: 10) in odlomek pravokotnega ali ovalnega dna posode (t. 12: 15).

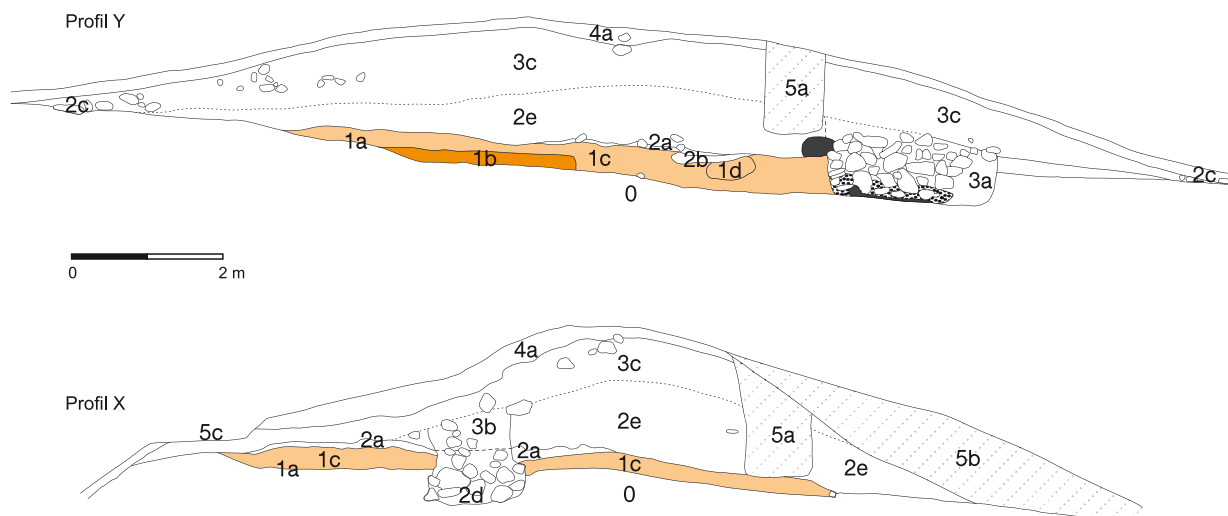

 zgotitve ožganega hišnega ometa eneolitske stavbe pod gomilo /
Konzentration von gebranntem Hüttenlehm des äneolithische Gebäude unter dem Grabhügel

 kamnit venec / Steinkreis

 recentni posegi v prostor / rezente Einschnitte in den Bereich

 grob v gomili / Grab im Grabhügel

- 0 prodnata rjavo rumenkasta ilovica / kieshaltiger braun-gelber Lehm
- 1a eneolitska jama / äneolithische Grube
- 1b zgostitev ožganega hišnega ometa / Konzentration von Hüttenlehm
- 1c eneolitska kulturna plast / äneolithische Kulturschicht
- 1d lisa proda v kulturni plasti / Kieskonzentration in der Kulturschicht
- 2a plast rumene ilovice / Schicht gelben Lehms
- 2b črna lisa / schwarze Konzentration
- 2c venec gomile iz kamnov / Steinkreis des Grabhügels
- 2d grob 1 - centralni grob gomile / Grab 1 - Zentralgrab des Grabhügels
- 2e prva nasipna plast gomile / erste Schicht der Hügelerschüttung
- 3a grob 5 gomile / Grab 5 des Grabhügels
- 3b roparski jarek do centralnega groba gomile / Raubgraben über dem Zentralgrab
- 3c druga nasipna plast gomile / zweite Schicht der Hügelerschüttung
- 4a humus / Humus
- 5a jami za stebra žične vlečnice / Grube für den Pfosten einer Seilbahn
- 5b recentni izkop za ilovico / rezente Lehmentnahme
- 5c recentna steza / rezenter Weg

Sl. 7: Brezje – Podgraškova domačija. Srednjebronastodobna gomila, izkopavanja leta 1956. 7/1 – Tloris gomile in pod njo starejša plast zgostitve ožganega hišnega ometa – domnevno ostanki zgodnjeeneolitske hiše. 7/2 – Profila X in Y s stratigrafsko starejšo eneolitsko jamo in ožganim hišnim ometom na dnu, pod gomilo. M. = 1:100.

Abb. 7: Brezje – Podgraškova domačija. Mittelbronzezeitlicher Grabhügel, Ausgrabung im Jahr 1956. 7/1 – Der Grundriss des Grabhügels und unter diesem eine Ansammlung verbrannten Lehms – mutmaßliche Reste des früh-kupferzeitlichen Hauses. 7/2 – Profile X und Y mit der stratigraphisch älteren äneolithischen Grube und verbranntem Lehm am Grund, unter dem Grabhügel. M. = 1:100.

(Prirejeno po / Erstellt nach Pahič 1962–1963, pril. / Anh. 1, 2)

Faza 3

Razen izropanega osrednjega groba 1 so bili, kot že rečeno, v gomili odkriti štirje drugi, bolje ohranjeni skeletni grobovi. Bili so vkopani v prvo nasipno plast gomile (*sl. 7/2: 3a* – grob 5) in prekriti z novim, drugim nasutjem gomile (deb. med 80 in 90 cm) iz rumenkastorjave ilovice (*sl. 7/2: 3c*), ki je bila brez najdb in po videzu enaka sterilni geološki osnovi. Zato je Pahič domneval, da je bila zemlja za nasutje pobrana iz sterilnih tal v okolici. Ta nova zemlja naj bi prekrivala tudi centralni grob 1, iz česar sledi, da je bil grob poškodovan še med nastajanjem gomile (*sl. 7/2: 3b*).

Na območju gomile je nastal do 10 cm debel humus (*sl. 7/2: 4a*). Opaženi so bili še različni recentni vkopi, ki so poškodovali gomilo. To so 3–5 m široka jama, nastala pri kopanju ilovice za izdelavo opeke (*sl. 7/2: 5b*), dve do 1 m globoki jami za steber žične vlečnice (*sl. 7/2: 5a*), recentna steza (*sl. 7/2: 5c*) in cesta.³⁷

NAJDBE

Iz popisa najdb, ki ga hrani Pokrajinski muzej Maribor, izvemo, da je bilo pri izkopavanju gomile na Podgraškovi domačiji odkritih skupaj 177 ustij z ostenji posod, 141 dnov posod, 93 ostenj posod z okrasom, 5 držajev, 91 ročajev, 2 odlomka ustja z ostenjem in izlivom, 14 zajemalk, 1 keramična utež, 14 fragmentov votlih nog posod in trije odlomki sten, katerih oblika ostaja neznana (skupaj 541 kosov). Od tega hrani muzej le 243 keramičnih odlomkov.³⁸ Dvesto (82 %) jih izhaja iz prve nasipne plasti gomile, 39 (16 %) iz kulturne plasti v jami pod gomilo, za štiri fragmente (2 %) pa ni poznana podrobnejša lega njihovega odkritja. Pri izkopavanju so bili najdeni tudi kosi oglja, 45 kosov ožganega hišnega ometa in 15 kamnitih predmetov.

Značilni predmeti so predstavljeni v Katalogu: *t. 1: 2; 3: 1–7* (jama pod gomilo); *t. 3: 8–13; 4–13* (prva nasipna plast gomile).

Najdbe pod gomilo na območju Podgraškove domačije v Brezju je že leta 1973 kronološko opredelil njihov izkopavalec Pahič. Gradivo je v celoti opredelil

v eneolitsko lasinjsko kulturo, a pri tem opozoril, da je keramika v primerjavi s tisto iz bližnjih jam pri Zimrajhovich v Brezju, iz Zbelovega in drugih lasinjskih najdišč v severovzhodni Sloveniji pogosteje okrašena z žigosanimi oz. vtisnjenimi motivi, zato je menil, da je lahko med omenjenimi najdišči tudi kronološka razlika. Ker je domneval širjenje poselitvenega toka ob Dravinjskih gorica proti Pohorju, je predvideval, da je najdišče Podgraškova domačija morda mlajše od ostalih najdišč.³⁹

Danes se zdi tako sklepanje premalo podprto, glede na to, da je bilo v jamah pri Zimrajhovich odkritih zelo malo keramičnih kosov in da je bila takrat (in je še danes) v Dravinjski dolini poznana le peščica najdišč lasinjske kulture. Keramično gradivo z območja Podgraškove domačije je oblikovano in okrašeno precej raznoliko, posode se razlikujejo tudi po načinu izdelave. Velika večina ima povsem gladko površino. Primesi peska v glini so bile ugotovljene le pri loncih ter pri nekaterih skledah in skodelah (npr. *t. 2: 9; 5: 7; 6: 6,14,18; 7: 3; 9: 19,24*), medtem ko so bili vrči in skleda na nogah običajno izdelani iz finožrnate ali zelo finožrnate lončarske gline.

Pred žganjem je bila površina posod zglajena, brisana, spolirana ali premazana z glinenim premazom, posode so bile nato žgane različno – nepopolno oksidacijsko, redukcijsko ali nepopolno oksidacijsko, redukcijsko v končni fazi. Barva keramike se zato od posode do posode razlikuje in niha od rjavih in rdečkastih barvnih odtenkov pri nepopolno oksidacijsko žganih kosih do sivih barvnih odtenkov pri posodah, ki so bile žgane redukcijsko ali nepopolno oksidacijsko z redukcijsko atmosfero v končni fazi.

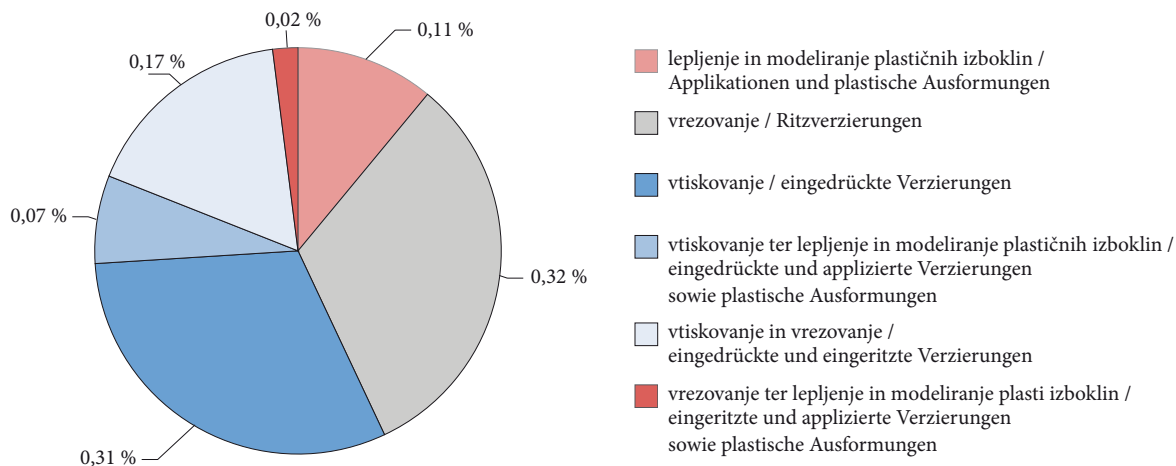
Keramika s Podgraškove domačije je razmeroma pogosto okrašena. Od 243 fragmentov ima okras 108, tj. dobrih 44 %. Ornament je bil vedno narejen preden je bila posoda žgana, in sicer na različne načine: z lepljenjem ali modeliranjem različno oblikovanih plastičnih izboklin oz. bunčic, z vrezovanjem oz. s potegi konice paličici podobnega orodja po površini predmeta, z vtiskovanjem paličice ali konice prsta in v kombinaciji z različnimi tehnikami okraševanja.

Najpogostejša načina ornamentiranja posod (*sl. 8*) sta bila vtiskovanje (31 %: *t. 2: 1,7; 5: 5,6,10,12,14; 6: 3–7,9–11,14,15; 8: 17; 9: 2–17; 10: 14; 12: 13*) in vrezovanje (32 %: *t. 1: 9,14; 2: 2,3,5,6,8,9,13,17; 6: 16; 9: 18–20,24; 10: 8–12,15–17,19–26; 11: 8,9*). Po pogostosti glede na vrsto okrasa sledijo posode, okrašene v kombinaciji z vrezovanjem in vtiskovanjem (17 %: *t. 1: 10; 4: 4,5; 6: 8,13; 9: 1,21,22; 10: 1–7,13,18,29*), njim pa posode, okrašene z nalepkami

³⁷ Pahič 1962–1963, 350–351, 353, pril. 2.

³⁸ Preostali tipološko značilni odlomki (skupaj 298 kosov) so neinventarizirani. Prav tako muzej ne hrani navadnih odlomkov sten posod, ki tudi niso popisani.

³⁹ Pahič 1973, 16–21.

Sl. 8: Brezje – Podgraškova domačija, izkopavanja leta 1956. Odstotni deleži načinov okraševanja lončenine iz zgodnjega eneolitika (skupno št. fragmentov je 108).

Abb. 8: Brezje – Podgraškova domačija, Ausgrabung im Jahr 1956. Prozentsatz der Dekorationstechniken an der Keramik aus dem frühen Äneolithikum (insgesamt 108 Fragmente).

Sl. 9: Brezje – Podgraškova domačija, izkopavanja leta 1956. Dno posode iz zgodnjega eneolitika z vrezi na notranji strani. Sledovi, nastali pri uporabi (?). M. = 1:1.

Abb. 9: Brezje – Podgraškova domačija, Ausgrabung im Jahr 1956. Der Boden eines früh-äneolithischen Gefäßes mit Einschnitten auf der Innenseite. Gebrauchsspuren (?). M. = 1:1.

(11 %: t. 1: 4,6; 2: 10,11; 3: 10–13; 4: 1,7,8; 6: 18; 7: 3; 9: 25). Precej skled in skodel z vtisnjnim okrasom je bilo okrašenih s plastično izboklino (7 %: t. 3: 8,9; 5: 7–9,11,13), najmanj jih je bilo okrašenih v kombinaciji vrezovanja in lepljenja nalepk (2 %: t. 6: 17; 7: 2).

Okras je večinoma na zunanji površini posod, najpogosteje na ramenu, le v dveh primerih so vrezi in vtisnjene jamice na notranji strani posod (t. 4: 5; 3: 1), pri čemer pri fragmentu dna posode (t. 3: 1) verjetno sploh ne gre za okras, ampak za sledove, nastale pri rabi posode (sl. 9).⁴⁰

⁴⁰ Glej npr. Rice 1987, 234–235.

KERAMIČNE NAJDBE

Sklede

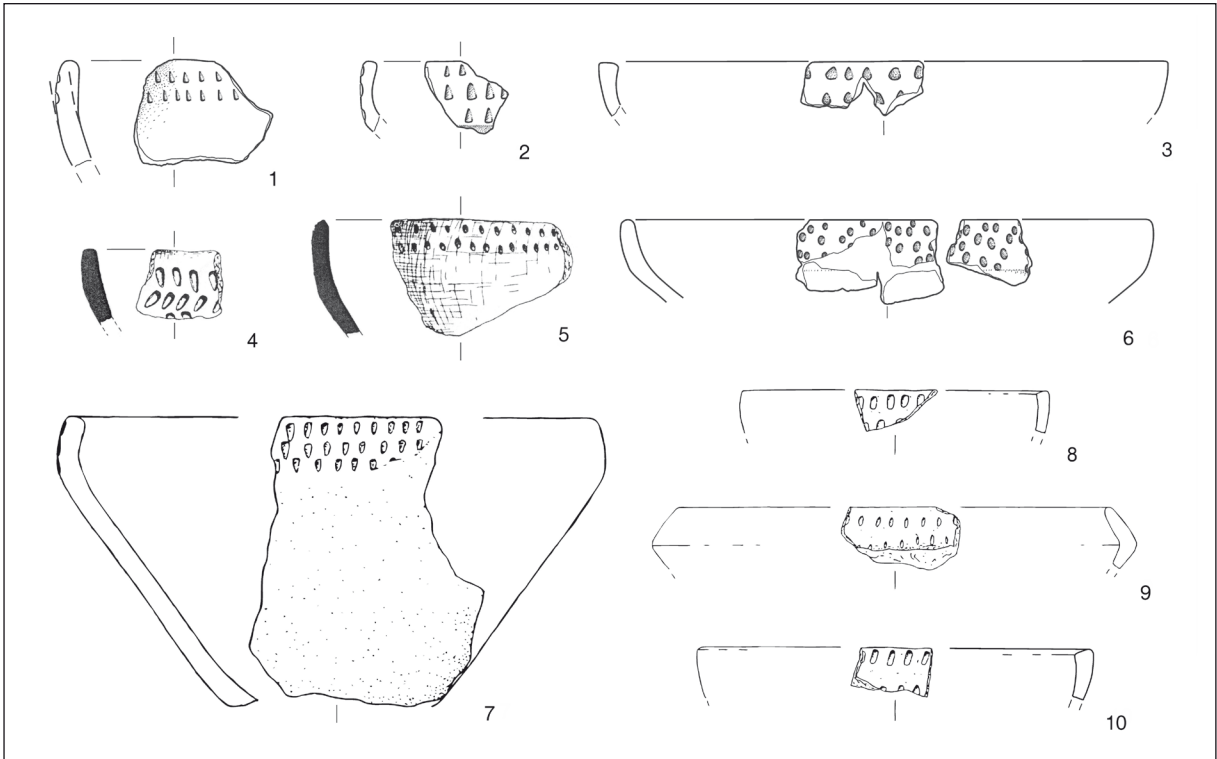
Razmeroma plitve posode,⁴¹ ki imajo premer ustja približno enake velikosti kot premer najširšega oboda, obravnavamo kot sklede.

Kosi skled so bili odkriti v jami pod gomilo (t. 1: 3,8,10–14) in v zasutju gomile (npr. t. 5: 5–14; 6: 2–7,13–16; 7: 9–13; 8: 1). Izdelane so bile raznoliko: iz zelo fino zrnatih (npr. t. 1: 8,10,14), fino zrnatih (npr. t. 1: 3,13; 5: 8,11), drobnozrnatih (npr. t. 1: 11; 5: 9,13) ali grobozrnatih (t. 5: 7) lončarskih glinenih zmesi; žgane nepopolno oksidacijsko (npr. t. 1: 3; 5: 8,13), redukcijsko (npr. t. 1: 11,13,14; 5: 7,9,11) ali nepopolno oksidacijsko, redukcijsko v končni fazi (npr. t. 1: 8,10), njihova površina pa je bila pred žganjem brisana (t. 1: 3,10,11) ali spolirana na sijaj (t. 1: 8,14).

Sklede s Podgraškove domačije imajo t. i. rob ustja.⁴² Ta je lahko nagnjen proti notranjosti oziroma uvihan (npr. t. 6: 13), navpičen (npr. t. 6: 7) ali nagnjen navzven (npr. t. 6: 14), na njem so lahko bile različno oblikovane nalepke (npr. t. 5: 7–9,11,13),

⁴¹ Po definiciji Horvatove so sklede posode, katerih premer ustja je enak 2,5- do 5-kratni višini posode (Horvat 1999, 170).

⁴² Rob ustja imenujemo del med najširšim obodom in ustjem sklede, oziroma med ramenom in ustjem, pri skledah, ki imajo zgornji del posode sestavljen iz dveh delov (Kramberger 2014b, 118–119; sl. 79).

Sl. 10: Primerljive skledе z rahlo uvihanim ali pokončnim robom ustja in okrasom iz nizov vtisnjenih jamic. Abb. 10: Vergleiche für Schalen mit leicht einziehendem oder senkrechten Mundsaum und einer Verzierung aus eingedrückten Grübchen. 1–3 Brezje – Podgraškova domačija (t. / Taf. 5: 12; 6: 5,15); 4,5 Drulovka (Korošec 1960, t. / Taf. 21: 7,10); 6 Ptuj – Šolski center (objekt / Objekt II – Kramberger 2014b, t. / Taf. 28: 313); 7 Keutschacher See / Hodiško jezero (Samonig 2003, t. / Taf. 10: 99); 8–10 Rabenstein (Tiefengraber 2004, t. / Taf. 7: 67,70; 14: 150). (Ni v merilu / Nicht im Maßstab)

ročaji (t. 1: 8; 6: 7) in tudi izlivi. Na najdišču se pojavljajo skledе z dvema tipoma izlivi. Prvi tip je t. i. izvlečeni izliv, ki je nastal z izvlečenjem ustja posode (t. 6: 12, verjetno tudi 6: 15). Takšen izliv je bil odkrit v dveh primerih, primerjave zanj pa so na lasinjskih najdiščih (sl. 17).⁴³

Drugi tip izlivi je v obliki dulca (t. 1: 11). Primerjave so ponovno v Zgornjem Radvanju in na Raababergu, pa tudi v epilengyelskem kontekstu na najdišču Bisamberg-Hochfeld in na Malem gradu v Kamniku.⁴⁴ Za datacijo skled z izlivi v obliki dulca je pomembno, da so najdišča, z izjemo

Malega gradu v Kamniku, ki bi naj bilo starejše,⁴⁵ pripisana času tik po lengyelski kulturi. Bisamberg-Hochfeld pripada skupini Bisamberg,⁴⁶ preostala najdišča pa lasinjski kulturi.

Pokončni, navzven nagnjen ali rahlo uvihan rob ustja skled z Brezja – Podgraškove domačije je bil v nekaterih primerih okrašen. Pogoste so vtisnjene jamice ovalne ali trikotne oblike, ki se pojavljajo na posodah v enem, dveh ali treh nizih. Na nekaterih skledah se pojavlja tak okras v kombinaciji z navpičnimi nalepkami (t. 5: 7–9,11,13), na drugih kosih pa samostojno (t. 5: 5–6,10,12,14; 6: 3–7,14–15). Z nizom vtisnjenih jamic je lahko bil okrašen tudi vrh ustja skledе (t. 6: 8–9,11),

⁴³ Npr. Zgornje Radvanje in Hoče – Orglarska delavnica (Kramberger 2014a, t. 7: 115; 12: 181; id. 2014b, t. 65: 715; 100: 1056; 105: 1102; 112: 1157; 157: 1524,1526; 162: 1552); Raababerg pri Gradcu (Obereder 1989, t. 15: 155–156); Hardek pri Ormožu (Žižek 2006b, najdba št. 20).

⁴⁴ Zgornje Radvanje (Kramberger 2010, t. 5: 26; id. 2014b, t. 110: 1139); Raababerg (Obereder 1989, t. 20: 200,202,206); Bisamberg-Hochfeld (Stadler, Ruttikay 2007, t. 8: 7); Mali grad v Kamniku (Sagadin 2005, najdba št. 5).

⁴⁵ Glej: Sagadin 2005; Guštin 2005b, 10. Z datacijo gradiva, odkritega na mestu srednjeveškega gradu, se sicer ne strinjam, saj menim, da od tukaj ne poznamo prav veliko keramike, ki bi jo lahko primerjali z gradivom iz Čateža – Srednega polja, Dragomlja in Resnikovega prekopa (primerjamo lahko: Sagadin 2005, 30, najdbe 1, 2 in 6). Domnevam, da gre za mlajše najdišče – iz druge polovice ali zadnje tretjine 5. tisočletja pr. n. št. (glej tudi sl. 17: 20).

⁴⁶ Stadler, Ruttikay 2007, 143.

v enem primeru najširši obod (*t.* 3: 9), ali pa na uvihanem robu ustja najdemo snop navpičnih vrezov (*t.* 1: 14; 6: 16), snope vrezov in vtisnjene jamice (*t.* 1: 10; 6: 13) oziroma navpično gladko rebro v kombinaciji z vrezi (*t.* 7: 2).

Primerjave za odlomke skled iz spodnje nasipne plasti gomile, ki so na rahlo uvihanem robu ustja okrašene z nizi vtisnjenih jamic (*t.* 5: 5–14; 6: 3–7,10,14,15; *sl.* 10: 1–3), so znane z Drulovke pri Kranju (*sl.* 10: 4,5),⁴⁷ kjer so bile odkrite tudi najdbe lasinjske kulture, eneolitiska keramika, okrašena z brazdastim vrezom, in domnevno najdbe savske skupine.⁴⁸ Z več nizi vtisnjenih jamic so bile pogoste okrašene sklede s pokončnim robom ustja s Ptuja – Šolskega centra (*sl.* 10: 6),⁴⁹ pri čemer so jamice večinoma okrogle, ovalne ali pravokotne oblike. Enako velja za sklede z ravnim robom ustja iz že omenjenega Rabensteina v Labotski dolini (*sl.* 10: 8–10)⁵⁰ in za sklede iz Raababerga pri Gradcu, kjer so bile poleg lasinjskih odkrite najdbe iz horizonta z brazdastim vrezom.⁵¹ Na Slovenskem je bila tako okrašena skleda, najdena na Ptujskem gradu,⁵² od avstrijskih najdišč je treba posebej omeniti še Keutschacher See/Hodiško jezero na avstrijskem Koroškem (*sl.* 10: 7),⁵³ kjer gre za kolišče iz časa lasinjske kulture in njej sledečega horizonta z brazdastim vrezom, glede na datacije iz konca 5. in začetka 4. tisočletja pr. n. št.

Sklede (na nogi?) z navpičnim ali rahlo uvihanim robom ustja in visečimi jezičastimi nalepkami na najširšem obodu predstavljajo naslednje najdbe iz kulturne plasti v jami pod gomilo (*t.* 1: 4,6) in v prvi nasipni plasti gomile (*t.* 3: 8–10,12; 4: 1), ki spadajo v kategorijo tipološko značilnih. Tovrstne posode, ki so bile izdelane iz zelo fino zrnatih lončarskih glinenih mas, žgane pa v glavnem redukcijsko (*t.* 3: 9; 4: 1) ali nepopolno oksidacijsko in v končni fazi redukcijo (*t.* 1: 4,6; 3: 8,10), so lahko bile na votlih nogah z rahlo izbočenim zgornjim

delom, poznamo pa jih tudi z dnom brez votlega podstavka.⁵⁴ Značilno je, da je njihova površina povsem gladka in zaradi načina žganja pretežno sive ali temno sive barve.

Veljajo za značilno obliko lasinjske kulture.⁵⁵ Odlomki takih posod so bili odkriti na vseh zgodnje-eneolitских najdiščih v Dravinjski dolini: v Zbelovem, pri Zupančičevi hiši v Zrečah in pri Zimrajhovich v Brezju.⁵⁶ Znane so tudi z večine lasinjskih najdišč v Podravju in Prekmurju ter iz približno sočasnih jam v Stopercih (glej tudi *sl.* 17).⁵⁷

Skodele

Kot skodele obravnavamo nekoliko globlje⁵⁸ bikonične posode z rahlo izbočenimi rameni (npr. *t.* 1: 9; 6: 17) in posode s klekastim zgornjim delom (*t.* 7: 4,7). Na najdišču so bile manj pogoste, odkrite v zasutju gomile in v jami pod gomilo.

Ena izmed bikoničnih skodel z zaobljenimi rameni s Podgraškove domačije je bila okrašena s snopi navpičnih oziroma rahlo poševnih vrezov (*t.* 1: 9), druga pa s snopi vrezov in nalepko v obliki peterokrake zvezde (*t.* 6: 17). Take posode, ki jih nekateri raziskovalci obravnavajo tudi kot lonce,⁵⁹ so značilne za lasinjska najdišča (*sl.* 17). Dobre analogije so v bližnjem Zbelovem, v Hočah – Orglarski delavnici in Zgornjem Radvanju, na Raababergu, v Čakovcu na Hrvaškem, v t. i. horizontu pokopov v Ajdovski jami in v naselbinski jami na Gradcu pri Mirni.⁶⁰

Na lasinjskih najdiščih so primerjave tudi za posode s klekastim zgornjim delom, npr. iz Har-

⁵⁴ Npr. iz Popave 1 pri Lipovcih (Šavel, Karo 2012, najdbi št. 508 in 509).

⁵⁵ Glej npr. Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 47; Velušček 2011a, 222, sl. 5.9.

⁵⁶ Zbelovo (V. Pahič 1983, t. 6: 4,10; 7: 2); Zupančičeva hiša v Zrečah (Pahič 1955a, t. 1: 5); Brezje – Pri Zimrajhovich (id. 1956, t. 1: 10).

⁵⁷ Glej npr. Šavel 2006 (najdba št. 15); Žižek 2006a (najdbe št. 46, 52 in 72); Šavel, Karo 2012 (najdbe št. 202, 204, 214, 349, 350); Kramberger 2014a (t. 4: 70; 5: 81,89; 6: 93,95; 7: 109,112; 8: 124; 9: 142; 10: 159; 11: 165).

⁵⁸ Prim. Dular 2001, t. 2: 1.

⁵⁹ Dular et al. 1991, 89.

⁶⁰ Zbelovo (V. Pahič 1983, t. 10: 6); Zgornje Radvanje (Kramberger 2010, t. 1: 6); Hoče – Orglarska delavnica (id. 2014a, t. 11: 168); Raababerg (Obereder 1989, t. 14: 147); Čakovec (Dimitrijević 1961, t. 19: 136); horizont pokopov v Ajdovski jami (P. Korošec 1975, t. 13: 2); Gradec pri Mirni (Dular 2001, t. 2: 1).

⁴⁷ Glej tudi Korošec 1960, t. 14: 11; 20: 1.

⁴⁸ Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 43–55.

⁴⁹ Kramberger 2014a, t. 6: 101; id. 2014b, t. 24: 265,272; 28: 312–314; 34: 378,379,381; 37: 427–431; 38: 432; 42: 491,493.

⁵⁰ Tiefengraber 2004, t. 7: 67,70; 9: 95,96; 10: 97; 14: 150.

⁵¹ Obereder 1989, t. 12: 124–126; 13: 129,130. Prim. še gradivo iz Brezja (*t.* 3: 8) z Raababergom (Obereder 1989, t. 13: 132).

⁵² Korošec 1956, t. 6: 1.

⁵³ Prim. še gradivo iz Brezja (*t.* 5: 5,6,10,12,14 in *t.* 6: 5,6,10) s Hodiškim jezerom (Samonig 2003, t. 9: 98; 10: 99,102).

deka pri Ormožu, Ptujskega gradu in najdišča Dobri – Alsó-mező na Madžarskem.⁶¹

Skodelice

Fragmenta majhnih posodic z navpičnim robom ustja in ostrim prehodom v konkavni spodnji del, odkrita v prvi nasipni plasti gomile, smo tipološko opredelili kot skodelici (*t.* 7: 6,8). Izdelani sta iz finoizrnate lončarske glinene mase in nepopolno oksidacijsko žgani, na površini je glineni premaz rumenordeče barve. Sta primerljive velikosti. Premer ustja prve posode, od katere imamo ohranjen le rob ustja s prehodom v trebuh, meri približno 13,5 cm (*t.* 7: 6). Druga, pri kateri je ohranjen tudi del rahlo presegačnega trakastega ročaja (*t.* 7: 8), je bila nekoliko manjša (premer ustja je ocenjen na 11 cm). Ali je bil na posodi prvotno le en ročaj ali je imela dva, ni razvidno.

Primerjave kažejo, da gre za lasinjsko keramično obliko. Odlomki podobno oblikovanih skodelic, ki so primerljive tudi po velikosti, a brez premaza, so bili odkriti npr. v Zgornjem Radvanju (v lasinjskih jamah SE 1329, SE 1331 in v plasti SE 1404) ter v Zbelovem (v t. i. seliščnem prostoru B).⁶²

Lonci

V keramičnem zbiru izpod gomile v Brezju so posebno pogosti lonci. Gre za večje posode, s konkavno oblikovanim ostenjem v spodnjem delu, vratovi in ročaji, ki so z eno samo izjemo (*t.* 2: 8) precej fragmentirane (*t.* 2: 1,12,13; 8: 7–11,13–17; 9: 1,4–7,10,22; 10: 9,15,17,18,21,25).

Lonci so bili izdelani iz finoizrnate (*t.* 2: 8,12,13; 8: 9,10,13,15–17; 9: 4; 10: 15,18,25) in drobnozrnate glinene mase (*t.* 8: 7,8,14; 9: 5–7; 10: 9,17,21). Najpogostejši način žganja je bilo nepopolno oksidacijsko (*t.* 2: 8,12,13; 8: 8,14,15,17; 9: 1,5–7,22; 10: 9,15,17,18,21,25), manj posod je bilo žganih redukcijsko (*t.* 2: 1; 8: 7,9,10,13,16; 9: 4) ali nepopolno oksidacijsko in redukcijsko v končni fazi (*t.* 9: 10).

Lonci so bili pogosto okrašeni, največkrat na ramenih, redkeje na vratu (*t.* 2: 1; 9: 1,4). Prevla-

dujoč motiv okrasa so snopi navpičnih ali rahlo poševnih vrezov (*t.* 2: 13; 10: 9,15,17,21,25). Nad njimi je lahko vodoravni vrez (*t.* 2: 8), v vmesnih prostorčkih pa nizi vtisnjenih jamic (*t.* 9: 22; 10: 18). Na ramenih loncev se pogosto pojavljata vodoravna niza vtisnjenih jamic (*t.* 9: 5–7,10, morda tudi 9 in 15). Ostali ornamenta na loncih so niz vtisnjenih jamic na najširšem obodu (*t.* 9: 16) in snopi poševnih vrezov, ki jih obrobajo vtisnjene jamice (*t.* 10: 7).

Snopi vrezov, včasih v kombinaciji z vtisnjenimi jamicami, so pogost okras tudi na loncih iz lasinjskih naselbin v Zgornjem Radvanju in Hočah – Orglarski delavnici.⁶³ Na obeh najdiščih so primerjave tudi za lonce, ki so na ramenih okrašeni z dvema vodoravnima nizoma vtisnjenih jamic (*sl.* 11: 1,2). Tako na naselbini v Zgornjem Radvanju (*sl.* 11: 5,6) kot tudi v Hočah – Orglarski delavnici (*sl.* 11: 4; 12: 8)⁶⁴ je bil tak ornament precej pogost, kot je videti iz ohranjenih odlomkov. Primerljiv je tudi manjši lonček iz lasinjske jame (v kv. 175) v Bukovnici.⁶⁵

Z vodoravnima nizoma vtisnjenih jamic so bili okrašeni tudi odlomki posod v premešanih plasteh na Ptujskem gradu (*sl.* 11: 3), kjer so bili v okviru nove kronološke diskusije tamkajšnjega gradiva pripisani savski skupini oz. lengyelski kulturi.⁶⁶ Na tem mestu ni namen podrobneje diskutirati o upravičenosti take opredelitve dela najdb s tega najdišča. Kaže pa opozoriti, da z ostrim pripomočkom ali nohtom okrašena keramika ni značilna le za neolitska najdišča v osrednji in jugovzhodni Sloveniji, temveč tudi za zgodnjeolitska najdišča v Podravju – in kot je videti, gre tudi med t. i. prvo skupino gradiva s Ptujskega gradu za tem podobne motive okrasa.⁶⁷

Pomemben za kronološko opredelitev gradiva s Podgraškove domačije je še lonec, odkrit v kulturni

⁶³ Kramberger 2014a, 282, pril. 3.

⁶⁴ Kramberger 2014a, t. 8: 133; 9: 150. Glej tudi: Kramberger 2014b, t. 112: 1164; 122: 1232; 124: 1244; 138: 1373; 154: 1501; 170: 1624; 180: 1701; 183: 1741; 184: 1742; 185: 1744.

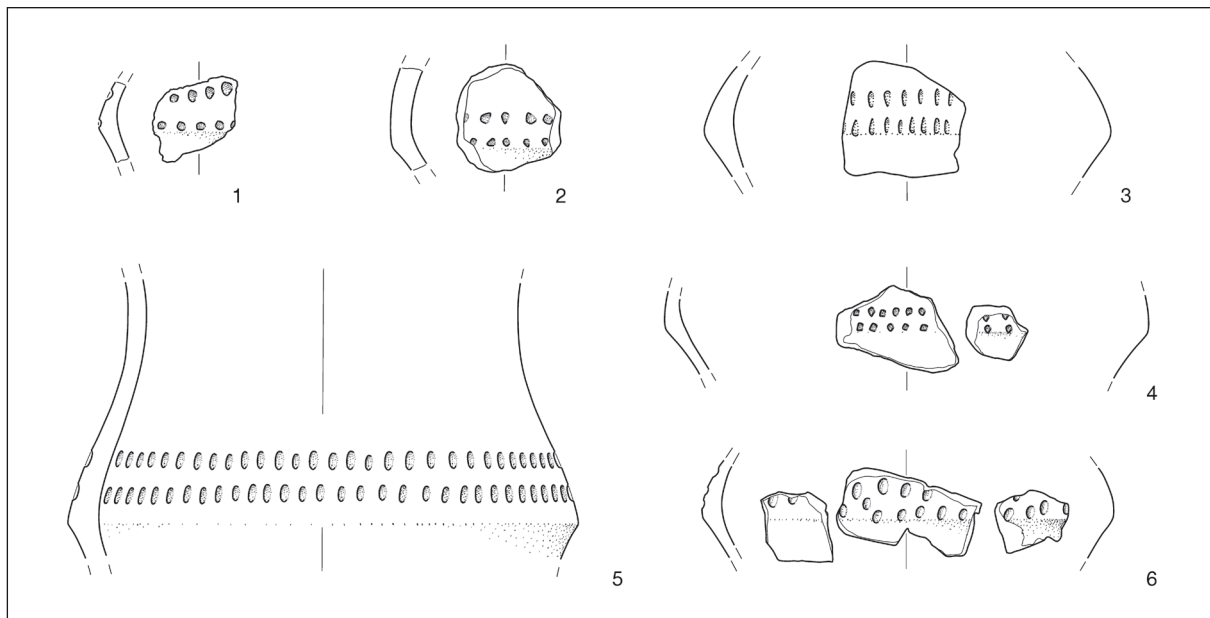
⁶⁵ Šavel 1992, t. 11: 8.

⁶⁶ Tomanič-Jevremov, Tomaž, Kavur 2006a, 177, sl. 2, odlomki št. 3, 6 in 12.

⁶⁷ Prim. najdbe s Ptujskega gradu pri Tomanič-Jevremov, Tomaž, Kavur 2006 (= Pg) z drugimi pri Kramberger (2014b): Pg, št. 4 in 14 vs. Kramberger (t. 63: 700; 66: 724; 74: 778,780; 93: 964; 121: 1226; 187: 1757; 193: 1808; 20: 235; 21: 252; 22: 254; 23: 260); Pg, št. 5 vs. Kramberger (t. 132: 1311); Pg, št. 7 vs. Kramberger (t. 115: 1187; 83: 851); Pg, št. 8 vs. Kramberger (t. 74: 778); Pg, št. 9 vs. Kramberger (t. 153: 1499); Pg, št. 10 vs. Kramberger (t. 20: 236).

⁶¹ Hardek pri Ormožu (Žižek 2006b, najdbi št. 33 in 34); Ptujski grad (Korošec 1965, t. 18: 1); Dobri – Alsó-mező (Horváth, Katalin 2004, t. 4: 5).

⁶² Prim. še gradivo iz Brezja (*t.* 7: 6,8) z Zgornjim Radvanjem (Kramberger 2014b, t. 117: 1198,1201; 134: 1329) in Zbelovim (V. Pahič 1983, t. 9: 3).

Sl. 11: Primerljivi lonci s konkavnim spodnjim delom in vodoravnima nizoma vtisnjenih jamic na zaobljenih ramenih. Abb. 11: Vergleiche zu den Töpfen mit konkavem Unterteil und zwei horizontalen Linien aus eingedrückt Grübchen an der gerundeten Schulter.

1,2 Brezje – Podgraškova domačija (t. / Taf. 9: 5,6); 3 Ptuj – Ptujski grad (Tomanič-Jevremov et al. 2006, najdba št. / Fund Nr. 3); 4 Hoče – Orglarska delavnica (zemljanka / Grubenhaus 1 – Kramberger 2014b, t. / Taf. 183: 1741); 5,6 Zgornje Radvanje (objekti / Objekte 22, 9, 6 – Kramberger 2014b, t. / Taf. 170: 1624; id. 2014a, t. / Taf. 8: 133). (Ni v merilu / Nicht im Maßstab)

plasti v jami pod srednjebronastodobno gomilo (t. 2: 8; sl. 12: 1). Posoda ima konkavno oblikovano ostenje v spodnjem delu, nizka ramena ter dolg rahlo usločen vrat. Na ramenu je okrašena z nekajkrat prekinjenim vodoravnim vrezom, pod njim z dokaj enakomerno razporejenimi pravilnimi snopi rahlo poševnih vrezov. Ročaji niso ohranjeni, a lahko na podlagi boljše ohranjenih primerkov z drugih najdišč domnevamo, da je bil na posodi vsaj en ročaj.

Najbližje analogije so ponovno na najdiščih v Podravju, v Hočah – Orglarski delavnici in v objektih 3, 9 in 22 v Zgornjem Radvanju, kjer so bili običajno okrašeni s snopi navpičnih vrezov na ramenih (sl. 12: 2,3, 4),⁶⁸ včasih tudi z dvema nizoma vtisnjenih jamic (sl. 12: 8).⁶⁹ Primerljivi lonci so znani iz desnega hodnika v Ajdovski jami, kjer so bili odkriti v zgornji plasti (sl. 12: 5,6),⁷⁰

ki naj bi sodila v čas lasinjske kulture, in tudi v spodnji plasti (sl. 12: 7),⁷¹ katere gradivo naj bi bilo starejše in blizu najdbam iz Resnikovega prekopa.⁷² Stvari se torej na prvi pogled nekoliko zapletejo, vendar je treba poudariti, da so lonci iz Dragomlja, Čateža – Srednega polja in Resnikovega prekopa, torej z najdišč savske skupine s konca prve polovice 5. tisočletja pr. n. št., oblikovani in okrašeni drugače od omenjenega lonca iz Ajdovske jame. Za lonce s teh najdišč so namreč posebno značilne majhne okrogle nalepke na prehodu iz spodnjega v zgornji del (!) posode, vratovi loncev so močnejše izvihani, pogosto so bile take posode okrašene še z nizom vtisnjenih jamic, običajno tik pod ustjem in na prehodu iz zgornjega v spodnji del posode. Težko je torej verjeti, da gre za sočasne najdbe.⁷³

⁷¹ Ma. Horvat 1986, 82, t. 1: 3.

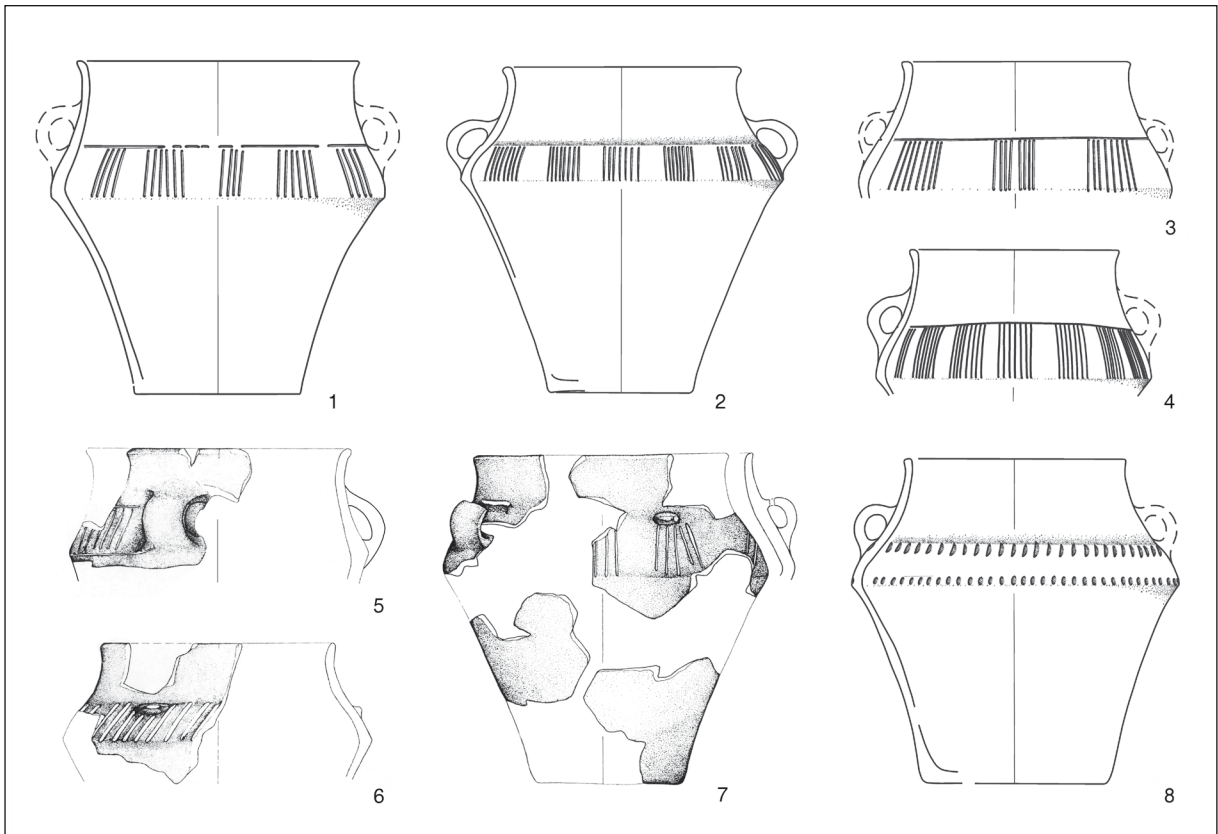
⁷² Glej še: Ma. Horvat 1986, 82; Mi. Horvat 1989, 26–27; Velušček 2006, 29.

⁷³ Glej npr. Korošec 1964, t. 4: 3,6; 6: 1; 7: 11; 8: 2,10; 10: 8; 13: 5; 15: 1–3; 16: 4; 18: 1; Tomaž 2005, najdbe št. 9–10, 12–13, 38–39, 41; Turk, Svetličič 2005, najdbe št. 4, 6, 13, 28, 36, 39, 44, 48. Ena izmed možnih razlag je, da se v spodnji plasti desnega hodnika v Ajdovski jami mešajo najdbe iz dveh različnih časovnih stopenj. Druga

⁶⁸ Kramberger 2014a, t. 11: 176. Glej še: Kramberger 2014b, t. 62: 694; 106: 1117; 109: 1133; 184: 1743; 185: 1745,1746.

⁶⁹ Kramberger 2014a, t. 11: 179; id. 2014b, t. 124: 1244, 138: 1373.

⁷⁰ Ma. Horvat 1986, 82, 3: 2.

Sl. 12: Primerjave za rekonstruirani lonec iz Brezje – Podgraškova domačija. (Ni v merilu.)

Abb. 12: Vergleiche für den rekonstruierten Topf aus Brezje. (Nicht im Maßstab)

1 Brezje – t. / Taf. 2: 8); 2 Zgornje Radvanje (objekt / Objekt 3 – Kramberger 2014b, t. / Taf. 62: 694); 3 Zgornje Radvanje (objekt / Objekt 9 – ib., t. / Taf. 109: 1133); 4,8 Hoče – Orglarska delavnica (zemljanka / Grubenhaus 1 – Kramberger 2014a, t. / Taf. 11: 176,179); 5,6 Ajdovska jama (plast 2 v desnem hodniku / Schicht 2 im rechten Gang – Ma. Horvat 1986, t. / Taf. 3: 1,2); 7 Ajdovska jama (plast 3 v desnem hodniku / Schicht 3 im rechten Gang – ib., t. / Taf. 1: 3).

Vrči

Pod gomilo in v njenem zasutju so bili odkriti tudi odlomki vrčev, ki predstavljajo kronološko značilne posode s presegajočim ročajem. V primer-

možnost, za katero menim, da je nikakor ne gre zanemariti, pa je ta, da je gradivo iz spodnje plasti desnega hodnika v resnici nekoliko mlajše od gradiva z omenjenih najdišč savske skupine, a hkrati starejše od horizonta pokopov, glede na dokumentirano stratigrafijo. Ne smemo namreč pozabiti, da je glede na datacije 14C iskati razpon horizonta pokopov v Ajdovski jami med drugo polovico 44. in 43. st. pr. n. št. (Bonsall et al. 2007, tab. 1), medtem ko so najdišča Dragomelj, Čatež – Sredno polje in Resnikov prekop verjetno živela med koncem 48. in 46. st. pr. n. št., kar pomeni, da je med temi konteksti najmanj 150 let časovne razlike (Guštin 2005b, sl. 2; Turk, Svetličič 2005, 69; Čufar, Korenčič 2006, tab. 2; Turk 2010, sl. 1; glej tudi Velušček 2011a, tab. 5.1 in tab. 5.2).

javi z lonci so občutno manjši in bistveno tanjših sten. Razlike so tudi v načinu izdelave, saj so vrči večinoma izdelani iz zelo fino zrnatih lončarskih glinenih mas (t. 2: 3,6; 10: 5,19,24,26–29; 11: 1,8,9), žgani pa redukcijsko (t. 2: 6; 10: 26,28; 11: 8,9) ali nepopolno oksidacijsko in redukcijsko v končni fazi (t. 2: 3; 10: 5,19,24,27,29; 11: 1,6). Površina posod je zato temno sivih ali sivih barvnih odtenkov, na otip povsem gladka in mat, včasih tudi svetlikajoča se, kar kaže, da je bila verjetno spolirana (t. 2: 3,6; 10: 27,28; 11: 1,6,8).

Med obravnavanim gradivom s Podgraškove domačije se pojavljajo vrči v več primerih, a je bilo mogoče le enega delno risarsko rekonstruirati (t. 2: 3). Okrašeni so bili s podobnimi motivi okrasa kot lonci. Prevladujejo snopi navpičnih ali rahlo poševnih, na ramenih dokaj pravilno razporejenih vrezov (t. 2: 6; 10: 19,24). Včasih so vrezi v kombinaciji z vtisnjenimi jamicami (t. 10: 5); v

enem primeru je bil vrat manjše posode, domnevno vrča, okrašen s poševnim vrezom, ki ga obrobljajo z obeh strani vtisnjene jamice (*t. 10: 29*).⁷⁴

Analogije za risarsko rekonstruiran vrč (*t. 2: 3*) iz jame so v Zgornjem Radvanju in v Hočah – Orglarski delavnici.⁷⁵ Odlomki podobnih vrčev se precej pogosto pojavljajo tudi na lasinjskih najdiščih v Prekmurju, kjer so obravnavani v okviru skodelic. Odkriti so bili npr. v Šafarskem, Popavi 1 pri Lipovcih in v Kalinovnjeku pri Turnišču (*sl. 17*).⁷⁶

Zajemalke

Keramične zajemalke s predrtim nastavkom v obliki dulca za lesen držaj⁷⁷ spadajo med zelo značilne najdbe za čas 5. tisočletja pr. n. št. Precej pogoste so bile tudi na obravnavanem najdišču, pri čemer gre večinoma za srednje velike primerke (*t. 11: 12,16–22*), le zajemalka iz jame pod gomilo sodi med manjše (*t. 2: 4*).

Za tipološko razvrstitev in kronološko opredelitev zajemalk se zdi pomenljivo, ali je bila na prehodu iz predrtega nastavka za držaj v recipient plastična bunčica ali ne. Ker so zajemalke slabo ohranjene, je to razvidno le pri treh primerkih (brez bunčice – *t. 2: 4*; prehod v bunčico – *t. 11: 19*; v celoti ohranjena bunčica – *t. 11: 22*).

Kot prve predstavljamo zajemalke z bunčico (*t. 11: 19,22*), za katere je E. Ruttkay ugotovila, da so značilne za epilengyelsko obdobje, v katerega spada tudi lasinjska kultura.⁷⁸ Številne podobne zajemalke so bile odkrite npr. v Zgornjem Radvanju, kjer se pojavljajo z eno bunčico, včasih tudi z dvema ali štirimi.⁷⁹ Na podlagi risb in opisov predmetov je videti, da so bile take zajemalke odkrite tudi na drugih lasinjskih najdiščih v severovzhodni Sloveniji, npr. v Zbelovem, Sodoleku, Šafarskem, Popavi 1 pri Lipovcih, Goricih pri Turnišču, Kalinovnjeku pri Turnišču in najdišču Pri Muri pri

Lendavi, znane so tudi z Drulovke in iz Ajdovske jame (*sl. 17*).⁸⁰

Drugi tip keramične zajemalke je brez bunčice na dulcu (*t. 2: 4*). Take zajemalke so s kronološkega vidika dolgotrajnejše, saj se pojavljajo tako na najdiščih lengyelske kulture in savske skupine kot tudi lasinjske kulture. To kažejo pri nas npr. najdbe iz Andrecev, s Čateža – Srednega polja in iz Dragomlja,⁸¹ datirane na konec prve polovice 5. tisočletja pr. n. št., ter najdbe z lasinjskih najdišč, kot sta Zgornje Radvanje in Hoče – Orglarska delavnica.⁸²

Posamezni značilni deli posod in drugi zgodnjeneolitiki keramični izdelki

Med ostalimi keramičnimi odlomki iz zgodnjega eneolitika je treba omeniti še odlomke *držajev posod* (*t. 9: 23; 11: 11,13–15*), ostenje posode z *gumbasto nalepko* (*t. 9: 25*) in dno posode z *navpičnim plastičnim rebrom na ostenju* (*t. 7: 3*). Med temi predmeti so trije, ki na sočasnih najdiščih na Slovenskem nimajo povsem ustreznih primerjav. To so fragment ostenja *posode z držajem v obliki živalske šape* (*t. 2: 10*), odlomek z vrezi okrašene *ročaja ali držaja predmeta (posode?) z dvema rožičkoma* (*t. 9: 23*) in odlomek *antropomorfnoblikovanega predmeta* paličaste oblike, morda držaja posode (prim. *t. 11: 11 in 11: 14*). Če sta odlomek ročaja ali držaja z dvema rožičkoma (*t. 9: 23*) in paličasti predmet z dvema podolgovatima vtisnjenima jamicama, ki morda ponazarjata človeško glavo z vratom in očmi, tudi sicer tako rekoč brez primerjav, ima držaj v obliki živalske šape primerjave na sočasnih in tudi na nekoliko starejših najdiščih iz 5. tisočletja pr. n. št.

⁸⁰ Zbelovo (V. Pahič 1983, 97, t. 15: 9; verjetno tudi 15: 4 in 15: 1 [prim. s sl. t. 25: 3]); Sodolek (Kavur, Tomaž, Mileusič 2006, 125–126, najdba št. 10 – pri tej zajemalki je sicer izboklina usmerjena proti recipientu in ne navzgor, vendar menimo, da to za kronološko opredelitev ni pomembno); Šafarsko (Horvat-Šavel 1984, 51–52, t. 8: 10; 11: 6; Šavel 1994, pril. 14: 1,4,16); Popava 1 pri Lipovcih (Šavel, Karo 2012, najdba št. 108); Gorice pri Turnišču (Plestenjak 2010, najdbi št. 47); Kalinovnjek pri Turnišču (Kerman 2013, najdbi št. 209, 211 in 382); Pri Muri pri Lendavi (Šavel, Sankovič 2011, 174, najdba št. 128); Drulovka (Korošec 1956, 9, t. 6: 4; id. 1960, t. 27: 2; 28: 5,6); Ajdovska jama (P. Korošec 1975, 174, t. 3: 4).

⁸¹ Andreci (Kramberger 2014a, t. 1: 19; 2: 47,48); Čatež – Sredno polje (Guštin et al. 2005, sl. 10; Tomaž, Kavur 2006, najdbe št. 21–25); Dragomelj (Turk, Svetličič 2005, najdbi št. 18 in 20).

⁸² Kramberger 2014a, t. 9: 151; 10: 160; 11: 175.

⁷⁴ Primerjavo za ta ornament najdemo na najdišču Spaha nad Brezovico pri Predgradu, kjer je bila posoda tudi podobne velikosti (Velušček 2011b, t. 4.10: 13).

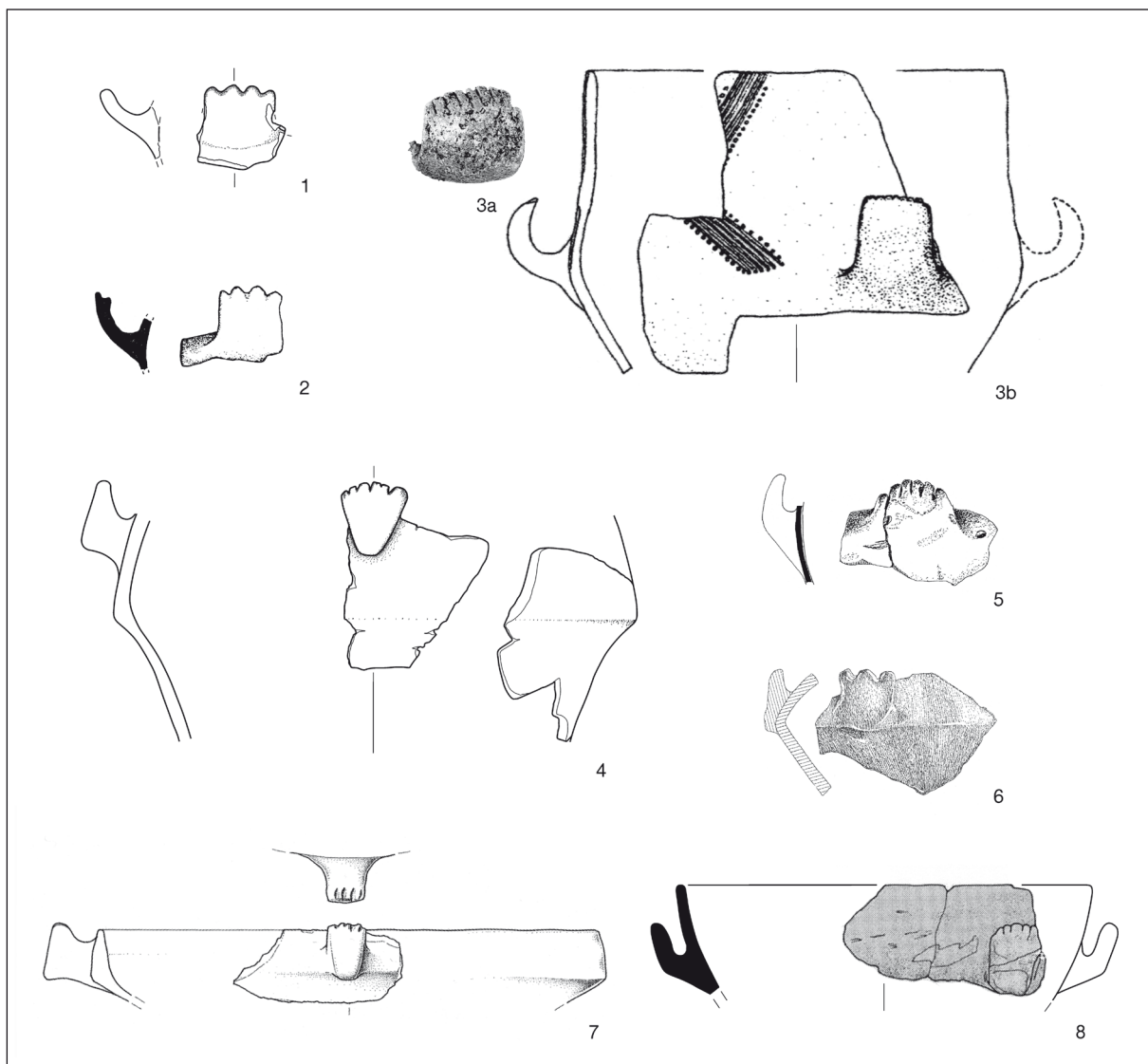
⁷⁵ Kramberger 2014a, t. 12: 182; id. 2014b, t. 143: 1414.

⁷⁶ Šafarsko (Šavel 1994, sl. 11: 13); Popava 1 pri Lipovcih (Šavel, Karo 2012, najdba št. 362); Kalinovnjek pri Turnišču (Kerman 2013, najdba št. 248).

⁷⁷ Npr. P. Korošec 1975, 182, t. 3: 3.

⁷⁸ Ruttkay 1993–1994, 223.

⁷⁹ Kramberger 2014b, 202, sl. 141; t. 57: 65; 60: 677; 71: 764; 87: 891; 98: 1029; 104: 1099; 113: 1169; 124: 1249; 130: 1297; 132: 1315; 146: 1436; 149: 1460; 156: 1515; 165: 1583,1584,1586; 173: 1648; Kramberger 2014a, t. 7: 117.

Sl. 13: Držaji v obliki živalske šape ali človeške noge na najdiščih iz sredine ter druge polovice 5. tisočletja pr. n. št. Abb. 13: Griffe in Form einer Tiertatze oder eines menschlichen Fußes aus Fundplätzen aus der Mitte und der zweiten Hälfte des 5. Jt. v. Chr.

1 Brezje – Podgraškova domačija (t. / Taf. 2: 10); 2 Pepelane (Minichreiter 1990, sl. / Abb. 13: 5); 3a,b Keutschacher See / Hodiško jezero (Samonig 2003, sl. / Abb. 28; t. / Taf. 13: 133); 4 Hoče – Orglarska delavnica (Kramberger 2014b, t. / Taf. 199: 1854); 5 Špišič Bukovica – Bačarov jarak (Marković 1989, t. / Taf. 7: 1); 6 Wurnitz (Ruttkey 1999, sl. / Abb. 6: 6); 7 Kamnik – Kratna (Velušček 2005, najdba št. / Fund. Nr. 1); 8 Dobri – Alsó-mező (Horváth, Katalin 2004, t. / Taf. 7: 15). (Ni v merilu / Nicht im Maßstab)

Posode z držajem v obliki šape

Posoda z držajem v obliki šape (sl. 13: 1) je bila izdelana iz zelo fino zrnate lončarske gline in nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Držaj prehaja v ostenje v polkrožnem loku, je trakaste oblike ter pravokotnega preseka. Na njem so štirje izrastki, ki ponazarjajo domnevno prstke.

Posoda s precej podobnim držajem v obliki živalske šape je bila odkrita v Hodiškem jezeru na avstrijskem Koroškem (sl. 13: 3a,b).⁸³ Gre za držaj, na katerem je bilo osem ali devet prstkov, a menimo, da je z držajem s Podgraškove domačije kljub temu primerljiv. Pomembno je, da je držaj iz Hodiškega jezera na loncu, okrašenem s trakom

⁸³ Samonig 2003, 65–66, sl. 28, t. 13: 133.

iz vrezanih črt in vtisjenih jamic, kar je pogost ornament na najdiščih lasinjske kulture, pojavlja se tudi na posodah v Brezju (t. 4: 5, 6: 8,13; 9: 1; 10: 1–4,6,7).

Primerjave za držaj v obliki živalske šape je najti tudi na drugih lasinjskih najdiščih. Na najdišču Würnitz v Avstriji (sl. 13: 6)⁸⁴ je bila odkrita posoda z držajem s tremi ohranjenimi izrastki, prvotno so bili vsaj štirje. V nasprotju z našim je držaj iz Würnitza v stranskem profilu v obliki črke L. Podobno velja za bistveno masivnejši držaj s štirimi izrastki na posodi iz t. i. 5. poselitvene faze v Moverni vasi v Beli krajini.⁸⁵

Delno primerljivi so tudi zoomorfno oz. antropomorfno oblikovani držaji z lasinjskih najdišč, kot so Hoče – Orglarska delavnica (sl. 13: 4)⁸⁶ in Dobri – Alsó-mező na Madžarskem (sl. 13: 8)⁸⁷ ter iz Kratne nad Kamnikom (sl. 13: 7).⁸⁸ V navedenih primerih so držaji v pogledu od spredaj bolj podolgovati in imajo po pet izrastkov (držaj iz Hoč morda šest), zato gre lahko tudi za upodobitve človeškega stopala.

Držaji v obliki živalske šape so značilni tudi za sopotsko kulturo. Primerki s sopotskih najdišč so naši apliki podobni, saj imajo ravno tako štiri, pet ali šest prstkov in prehajajo v ostenje posode v polkrožnem loku. Znani so npr. z najdišč Petrivente na Madžarskem⁸⁹ ter Špišič Bukovica – Bačarov jarak (sl. 13: 5)⁹⁰ in Pepelane (sl. 13: 2)⁹¹ na Hrvaškem.

V Pepelanah so bili držaji odkriti v plasteh (6b ter 4 in 5), ki jih je K. Minichreiter opredelila v kulturo Seče, Z. Marković pa v sopotsko kulturo pred tipom Seče.⁹² Obe kulturni skupini sta starejši od lasinjske, pri čemer naj bi tip Seče na istem prostoru nasledil sopotsko kulturo, zato lahko vidimo v antropomorfno oz. zoomorfno oblikovanih ročajih na lasinjskih posodah tradicijo iz sopotske kulture.

Votle noge posod

Med kronološko značilne najdbe uvrščamo tudi fragmente nog. Bile so sestavni del posod, najverjetneje skled,⁹³ ki pa niso ohranjene v takšni meri, da bi bilo mogoče v celoti rekonstruirati njihovo obliko.

Pojavljata se dva tipa nog, ki se med seboj ločita po oblikovanosti in tudi po načinu izdelave: z rahlo izbočenim in s cilindričnim zgornjim delom.

Votle noge z rahlo izbočenim zgornjim delom (sl. 14A)

K prvemu tipu sodijo noge z rahlo izbočenim zgornjim delom. Tovrstne oblike, za katere se uporablja v literaturi izraz zvončaste noge,⁹⁴ so zastopane z dvema fragmentoma izbočenega zgornjega dela noge iz prve nasipne plasti gomile, pri katerih je ohranjen deloma tudi recipient posode (sl. 14: A2,3; t. 4: 2,3), in z odlomkom osrednjega dela noge s prehodom v izboklino (sl. 14: A4; t. 4: 4), najdenega v isti plasti. Dele votlih nog z rahlo izbočenim zgornjim delom predstavljajo verjetno tudi številni fragmenti spodnjih delov nog s stojnimi ploskvami, izdelani na enak način.⁹⁵ Taki kosi nog so bili najdeni v zasutju srednejbronastodobne gomile (t. 4: 6; 5: 2,3) in v jami pod njo (t. 1: 5,7; sl. 14: A5).

Noge z rahlo izbočenim zgornjim delom so bile, glede na bolje ohranjene primerke iz drugih najdišč, verjetno del skled z ravnim ali rahlo uvihanim robom ustja. Takšne sklede so imele na najširšem obodu po štiri viseče jezičaste nalepke (prim. s sl. 14: A1).⁹⁶ Zelo fino zrnate ali fino zrnate lončarske glinene mase, redukcijsko žgane (t. 4: 2) ali nepopolno oksidacijsko žgane, redukcijo v končni fazi (t. 4: 3,4), so značilnosti izdelave posod na votlih nogah z izbočenim zgornjim delom. Njihova površina je zato sivih ali temno sivih barvnih odtenkov, večinoma mat, včasih tudi svetlikajoča se, s sledovi poliranja (sl. 14: A2; t. 4: 2).

⁸⁴ Ruttkay 1999, sl. 6: 6.

⁸⁵ Tomaž 1999, t. 32: 3.

⁸⁶ Kramberger 2014b, t. 199: 1854.

⁸⁷ Horváth, Katalin 2004, t. 7: 15.

⁸⁸ Velušček 2005, najdba št. 1. Gradivo iz Kratne je bilo sicer prvotno vzporejano z gradivom z Resnikovega prekopa, vendar menimo, da je ta povezava glede na spremljajoče gradivo vprašljiva (ib., najdba št. 2).

⁸⁹ Kalicz, Kreiter, Tokai 2007, sl. 5: 10.

⁹⁰ Marković 1989, t. 7: 1.

⁹¹ Minichreiter 1990, sl. 13: 5, sl. 17: 2.

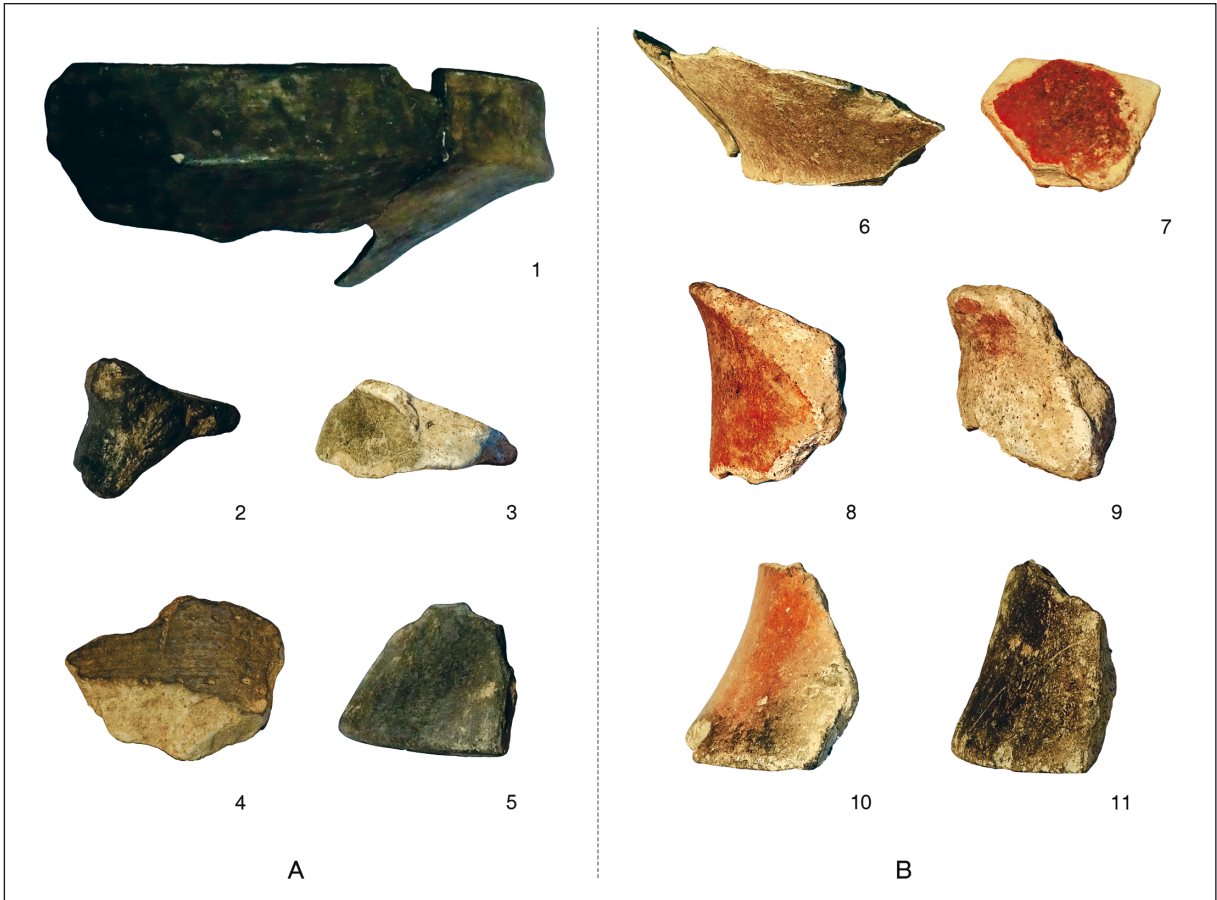
⁹² Minichreiter 1990, 27–29; Marković 2012, 61.

⁹³ Npr. Dimitrijević 1961, t. 7: 45a; Ma. Horvat 1986, t. 1: 2; Guštin 2005b, 11, najdba št. 6; Horvat 2005, sl. 6: 12,13; Tomaž, Kavur 2006, 73–75, 85–86, najdbe št. 10–17; Kramberger 2014b, t. 107: 1122.

⁹⁴ Npr. V. Pahič 1983, 97; Žižek 2006b, 149, najdba št. 42.

⁹⁵ Poznamo namreč le eno izjemo, kjer je bila nepopolno oksidacijsko in v končni fazi redukcijsko žgana votla usločena noga drugačne oblike (Kramberger 2014b, t. 157: 1520).

⁹⁶ Npr. Dimitrijević 1961, t. 7: 45a; Kramberger 2014a, t. 5: 79; 9: 142,147; 10: 155; 12: 183.

Sl. 14: Brezje – Podgraškova domačija. **A** – Skleda z visečimi jezičastimi aplikami, odlomki votlih nog z rahlo izbočenim zgornjim delom; **B** – odlomki posod s premazom na votlih nogah s cilindričnim zgornjim delom. M. = 1:2.

Abb. 14: Brezje – Podgraškova domačija. **A** – Schale mit zungenförmigen Appliken, Bruchstücke von Hohlfüßen mit leicht gewölbtem oberen Teil; **B** – Bruchstücke von Gefäßen mit Hohlfuß mit zylindrischem Oberteil und Überzug. M. = 1:2. 1 (t. / Taf. 4: 1); 2,3 (t. / Taf. 4: 2,3); 4 (t. / Taf. 4: 4); 5 (t. / Taf. 1: 7); 6 (t. / Taf. 1: 1); 7 (t. / Taf. 1: 2); 8,9 (t. / Taf. 4: 11,12); 10,11 (t. / Taf. 5: 1,4).

Primerjave kažejo, da so noge z rahlo izbočenim zgornjim delom značilne za lasinjsko kulturo, ki je bila v drugi polovici 5. tisočletja pr. n. št. razširjena v Prekmurju, na severozahodnem in vzhodnem Hrvaškem, na avstrijskem Štajerskem in Koroškem, na zahodnem Madžarskem in v severni, osrednji ter jugovzhodni Sloveniji (sl. 17).⁹⁷ Bolje ohranjeni primerki takih nog so poznani npr. iz Bukovnice (sl. 15: 3), Popave 1 pri Lipovcih (sl. 15: 4), Šafarskega (sl. 15: 7), Sodoleka (sl. 15: 8), Zgornjega Radvanja (sl. 15: 10), Ptujskega gradu in Šolskega centra na Ptuj (sl. 15: 12,13) ter Hajndla (sl. 15: 14).⁹⁸ Pogosteje so ohranjeni odlomki nog z rahlo

izbočenimi zgornjimi deli. Med drugim so bili taki odlomki odkriti v bližnjih jamah v Brezju pri Zimrajhovich (sl. 15: 2) in v Zbelovem (sl. 15: 17).⁹⁹ Poznani so tudi iz Turnišča (sl. 15: 5), Spodnjega Porčiča (sl. 15: 9), Hoč – Orglarske delavnice (sl. 15: 11), Hardeka (sl. 15: 15), Ormoža – Škoršičevega vrta (sl. 15: 16), Ivankovcev pri Lendavi (sl. 15: 6) in Stoperc (sl. 15: 18).¹⁰⁰

najdba št. 9); Zgornje Radvanje (Kramberger 2014a, t. 8: 123; 10: 155; id. 2014b, t. 128: 1281; 130: 1293; 151: 1478); Ptujski grad (Korošec 1965, t. 14: 3); Ptuj – Šolski center (Kramberger 2014a, t. 6: 99; id. 2014b, t. 33: 356; 46: 535); Hajndl (Žižek 2006a, najdba št. 42).

⁹⁹ Brezje pri Zimrajhovich (Pahič 1956, t. 1: 7); Zbelovo (V. Pahič 1983, t. 18: 5; 19: 5,7,8,10,11).

¹⁰⁰ Turnišče (Tomaž 2012, najdbe št. 322, 388–390, 574, 680); Spodnji Porčič (Pahič 1976, t. 7: 11); Hoče – Orglarska delavnica (Kramberger 2014a, t. 11: 167; 12:

⁹⁷ Npr. Velušček 2011a.

⁹⁸ Bukovnica (Šavel 2006, najdba št. 19); Popava 1 pri Lipovcih (Šavel, Karo 2012, najdba št. 38); Šafarsko (Šavel 1994, pril. 13: 10); Sodolek (Kavur, Tomaž, Mileusič 2006,

Lasinjska najdišča so, kot že rečeno, poznana tudi v severni, osrednji in jugovzhodni Sloveniji (sl. 17),¹⁰¹ vendar je s tega območja objavljenih presenetljivo malo posod z votlimi nogami z rahlo izbočenim zgornjim delom, ki veljajo drugod za pogosto najdbo lasinjske kulture. Nam poznani sta le dve: iz Moverne vasi (sl. 15: 20)¹⁰² in Drulovke (sl. 15: 19).¹⁰³

Votle noge s cilindričnim zgornjim delom (sl. 14B)

Drugi tip posod na nogah predstavljajo noge s cilindričnim zgornjim delom (t. 1: 1; 4: 11,12; 5: 1); v enem primeru je najti fragment ostenja, verjetno skleda, od katere je ohranjen le spodnji del brez dna in prehoda, najverjetneje v nogo istega tipa (t. 1: 2). Pojavljajo se v jami, t. i. kulturni plasti pod gomilo, ki je povezana z ostanki hiše (t. 1: 1,2), in v zasutju srednjebronastodobne gomile, torej v prvi nasipni plasti (t. 4: 9–12; 5: 1), pobrani z območja v okolici gomile (sl. 14B).

Izdelane so bile dokaj enovito, iz finoizrnat ali zelo finoizrnat lončarske glin, in žgane nepopolno oksidacijsko. Osnovna barva površine je zato svetlo rjave ali rdečerjave barve, prek nje je bil pogosto

183; Kramberger 2014b, t. 191: 1779,1782); Hardek (Žižek 2006b, najdbi št. 5, 6); Ormož – Škoršičev vrt (Tomanič-Jevremov, Tomaž, Kavur 2006b, najdbi št. 33, 34); Ivankovci pri Lendavi (Tušek, Kavur, Tomaž 2006, najdbe št. 6, 7, 11); Stoperce (Kramberger 2014a, t. 4: 71; id. 2014b, t. 16: 195; 17: 203; 18: 213).

¹⁰¹ Med bolj znana najdišča lasinjske keramike sodijo Drulovka (Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 47–50; glej še Korošec 1956); Gradišče nad Dešnom (Pavlin, Dular 2007, 73–78, t. 7–9); Gradec pri Mirni (Dular et al. 1991, 84–90, t. 25; Dular 2001, 95–96, t. 2); Čatež – Sredno polje (Tiefengraber 2006); Moverna vas (Tomaž 1999, t. 34: 5,7; 37: 5; 38: 2; glej tudi Velušček 2011a, 210–231); Spaha nad Brezovico pri Predgradu (Velušček 2011b; 2011a); Ajdovska jama pri Nemški vasi (Horvat 2009, 28–30, sl. 5) in Ciganska jama (Velušček 2011c, 36, t. 1: 1,2). Glede na značilne kose domnevamo, da sodijo v ta čas vsaj deloma tudi najdišče v Colu pri Podgračenem (Horvat 2005, sl. 11: 23–26); Grac pri Selih pri Zajčjem vrhu (Pavlin 2006, 211–227, npr. najdbe 22–24); Kratna nad Kamnikom (Velušček 2005, 23–24, najdba št. 2) in Mali grad v Kamniku (Sagadin 2005, 29–31, npr. najdba št. 5).

¹⁰² Tomaž 1999, t. 38: 2.

¹⁰³ Korošec 1960, t. 34: 10. J. Korošec domneva, da spada med noge z izbočenim zgornjim delom še ena noga iz Drulovke (1960, 22, t. 12: 6), vendar tega z risbe ni videti. Verjetno gre za isto nogo, ki je po Tomaževi uvrščena med najdbe savske skupine (Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 44–45, najdba št. 18).

nanesen glineni premaz rumenordeče (t. 1: 1; sl. 14: 6), rdeče (t. 1: 2; 4: 9,11,12; 5: 1; sl. 14: 7–10) ali temno rdečerjave barve (t. 5: 4; sl. 14: 11).

Tako oblikovane votle noge posod so značilna oblika savske skupine lengyelske kulture, ki je bila pri nas razširjena od Kočevske in osrednje Slovenije do Haloz, ter njej sočasne pozne lengyelske kulture, poznane v Slovenskih goricah in Prekmurju.¹⁰⁴

Čeprav višina votlih nog s cilindričnim zgornjim delom s Podgraškove domačije zaradi fragmentarne ohranjenosti posod ni znana, pogled na druga najdišča iz 5. tisočletja pr. n. št. na Slovenskem kaže, da se take noge glede na razmerje med višino in širino med seboj razlikujejo. Razlikovati je mogoče tri osnovne tipe: visoke, srednje visoke in nizke votle noge (prstanasta dna). Za visoke noge s cilindričnim zgornjim delom je značilno, da so približno enako visoke ali višje, kot znaša premer njihovega stojnega roba. Pri srednje visokih nogah je višina približno enaka polmeru roba njihove stojne ploskve, pri nizkih nogah pa je višina enaka ali manjša od polovice polmera stojne ploskve.

Če podrobneje proučimo primerke s Podgraškove domačije z ohranjenimi recipienti in zgornjim delom noge, vidimo, da lahko gre tako za srednje visoke kot tudi za visoke noge (sl. 16: 1).¹⁰⁵ Primerjave zanje je najti na različnih najdiščih. Srednje visoke votle noge s cilindričnim zgornjim delom so znane iz 2. poselitvene faze v Moverni vasi v Beli krajini¹⁰⁶ (sl. 16: 17), iz Resnikovega prekopa¹⁰⁷ in Dragomlja¹⁰⁸ v Ljubljanski kotlini (sl. 16: 9,11), iz Čateža – Srednega polja v spodnjem Posavju¹⁰⁹ (sl. 16: 15) in iz Andrencv v Slovenskih goricah (sl. 16: 3).¹¹⁰ Ta najdišča so opredeljena v savsko skupino, razen Andrencv, ki so pripisani pozni lengyelski kulturi, radiokarbonsko pa datirana

¹⁰⁴ Npr. Pahič 1973, 18–21, t. 3: E; Pahič 1976, 31–59, t. 6: 8,13; Šavel 1992, 59–60, t. 3: 4,5; Šavel 1994, 47–48, pril. 18: 16,17; Šavel 2006, 90; Guštin 2005b, 10; Velušček 2011a, 222, sl. 5.8; Kramberger 2014a, 247–250.

¹⁰⁵ Prim. npr. odlomke s Podgraškove domačije (t. 4: 11,12 in t. 5: 1) s primerki pri Ma. Horvatu (1986, t. 1: 2) in P. Korošcu (1975, t. 6: 1); ter odlomek (t. 1: 1) s tistim pri J. Korošču (1964, t. 14: 5).

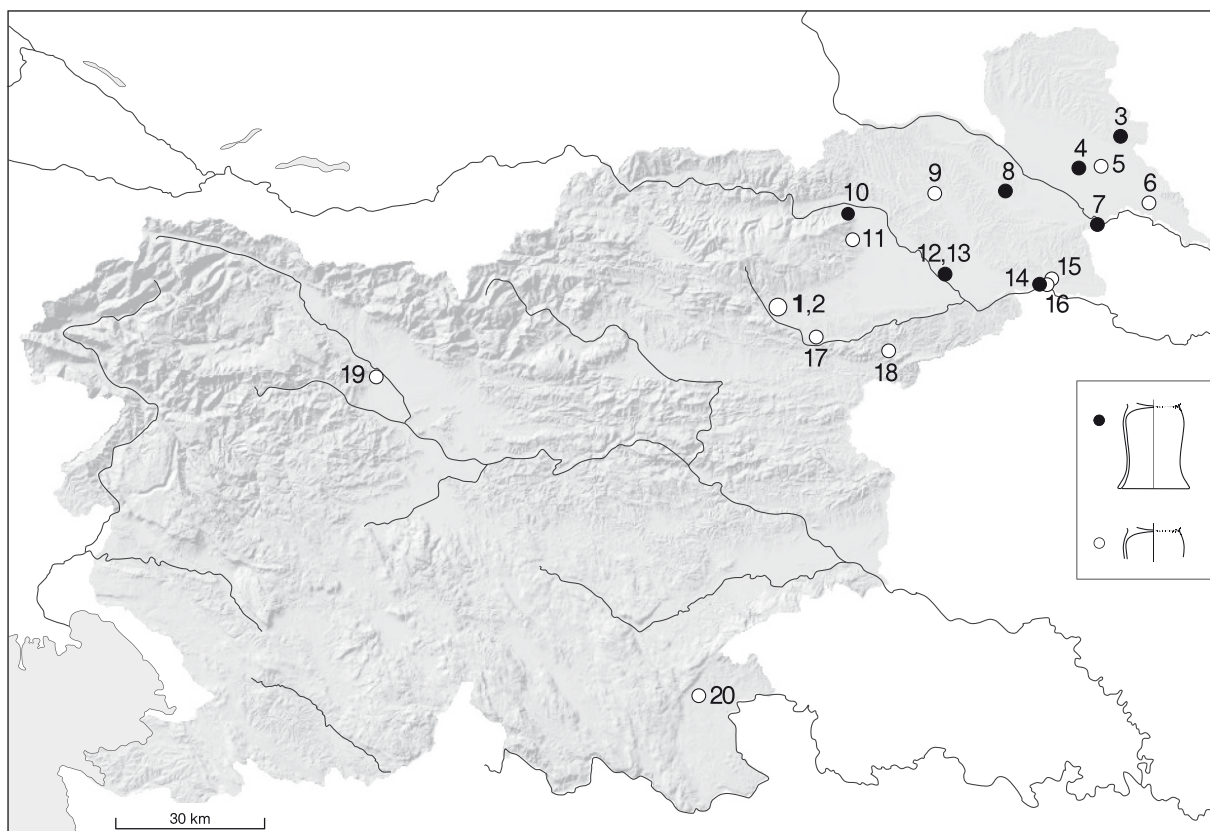
¹⁰⁶ Tomaž 1999, t. 3: 3.

¹⁰⁷ Harej 1975, t. 4: 8; Korošec 1964, t. 14: 5.

¹⁰⁸ Turk, Svetličič 2005, najdba št. 32.

¹⁰⁹ Tomaž, Kavur 2006, najdbe št. 10–14; Tomaž 2010, najdbe št. 164, 518, 664, 713, 714, 771, 932, 993, 995, 997, 1075, 1152, 1153.

¹¹⁰ Pahič 1976, t. 6: 8 in verjetno 13; Kramberger 2014a, t. 2: 35,36.

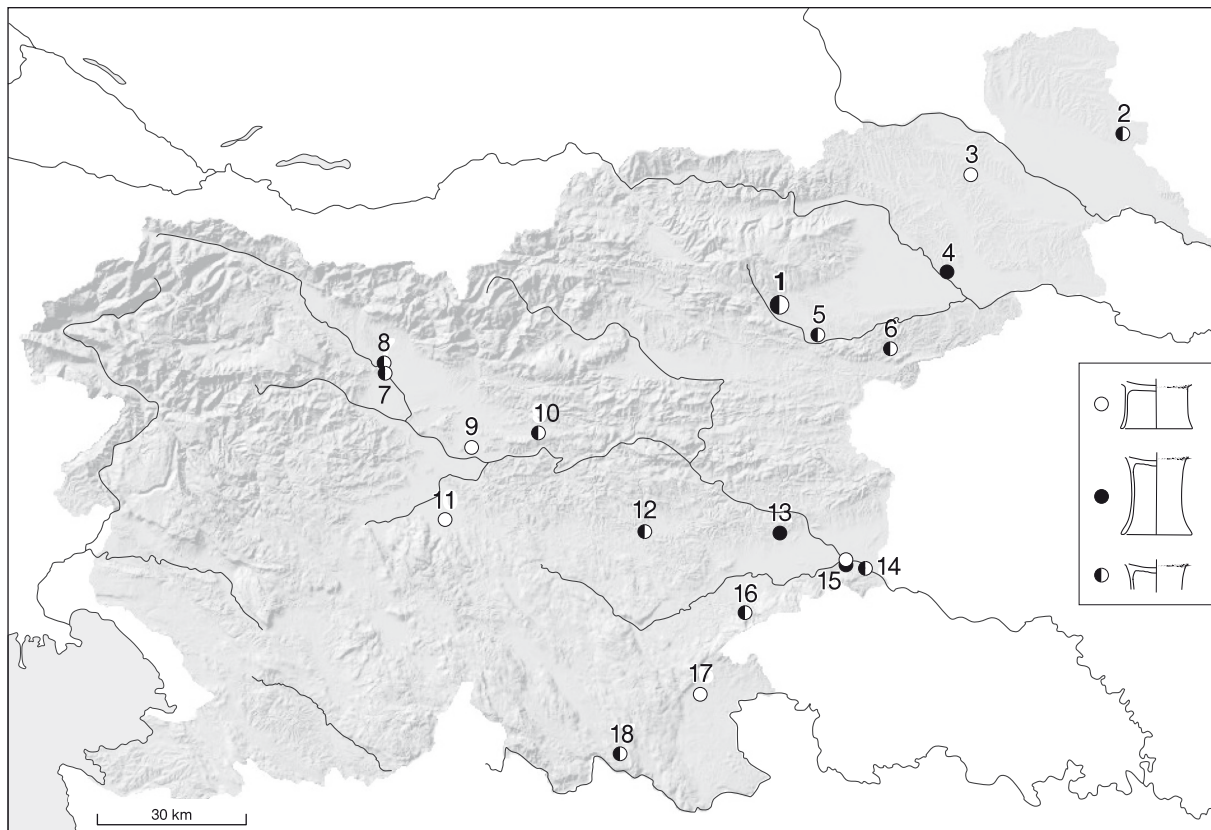
Sl. 15: Posode na visokih, votlih, v zgornjem delu izbočenih nogah.

Abb. 15: Gefäße mit Hohlfüßen mit leicht gewölbtem oberen Teil.

(Vir / Source: DMR, ©GURS)

Najdišča v Sloveniji / Fundstellen in Slowenien

1. Brezje – Podgraškova domačija (t. / Taf. 4: 2,3).
2. Brezje – Pri Zimrajhovich (Pahič 1956, t. / Taf. 1: 7).
3. Bukovnica (Šavel 2006, najdba št. / Fund Nr. 19).
4. Lipovci – Popava 1 (Šavel, Karo 2012, najdba št. / Fund Nr. 38).
5. Turnišče (Tomaž 2012, najdbe št. / Fund Nr. 322, 388–390, 574, 680).
6. Lendava – Ivankovci (Tušek, Kavur, Tomaž 2006, najdbe št. / Fund Nr. 6, 7, 11).
7. Šafarsko (Šavel 1994, pril. / Beil. 13: 10).
8. Grabonoš – Sodolek (Kavur, Tomaž, Mileusnič 2006, najdba št. / Fund Nr. 9).
9. Spodnji Porčič (Pahič 1976, t. / Taf. 7: 11).
10. Zgornje Radvanje (Kramberger 2014a, t. / Taf. 8: 123; 10: 155; id. 2014b, t. / Taf. 128: 1281; 130: 1293; 151: 1478).
11. Hoče – Orglarska delavnica (Kramberger 2014a, t. / Taf. 11: 167; 12: 183; id. 2014b, t. / Taf. 191: 1779,1782).
12. Ptuj – Ptujski grad (Korošec 1965, t. / Taf. 14: 3).
13. Ptuj – Šolski center (Kramberger 2014a, t. / Taf. 6: 99; id. 2014b, t. / Taf. 33: 356; 46: 535).
14. Hajndl (Žižek 2006a, najdba št. / Fund Nr. 42).
15. Hardek (Žižek 2006b, najdbi št. / Fund Nr. 5, 6).
16. Ormož – Škoršičev vrt (Tomanič-Jevremov, Tomaž, Kavur 2006b, najdbi št. / Fund Nr. 33, 34).
17. Zbelovo (V. Pahič 1983, t. / Taf. 18: 5; 19: 5,7,8,10,11).
18. Stoperce (Kramberger 2014a, t. / Taf. 4: 71; id. 2014b, t. / Taf. 16: 195; 17: 203; 18: 213).
19. Drulovka (Korošec 1960, t. / Taf. 34: 10).
20. Movernas vas (Tomaž 1999, t. / Taf. 38: 2).

Sl. 16: Posode na srednje visokih ali visokih votlih, v zgornjem delu cilindričnih nog.

Abb. 16: Gefäße mit mittelhohen oder hohen Hohlfüßen mit zylindrischem oberem Teil.

(Vir / Source: DMR, ©GURS)

Najdišča v Sloveniji / Fundstellen in Slowenien

1. Brezje – Podgraškova domačija (t. 1 / Taf. 1: 1; 4: 11,12; 5: 1).
2. Bukovnica (Šavel 1992, t. / Taf. 3: 4).
3. Andrenci (Pahič 1976, t. / Taf. 6: 8,13; Kramberger 2014a, t. / Taf. 2: 35,36).
4. Ptuj – Šolski center (Kramberger 2014a, t. / Taf. 5: 80; 6: 96).
5. Zbelovo (V. Pahič 1983, t. / Taf. 19: 6).
6. Stoperce (Kramberger 2014a, t. / Taf. 3: 52).
7. Drulovka (Guštin, Tomaž, Kavur 2005, najdba št. / Fund Nr. 17).
8. Kranj – Trubarjev trg (Dolinar 2016, t. / Taf. 11: 60).
9. Dragomelj (Turk, Svetličič 2005, najdba št. / Fund Nr. 32).
10. Dešen – Gradišče (Pavlin, Dular 2007, t. / Taf. 7: 14).
11. Ig – Resnikov prekop (Korošec 1964, t. / Taf. 14: 5; Harej 1975, t. / Taf. 4: 8).
12. Mirna – Gradec (Dular 2001, t. / Taf. 1: 5).
13. Nemška vas – Ajdovska jama (P. Korošec 1975, t. / Taf. 6: 1; Ma. Horvat 1986, t. / Taf. 1: 2).
14. Podgračeno – Col 1 (Horvat 2005, sl. / Fig. 6: 12–13).
15. Čatež – Sredno polje (Tiefengraber 2006, najdba št. / Fund Nr. 3; Tomaž, Kavur 2006, najdbe št. / Fund Nr. 10-18).
16. Sela pri Zajčjem vrhu – Grac (Pavlin 2006, 215, najdba št. / Fund Nr. 12, 13, 99).
17. Moverna vas (Tomaž 1999, t. / Taf. 3: 3,4; 4: 1,2; 16: 4; 20: 1,2; 29: 1; 34: 4).
18. Brezovica pri Predgradu – Spaha (Velušček 2011b, t. / Taf. 4.3: 2,3; 4.4: 3; 4.19: 17; 4.29: 7).

na konec prve polovice 5. tisočletja pr. n. št. in prehod v drugo polovico 5. tisočletja pr. n. št.¹¹¹

Zdi se torej, da je kronološko mesto srednje visokih votlih nog s cilindričnim zgornjim delom dokaj jasno, vendar pa, kot že rečeno, predpostavljamo, da lahko primerki z Brezja – Podgraškove domačije pripadajo tudi posodam na visokih votlih nogah. Analogije kažejo, da je visoka votla noga s cilindričnim zgornjim delom že poznana z najdišč savske skupine lengyelske kulture, kot je Čatež – Sredno polje (*sl. 16: 15*),¹¹² a se takšne noge pojavljajo na posameznih najdiščih tudi v drugačnih kulturnih okoljih. Tukaj mislimo na naselbinske jame in plasti z lončenino lasinjske kulture, ki je mlajša, saj sledi tako savski skupini kot tudi lengyelski kulturi, kar dokazujejo stratigrafska zaporedja, ugotovljena na posameznih najdiščih, in radiokarbonske datacije ter tipokronološke analize.¹¹³ Kaj torej to pomeni? Dolgoživost in s tem manjšo kronološko občutljivost posod na visoki nogi ali kaj drugega? Oglejmo si podrobneje ta najdišča, kakšno je spremljajoče keramično gradivo in kaj kažejo radiokarbonske datacije.

Prvo najdišče, na katerem so bili odkriti kosi posod na visokih votlih nogah s cilindričnim zgornjim delom skupaj z najdbami lasinjske kulture, leži v severovzhodni Sloveniji.¹¹⁴ Gre za najdišče Ptuj – Šolski center (*sl. 16: 4; 17: 12*), ki je bilo objavljeno v letih 2004 in 2014.¹¹⁵ Visoki votli nogi s cilindričnim zgornjim delom sta bili najdeni v dveh večjih jamah (objekta II in IV), v katerih so bile odkrite tudi jame za stojke in koncentracije ožgane ilovice, zato sta bili opredeljeni kot sledovi delno poglobljenih hiš.¹¹⁶ Poleg tega so

¹¹¹ Guštin 2005b; Turk, Svetličič 2005; Velušček 2011a, 212, 225–229, t. 5.1; Kramberger 2014a, 257–260.

¹¹² Tomaž 2005, 123, najdba št. 36; morda tudi z Resnikovega prekopa (Harej 1975, t. 7: 11; recipient ni ohranjen). Domnevna visoka noga s cilindričnim zgornjim delom je bila odkrita skupaj z loncem s cilindričnim vratom (Harej 1975, t. 7: 12), in sicer na mestu, kjer so bile na Resnikovem prekopu odkrite prve najdbe (ib., 145; Velušček 2006, sl. 2: A).

¹¹³ Glej npr. Bánffy 1995a; 1995b; 1995c; 1995d; Ruttkay 1996; Dular 2001, 95–96; Velušček 2006; 2011a.

¹¹⁴ Kramberger 2014a, t. 5: 80; 6: 96.

¹¹⁵ Lubšina Tušek 2004; Kramberger 2014a. Najstarejše gradivo s Šolskega centra: Kramberger 2014b, 41–50; t. 19–55.

¹¹⁶ Lubšina Tušek 2004, 74–75; Kramberger 2014a, 240–242, sl. 11–12; t. 5: 80; 6: 96. To sta edini nogi tega tipa na Šolskem centru, nekaj je bilo odkritih manjših fragmentov nog, pri katerih ni jasno, ali gre za visoke ali srednje visoke različice s cilindričnim zgornjim delom. Taki fragmenti so bili odkriti v objektu II (Kramberger

bili v objektih II in IV na Šolskem centru odkriti dvoročajni lonci ostre profilacije, z zaobljenimi rameni in cilindričnimi vratovi,¹¹⁷ lonci ostre profilacije z zaobljenimi rameni in dolgimi rahlo usločenimi vratovi,¹¹⁸ odlomki skled in skodel z visečimi jezičastimi nalepkami,¹¹⁹ skledje polkroglaste oblike ali z uvahanim robom ustja in z izlivom s pregrado,¹²⁰ skleda z ravnim robom ustja in izlivom v obliki dulca,¹²¹ odlomki vrčev, ki imajo glede na boljše ohranjene primerke nizke konkavne trebuhe,¹²² votle noge z rahlo izbočenim zgornjim delom¹²³ in tudi posode s premazom. Premaz na posodah na Šolskem centru je v glavnem ohranjen na odlomkih nog s cilindričnim zgornjim delom, odlomkih skled z izvihanim robom ustja,¹²⁴ na skledih preproste kroglaste oblike¹²⁵ in na skledah preproste oblike s koničnim zaključkom ostenja.¹²⁶

Primerjalne analize so pokazale, da razen navedenih posod s premazom keramične oblike iz Šolskega centra nimajo primernih analogij na omenjenih najdiščih savske skupine in lengyelske kulture, temveč so primerjave drugje: npr. v Rabensteinu v Labotski dolini, v t. i. mlajših neolitskih fazah v Moverni vasi v Beli krajini (faze 4, 5 in 6), na najdišču Ponikve pri Trebnjem¹²⁷ ter ne nazadnje na nekaterih najdiščih lasinjske kulture v Podravju (npr. v Zgornjem Radvanju in v Hočah – Orglarski delavnici).¹²⁸

Pomembno je, da imamo iz objektov IV in II na Ptuj – Šolskem centru na voljo tudi datacije C14. Te kažejo, da sodita (ne nujno sočasna) objekta verjetno v drugo polovico 5. tisočletja pr.

2014b, t. 25: 276) in v objektu I (id. 2014b, t. 35: 398; 41: 480,482; 45: 514).

¹¹⁷ Kramberger 2014a, t. 5: 86,88; t. 6: 107; id. 2014b, t. 20: 234,239; t. 22: 253,255; t. 34: 389.

¹¹⁸ Kramberger 2014a, t. 6: 108; id. 2014b, t. 24: 266.

¹¹⁹ Kramberger 2014a, t. 5: 79,81,89; t. 6: 93,95; id. 2014b, t. 26: 291–298; t. 27: 299–300; t. 33: 360–363,365,368,370.

¹²⁰ Kramberger 2014a, t. 5: 91; id. 2014b, t. 28: 308–310.

¹²¹ Kramberger 2014a, t. 5: 84.

¹²² Kramberger 2014a, t. 5: 85; 6: 104–106; id. 2014b, t. 29: 319–322.

¹²³ Kramberger 2014a, t. 5: 83; 6: 99; id. 2014b, t. 33: 356.

¹²⁴ Kramberger 2014a, t. 5: 82; 6: 100; id. 2014b, t. 27: 301.

¹²⁵ Kramberger 2014a, t. 5: 78, t. 6: 92.

¹²⁶ Kramberger 2014a, t. 5: 90; t. 6: 94,102. Ker na najdišču ni odlomkov dna z glinenim premazom, lahko domnevamo, da je bila večina posod s premazom na nogah (ib., 251).

¹²⁷ Neobjavljeno najdišče. Objavo pripravlja izkopavalka Mateja Ravnik, ki mi je omogočila pregled najdb in posredovala podatke o dveh datacijah 14C, za kar se ji iskreno zahvaljujem.

¹²⁸ Kramberger 2014a, 251–257.

n. št. Daticije iz objekta IV (gre za tri datiranja) se namreč ujemajo z zgodnejšimi datacijami za lasinjsko kulturo, edina ustrezna datacija iz objekta II je še nekoliko starejša, a obenem mlajša od tistih iz poznolengyelske jame 1 v Bukovnici, iz seliščnega prostora B v Andrencih in iz jame v Stopercih savske skupine, kar pomeni, da bi lahko šlo za čas nekje vmes.¹²⁹

Pri pojavnosti posod na visokih votlih nogah s cilindričnim zgornjim delom je treba omeniti še grobišče v Ajdovski jami v Posavju (*sl. 17: 23; – sl. 16: 13*), ki ga je raziskovala Milena Horvat, pred njo pa Paola Korošec in Srečko Brodar.¹³⁰ Iz Ajdovske jame je razen slabše ohranjenih odlomkov nog s cilindričnim zgornjim delom znanih več bolje ohranjenih kosov, pri katerih je razvidno, da gre za posode z visokimi nogami. Prva noga, ki sodi k skledi polkroglaste oblike,¹³¹ je bila odkrita v plasti 3 v desnem hodniku. Druga, ki sodi k nekoliko bolj konični skledi,¹³² je bila odkrita v IV. horizontu v centralni dvorani, ki ga Martin Horvat vzporeja z gradivom iz plasti 3. Tretja noga izhaja iz horizonta III v centralni dvorani, katerega gradivo naj bi bilo mlajše in primerljivo z gradivom iz horizonta pokopov v levem hodniku.¹³³

Kot že rečeno, ostaline iz plasti 3 v desnem hodniku in iz horizonta IV v centralni dvorani grobišča v Ajdovski jami naj bi bile primerljive z najdbami iz Resnikovega prekopa, ki sodi v savsko skupino lengyelske kulture, medtem ko naj bi bile

najdbe iz horizontov III in II v centralni dvorani, horizonta pokopov v levem hodniku in iz plasti 2 v desnem hodniku mlajše.¹³⁴ To bi pomenilo, da se pojavljajo posode na visokih votlih, v zgornjem delu cilindričnih nogah, vsaj ko gre za Ajdovsko jamo, v obeh kronoloških fazah. Torej v horizontu pokopov, ki je z radiokarbonskim datiranjem opredeljen v razpon med drugo polovico 44. in 43. st. pr. n. št.,¹³⁵ in v t. i. prvem kulturnem horizontu, ki naj bi bil glede na stratigrafsko sliko starejši, a njegova absolutna starost ostaja neznana.

Nazadnje kaže omeniti pojavnost posod, ki predstavljajo bodisi dele srednje visokih bodisi visokih votlih nog s cilindričnim zgornjim delom. Takih odlomkov posod z votlimi nogami s cilindričnim zgornjim delom je bilo na Slovenskem odkritih največ. V nadaljevanju podrobneje obravnavam najdbe iz naselbinskih jam (prim. *sl. 17*), ki so bile vkopane v sterilno geološko osnovo, najdišča, kot so mlajše neolitske faze v Moverni vasi (*sl. 16: 17*),¹³⁶ v Colu pri Podgračenem (*sl. 16: 14*),¹³⁷ Drulovki pri Kranju (*sl. 16: 7*),¹³⁸ Gradišču nad Dešnom (*sl. 16: 10*),¹³⁹ Spahi (*sl. 16: 18*)¹⁴⁰ in Gracu pri Selih pri Zajčjem vrhu (*sl. 16: 16*),¹⁴¹ kjer je sicer situacija podobna in gre tudi za primerljive najdbe, a iz naselbinskih plasti, pa smo namenoma pustili ob strani (prim. *sl. 17*).

Zbelovo

Najbližje najdišče Podgraškovi domačiji v Brezju, kjer je bil prav tako odkrit odlomek posode z nogo s cilindričnim zgornjim delom v naselbinski jami skupaj z lasinjsko lončenino, je Zbelovo (*sl. 17: 15; sl. 16: 5*). Gre za en sam kos, na katerem ni sledov premaza. Odkrit je bil v 1,7 m globoki jami, imenovani seliščni prostor B.¹⁴² Poleg njega so bili v tej jami najdeni odlomki votlih, v zgornjem

¹²⁹ Sraka 2014, 378, 381, sl. 5; Kramberger 2014a, 240–241, 243–244; sl. 13; 14. Naselbine Stoperce, Zgornje Radvanje, Hoče – Orglarska delavnica, Zgornje Radvanje in Ptuj – Šolski center so bile obravnavane s kronološkega vidika v okviru doktorske disertacije (Kramberger 2014b). Na tem mestu je treba povedati, da naše analize ne temeljijo zgolj na datiranju 14C, temveč v enakem obsegu na tipokronoloških analizah, in da zgodnja lasinjska faza (faza Lasinja 1) za primerljiv keramični zbir iz Rabensteina v Avstriji (Ruttkey 1996; Tiefengraber 2004, 219–223; prim. Kramberger 2014a, 260) ni naša ideja (prim. Velušček 2017, 26). Trenutno ne moremo izključiti možnosti, da je majhen del najdb s Ptuja – Šolskega centra (npr. sklede na nogi z izvihanim robom ustja s premazom) tudi starejši. Tipokronološke analize so pokazale le, da velika večina gradiva s Šolskega centra nima ustreznih primerjav na najdiščih Resnikov prekop, Čatež – Sredno polje in Dragomelj, temveč na najdiščih, ki so glede na datacije 14C nekoliko mlajša (Ponikve pri Trebnjem, Moverni vas 4 in Zgornje Radvanje 5).

¹³⁰ Korošec 1953; P. Korošec 1975; Ma. Horvat 1986; Horvat 2009.

¹³¹ Ma. Horvat 1986, t. 1: 2.

¹³² P. Korošec 1975, 173, t. 6: 1.

¹³³ P. Korošec 1975, 174, t. 8: 4; glej tudi Ma. Horvat 1986, 82.

¹³⁴ Ma. Horvat 1986, 82; Horvat 1989, 26–27; Velušček 2006, 29.

¹³⁵ Bonsall et al. 2007, t. 1, sl. 5.

¹³⁶ Tomaž 1999, t. 34: 4.

¹³⁷ Horvat 2005, sl. 6: 12,13.

¹³⁸ Korošec 1956; Korošec 1960; Guštin, Tomaž, Kavur 2005, najdba št. 17.

¹³⁹ Pavlin, Dular 2007, t. 7: 14.

¹⁴⁰ Velušček 2011b, t. 4.3: 2,3; 4.4: 3; 4.19: 17; 4.29: 7.

¹⁴¹ Pavlin 2006, najdbe št. 12, 13, 99.

¹⁴² V. Pahič 1983, 97, t. 19: 6. Vitko Pahič je med "nizke konične usločene noge" uvrstil tudi majhen konično oblikovan predmet z "robom" in s "prelукnjanim dnom" (ib., 97, t. 19: 4; 25: 14). Najdbo smo si podrobno ogledali in menimo, da je nekoliko manjšega premera in da gre zelo verjetno za zgornji del miniaturne stekleničke z ustjem, odprtino in odlomljenima ušescema. Za enak tip posodice

delu izbočenih nog,¹⁴³ sklede in skodele z ravnim robom ustja in visečimi nalepkami na najširšem obodu,¹⁴⁴ skleda s predrtim jezičastim držajem,¹⁴⁵ fragmentirana skleda z ravnim robom ustja in t. i. izvlečenim izlivom,¹⁴⁶ odlomek skodele z držajem v obliki čepka,¹⁴⁷ skodela z visokim močno konkavnim trebuhom in navpičnim robom ustja,¹⁴⁸ skodela z rameni in robom ustja,¹⁴⁹ posoda z izlivom v obliki dulca,¹⁵⁰ vrči s poudarjenimi rameni,¹⁵¹ odlomki loncev z rameni in izrazitimi prehodi v (dolge?) usločene vratove¹⁵² ter zajemalke.¹⁵³ Drugih najdb, ki bi kazale na starejšo poselitev, v jami ni bilo odkritih, enako velja za ostale jame v Zbelovem, zato ne preseneča, da se omenja to najdišče kot značilno za lasinjsko kulturo v severovzhodni Sloveniji.¹⁵⁴

Čatež – Sredno polje

Drugo najdišče je že omenjeni Čatež – Sredno polje (sl. 17: 24; sl. 16: 15). Na naselbini sta bili namreč zunaj območja, kjer so bili zgoščeni objekti savske skupine, raziskani dve jami z lasinjsko lončenino.¹⁵⁵ Deloma objavljeno je le gradivo iz jame z oznako PO 004,¹⁵⁶ in sicer so objavljeni ena fragmentirana skleda na nogi s temno rdečim premazom, dva lasinjska vrča, dva odlomka skled in fragmentiran lonec. Pri skledi na nogi je ohranjen le del recipienta posode s prehodom v nogo, a premaz in oblika zgornjega dela posode tudi v tem primeru govorita za to, da gre za skledo na nogi s cilindričnim zgornjim delom.¹⁵⁷ Poleg tega sta bila v tej jami najdena dva odlomka nog posod z rdečim premazom: en fragment roba noge, pri katerem ni mogoče ugotoviti, za kakšen

tip noge gre, in kos zgornjega dela noge posode s cilindričnim zgornjim delom in dnom posode.¹⁵⁸

Kranj – Trubarjev trg

Jama s precej podobno lončenino kot v jami (PO 004) na Čatežu je bila odkrita leta 2011 v Kranju (sl. 17: 18; sl. 16: 8). Gre za jamo (SE 055), ki je bila zaradi velikosti (vel. 5,7 × 5,4 m; globine do 0,7 m) in razdrobljenosti lončenine opredeljena kot odpadna jama.¹⁵⁹ V njej je bilo kar 1315 keramičnih kosov, od katerih jih je bilo precej z rdečim glinenim premazom.¹⁶⁰ Med njimi so bili trije fragmenti nog, pri čemer je vsaj eden zanesljivo pripadal posodi z visoko ali srednje visoko votlo nogo.¹⁶¹ Druge posode, na katerih je premaz, so predvsem sklede z izvihanim robom ustja, sklede preproste kroglaste oblike in sklede preproste oblike s koničnim zaključkom.¹⁶² Poleg tega so bili v jami (SE 055) odkriti lonci ostre profilacije z zaobljenimi rameni in kratkim cilindričnim ali rahlo izvihanim vratom, odlomek sklede z visečo jezičasto nalepko, sklede z izlivom s pregrado in odlomki vrčev z nizkimi, rahlo zaobljenimi rameni.¹⁶³

Avtor ugotavlja, da je gradivo iz jame SE 055 primerljivo predvsem z lončenino iz bližnje Drulovke, iz Zgornjega Radvanja, Ptuja – Šolskega centra in deloma iz Moverne vasi. Iz jame (SE 005) sta bila z analizo C14 datirana vzorca oglja, ki kažeta na drugo polovico oziroma zadnjo tretjino 5. tisočletja pr. n. št.¹⁶⁴ K temu ni veliko dodati, opozoriti je treba le, da so omenjene oblike skled, na katere je vezan glineni premaz, v severovzhodni Sloveniji pogoste na Ptuj – Šolskem centru, medtem ko tovrstne posode v Zgornjem Radvanju in tudi v Hočah – Orglarski delavnici niso bile odkrite.

gre zelo verjetno tudi v primeru dveh "vijčkov" (ib., t. 15: 10,11; 25: 7,8).

¹⁴³ V. Pahič 1983, t. 19: 7,8.

¹⁴⁴ Ib., t. 6: 1,4,10; 7: 2.

¹⁴⁵ Ib., t. 11: 1.

¹⁴⁶ Ib., t. 9: 1.

¹⁴⁷ Ib., t. 6: 3.

¹⁴⁸ Ib., t. 4: 1.

¹⁴⁹ Ib., t. 10: 4.

¹⁵⁰ Ib., t. 19: 1.

¹⁵¹ Ib., t. 12: 1,2.

¹⁵² Ib., t. 13: 7; 20: 4.

¹⁵³ Ib., t. 15: 1,4.

¹⁵⁴ Npr. Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 50; Tomanič-Jevremov, Tomaž, Kavur 2006a, 180.

¹⁵⁵ Tiefengraber 2006.

¹⁵⁶ V drugi lasinjski jami naj bi bilo po ustni informaciji A. Tomaž najdb zelo malo.

¹⁵⁷ Tiefengraber 2006, 233, najdba št. 3.

¹⁵⁸ Odlomek roba noge z rdečim premazom je predstavljen na fotografiji (Tomaž 2010, 28, sl 12 – desno), vrh votle noge s cilindričnim zgornjim delom sem si ogledal pri A. Tomaž.

¹⁵⁹ Kranj – Mestno jedro (Trubarjev trg): Dolinar 2016.

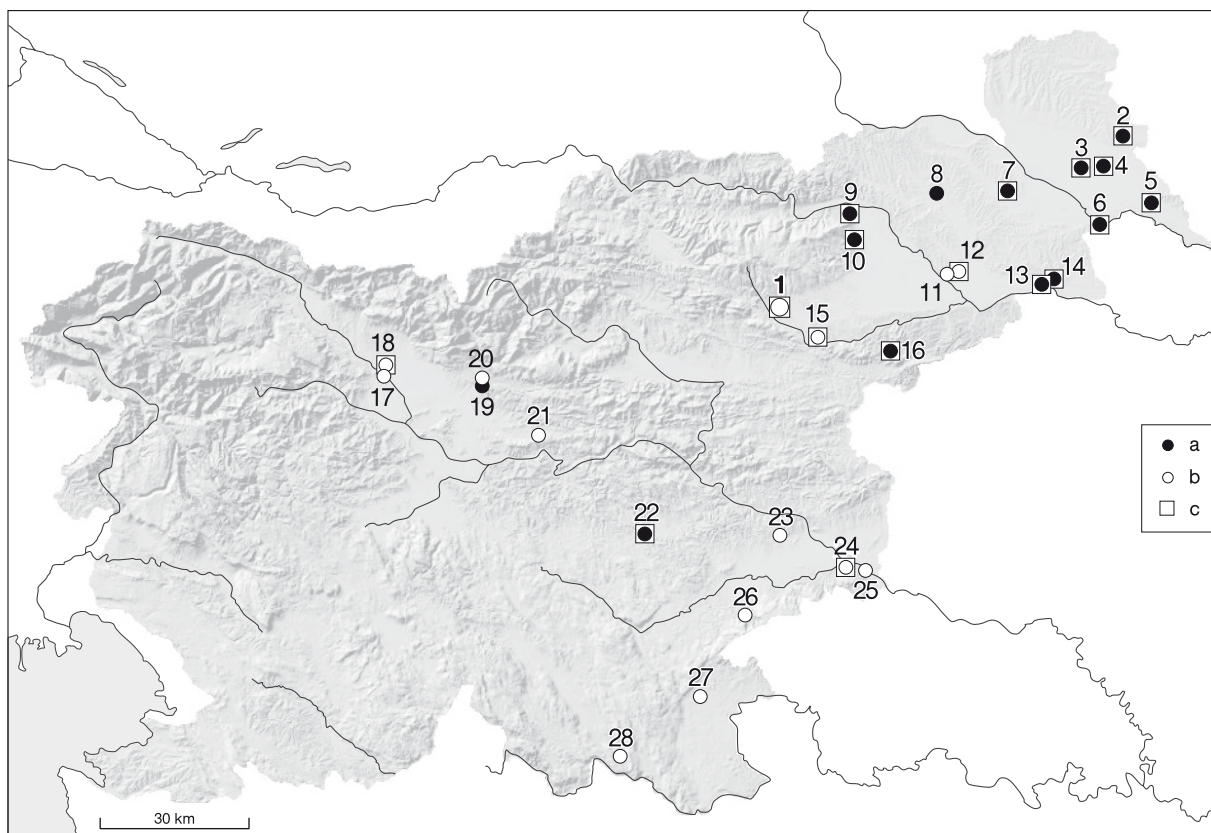
¹⁶⁰ Dolinar 2016, 43, sl. 45.

¹⁶¹ Visoka ali srednje visoka noga: Dolinar 2016, t. 11: 60; glej še: t. 22: 171; 26: 201.

¹⁶² Sklede z izvihanim robom ustja (npr. Dolinar 2016, t. 18: 135; 21: 164; 25: 197–200); sklede preproste kroglaste oblike in sklede preproste oblike s koničnim zaključkom (npr. ib., t. 8: 39; 9: 46,48; 10: 49; 22: 165,167).

¹⁶³ Lonci ostre profilacije z zaobljenimi rameni in kratkim cilindričnim ali rahlo izvihanim vratom (npr. Dolinar 2016, t. 2: 7; 4: 8; 20: 154); skleda z visečo jezičasto nalepko (npr. ib., t. 18: 134); skleda z izlivom s pregrado (ib., t. 28: 232); vrči z nizkimi, rahlo zaobljenimi rameni (npr. ib., t. 7: 29,30; 18: 132).

¹⁶⁴ Dolinar 2016, 38–39, 46–51.

Sl. 17: **a** – Najpomembnejša lasinjska najdišča. **b** – Najdišča (oz. najdiščni konteksti) na katerih se skupaj pojavljajo lasinjske najdbe in posode na visokih/srednje visokih votlih, v zgornjem delu cilindričnih nogah. **c** – Najdbe iz naselbinskih jam. *Abb. 17: a* – Der wichtigsten Lasinja Fundstellen; *b* – Fundstellen (bzw. Fundkontexte) in denen gemeinsam Lasinja Funde sowie Bruchstücke von hohen/mittelhohen Hohlfüßen mit zylindrischem oberem Teil erscheinen; *c* – Funde aus Siedlungsgruben.

(Vir / Source: DMR, ©GURS)

Najdišča v Sloveniji / Fundstellen in Slowenien

1. Brezje – Podgraškova domačija.
2. Bukovnica (lasinjske jame / Lasinja Gruben) (Šavel 1992, 60–61, t. / Taf. 7–15; ead. 1994, 47–50, pril. / Beil. 19–21).
3. Lipovci – Popava 1 (Šavel, Karo 2012).
4. Turnišče (Tomaž 2012).
5. Lendava – Ivankovci (Tušek, Kavur, Tomaž 2006).
6. Šafarsko (Šavel 1994, 30–39).
7. Grabonoš – Sodolek (Kavur, Tomaž, Mileusnić 2006).
8. Spodnji Porčič (Pahič 1976, 61–63).
9. Zgornje Radvanje (Kramberger 2014a, 241–243).
10. Hoče – Orglarska delavnica (Kramberger 2014a, 243).
11. Ptuj – Ptujski grad (Korošec 1965).
12. Ptuj – Šolski center (Kramberger 2014a, 240–241).
13. Hajndl (Žižek 2006a).
14. Hardek (Žižek 2006b).
15. Zbelovo (V. Pahič 1983).
16. Stoperce (lasinjske jame) (Kramberger 2014a, 239–240).
17. Drulovka (Korošec 1960).
18. Kranj – Trubarjev trg (jama / Grube SE 055) (Dolinar 2016).
19. Kamnik – Kratna (Velušček 2005, 23–26).
20. Kamnik – Mali grad (Sagadin 2005, 29–31).
21. Dešen – Gradišče (Pavlin, Dular 2007, 76–77, t. / Taf. 7–9).
22. Mirna – Gradec (lasinjska jama / Lasinja Grube) (Dular 2001, 95–96, t. / Taf. 2).
23. Nemška vas – Ajdovska jama (P. Korošec 1975; Ma. Horvat 1986; id. 2009).
24. Čatež – Sredno polje (jama / Grube PO 004) (Tiefengraber 2006).
25. Podgračeno – Col 1 (Horvat 2005, sl. / Abb. 11: 23–26).
26. Sela pri Zajčjem vrhu – Grac (Pavlin 2006, npr. najdba št. / z. B. Fund Nr. 22–24);
27. Moverna vas (fazi / Phase 6, 7) (Tomaž 1999, t. / Taf. 33–38).
28. Brezovica pri Predgradu – Spaha (Velušček 2011b).

ZAKLJUČEK

Datiranje hiše iz Brezja pod Brinjevo goro – Podgraškove domačije na podlagi analize keramičnega gradiva je pokazalo, da sodi v zgodnjeeneolitsko lasinjsko kulturo, na kar kažejo posebno primerjave s Hoč – Orglarske delavnice, Zgornjega Radvanja ter grobišča v Ajdovski jami v Krškem hribovju iz 44.–43. st. pr. n. št. Pomembno je, da so bile le v oddaljenosti okoli 250 m od najdišča, pri Zimrajhovich, odkrite naselbinske jame iz istega časa in da je bilo precej zgodnjeeneolitskih najdb odkritih v prvi nasipni plasti gomile, pobrani v okolici, zato je verjetno, da na tej ravnici ne gre le za osamljeno hišo, ampak za obsežnejšo višinsko eneolitsko naselbino.

Ugotovljeno je bilo tudi, da se pojavljajo na obravnavanem najdišču skupaj odlomki posod na votlih nogah z izbočenimi zgornjimi deli in kosi posod na votlih nogah s cilindričnimi zgornjimi deli. Prvi tip spada v lasinjsko kulturo. Posode z votlimi nogami s cilindričnimi zgornjimi deli pa naj bi bile značilne izključno za savsko skupino in pozno lengyelsko kulturo, a kot kažejo najdbe iz Brezja pod Brinjevo goro in v tem prispevku obravnavanih najdišč, so prisotne tudi na naselbinah lasinjske kulture.

Podrobnejša analiza pojavnosti obeh tipov posod z votlimi nogami na najdiščih na Slovenskem je pokazala, da:

1. je večina najdišč posod z votlimi nogami s cilindričnim zgornjim delom znanih iz osrednje in jugovzhodne Slovenije;

2. se posode z nogami z izbočenim zgornjim delom pojavljajo predvsem na lasinjskih najdiščih v severovzhodni Sloveniji, s sočasnih najdišč v severni, osrednji in jugovzhodni Sloveniji sta bila doslej objavljena le dva odlomka noge tega tipa;

3. so naselbinske jame z lasinjskimi najdbami in odlomki posod z votlimi nogami s cilindričnim zgornjim delom znane tudi drugje v Dravinjski dolini (Zbelovo), v Podravju (Ptuj – Šolski center), na Gorenjskem (Kranj – Trubarjev trg) in v Posavju (Čatež – Sredno polje). Ob tem se odpirajo zanimivi aspekti. Namreč, ali gre le za stanje arheoloških raziskav, ali so bile votle noge z rahlo izbočenimi zgornjimi deli v času lasinjske kulture na Gorenjskem, v osrednji in jugovzhodni Sloveniji, kjer je nekoč živela savska skupina, dejansko manj pogoste? Ker se v severni, osrednji in jugovzhodni Sloveniji na najdiščih pojavljajo skupaj keramične najdbe lasinjske kulture in posode na votlih nogah s cilindričnim zgornjim delom, gre

lahko za obliko, ki je bila na tem območju v rabi tudi v drugi polovici 5. tisočletja pr. n. št., v času lasinjske kulture.

Raziskave druge namreč kažejo, da se različne regionalne skupine v drugi polovici 5. tisočletja pr. n. št. v različnih delih srednje in jugovzhodne Evrope med seboj razlikujejo tudi po tem, koliko je v njihovem keramičnem repertoarju prežitkov iz predhodnega obdobja in koliko je novih elementov, ki naj bi po mnenju nekaterih raziskovalcev prišli z vplivi iz jugovzhodne Evrope, ob širjenju novih tehnologij.¹⁶⁵ Tako ima na primer skupina Ludanice na Slovaškem, ki spada v zadnjo tretjino 5. tisočletja pr. n. št., več t. i. lengyelskih elementov kot njej sočasna lasinjska kultura oz. skupina Balaton-Lasinja.¹⁶⁶ Drugi primer je kultura Münchshöfener, ki je bila v času med približno 4400 in 3800 pr. n. št. razširjena na Bavarskem.¹⁶⁷ Za kulturo Münchshöfener, katere podobnost z lasinjsko kulturo je presenetljivo velika,¹⁶⁸ so recimo značilne sklede na nogah s cilindričnimi zgornjimi deli,¹⁶⁹ medtem ko se noge z izbočenimi zgornjimi deli pojavljajo na najdiščih klasične faze te kulture le izjemoma, zaradi česar celo domnevajo, da gre

¹⁶⁵ Glej npr: Bánffy 1995d, 171–174.

¹⁶⁶ Bánffy 1994; id. 1995d, 175–176, 185–186. Kultura Ludanice predstavlja po slovaški kronologiji fazo Lengyel IV (Pavúk 2000, sl. 1–4).

¹⁶⁷ Stöckli 2009, 147–148, t. 75–76; Süß 1976.

¹⁶⁸ Kot vezni člen lahko omenimo sklede z rahlo uvihanim robom ustja, ki so okrašene s nizom vtisnjenih jamic na najširšem obodu ali/in tik pod ustjem. Prim. najdbe s Podgraškove domačije (t. 6: 10,14) in od drugod (Kramberger 2014b, t. 37: 431; 42: 493; 48: 554) z najdbami pri Süß 1976 (t. 5: 1; 7: 1,4,6,12,13,15; 8: 3; 10: 1,3,4). Nekateri so okrašeni tudi v kombinaciji z visečo jezičasto nalepko: prim. najdbo s Podgraškove domačije (t. 3: 9) s Stöckli 2009 (t. 98: 67; 99: 40,46) in Süß 1976 (t. 7: 5,10; 8: 7; 9: 6,8). Vrče s konkavnimi trebuhmi in izbočenimi rameni, okrašenimi s poševnimi vrezi (npr. Kramberger 2014a, t. 9: 144), primerjaj s tistimi pri Stöckli 2009 (t. 101: 10). T. i. bute s konkavnimi trebuhmi in cilindričnimi vratovi (npr. Kramberger 2015a, sl. 4: B) primerjaj s Süß 1976 (t. 13: 7). Bikonične lonce s konkavnimi spodnjimi deli, cilindričnimi vratovi in trakastimi ročaji na zaobljenih ramenih (npr. Kramberger 2014b, t. 43: 501; 44: 502; 75: 782,783; 159: 1534; 186: 1750) primerjaj s Süß 1976 (t. 15: 7) in Stöckli 2009 (t. 99: 66). Zajemalke z nastavkom za držav v obliki dulca z bunčico (npr. Kramberger 2014a, t. 7: 117, 8: 141) primerjaj s Süß 1976 (t. 19: 4,10,13) in brez bunčice (npr. Kramberger 2014a, t. 11: 175) s Süß 1976 (t. 19: 59,11).

¹⁶⁹ Süß 1976, t. 11: 5,11; 12: 6; Uenze 1964, sl. 4: 1; 6: 8,9; id. 1990, 129, sl. 12; Stöckli 2009, 154–155, sl. 90: 3; t. 99: 25,26,28,36.

za importe iz sosednjih kulturnih območij.¹⁷⁰ Ker so pogoste na lasinjskih najdiščih, je mogoče, da

¹⁷⁰ Ustna informacija Ludwiga Hustyja (Straubing-Bogen), ki je skupaj z Danielo Hofmann (Hamburg) vodja projekta "Chronologie, Vernetzungen, Sozialstrukturen – Studien zur Münchshöfener Kultur am Erdwerk von Riedling, Niederbayern."

KATALOG

Pri pripravi gradiva za objavo so bili v celoti povzeti opisi in risbe kamnitih najdb, keramične najdbe, pa so bile ponovno opisane in izrisane, zato da so risbe in opisi skladni z novjšimi arheološkimi standardi, pa tudi zato, ker so bili nekateri odlomki v postopku revizije združeni (zlepljeni) in so dali tako popolnejšo sliko o izgledu predmetov.

Kratice:

odl. = odlomek

pr. = premer

vel. = velikost

š. = širina

deb. = debelina

u. = ustje

d. = dno

ost. = ostenje

ohr. viš. = ohranjena višina

rek. viš. = rekonstruirana višina

inv. št. = inventarna številka

Kulturna plast, jama pod gomilo

Tabla 1

1. Skleda na nogi – odl. recipienta z zgornjim delom noge, izdelana iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka in temnosive barve, zunaj glineni premaz rumenorodeče barve. Pr. zgornjega dela noge: 12 cm, ohr. viš.: 3,9 cm. Inv. št. A 5695. Odsek B (*sl. 14: 6*).

2. Odl. ostenja skleda na nogi s prehodom v dno, izdelana iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka in močno bledorjave barve, glineni premaz rdeč. Vel.: 4,2 × 3,7 cm. Inv. št. A 5741. Odsek B (*sl. 14: 7*).

3. Odl. u. z ost. skleda, izdelane iz finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina neravna, rjave in rdečerjave barve. Pr. u.: pribl. 20 cm, ohr. viš.: 2,8 cm. Inv. št. A 5531. Odsek B.

4. Skleda (na nogi?) – odl. u. z ost. in prehodom v jezičasto apliklo na najširšem obodu, izdelana iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in sive barve. Vel.: 5,5 × 2,5 cm. Inv. št. A 5537. Odsek B.

5. Skleda na nogi – odl. roba noge, izdelana iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Na zunanji strani površina gladka, temnosiva, na notranji strani neravna, razjedena in svetlosive barve.

gre za importe prav iz lasinjske kulture. Zato postavljamo tezo, da so posode z votlimi nogami s cilindričnim zgornjim delom v Brezju, Podravju, na Gorenjskem in v Posavju podoben fenomen kot v okviru münchshöfenske kulture, torej da stojijo v tradiciji savske skupine, a so mlajše in pomenijo lokalno različico posod na visoki nogi v drugi polovici 5. tisočletja pr. n. št.

Pr. noge: pribl. 12 cm, ohr. viš.: 2,3 cm. Inv. št. A 5567. Odsek C.

6. Skleda (na nogi?) – odl. u. z ost. in visečo jezičasto apliklo na najširšem obodu, izdelana iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in sive barve. Pr. u.: pribl. 22 cm, ohr. viš.: 3,8 cm. Inv. št. A 5534. Odsek C.

7. Skleda na nogi – odl. roba noge, izdelana iz zelo finožrnate gline, redukcijsko žgana. Površina izprana, gladka in sive barve. Pr. noge: pribl. 15,3 cm, ohr. viš.: 3,8 cm. Inv. št. A 5688. Odsek C (*sl. 14: 5*).

8. Skleda – odl. u. z ost. in ročajem, izdelana iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina temnosive barve in povsem gladka, svetleča (spolirana), s sledovi zaglajevanja. Pr. u.: pribl. 16,5 cm, ohr. viš.: 6 cm, š. ročaja: 2,4 cm. Inv. št. A 5669. Odsek C.

9. Skodela – odl. u. z ost., izdelana iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, bledorjave barve, z ostanki glinenega premaza rdečerjave barve. Med najširšim obodom in ustjem okrašena s snopi navpičnih žlebov. Pr. u.: 20 cm, pr. največjega oboda: 26 cm, ohr. viš.: 3,6 cm. Inv. št. A 5568. Odsek C.

10. Odl. u. z ost. in prehodom v ročaj skleda, izdelane iz zelo finožrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in močno temnosive barve. Na ustju okrašena z odtisi šila, med ustjem in najširšim obodom s snopom navpičnih kanelur. Vel.: 2,9 × 1,8 cm. Inv. št. A 5604. Odsek C.

11. Odl. u. z ost. in izlivom v obliki dulca skleda, izdelane iz drobnozrnate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka in močno temnosive barve, na notranji strani deloma razjedena. Vel.: 6,8 × 3,9 cm, pr. u.: pribl. 26,5 cm. Inv. št. A 5668. Odsek C.

12. Odl. u. z ost. skleda, izdelane iz finožrnate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka in temnosive barve. Vel.: 3,1 × 3,3 cm. Inv. št. A 5533. Odsek C.

13. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate gline, redukcijsko žgana. Površina gladka, pretežno močno temnosive, deloma rdečkaste barve (penetracija železovih oksidov?). Pr. u.: 20,4 cm, ohr. viš.: 5,4 cm. Inv. št. A 5526 (= A 5543). Odlomka sta iz kulturne plasti v odseku B in nasipne plasti gomile v odseku A.

14. Odl. u. z ost. in prehodom v ročaj skleda, izdelane iz zelo finožrnate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, svetleča (spolirana), močno temnosive barve. Tik pod ustjem okrašena s snopi navpičnih vrezov (ohranjena skupina s štirimi vrezi). Vel.: 3,8 × 1,9 cm, ohr. viš.: 1,9 cm. Inv. št. A 5593. Odsek C.

15. Odl. u. z ost. majhne posode, izdelane iz zelo finozrnate glin, redukcijsko žgane. Površina sive barve, mat, deloma neravna (izprana), deloma gladka. Vel.: 3,2 × 5 cm, pr. u.: pribl. 8,5 cm, ohr. viš.: 4,2 cm. Inv. št. A 5759. Odsek C.

Tabla 2

1. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz zelo finozrnate glin, redukcijsko žgan. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Pod ustjem okrašena s trojnim vodoravnim nizom globokih vtisnjenih ovalnih jamic. Vel. 4,5 × 6,9 cm, pr. u.: pribl. 20 cm. Inv. št. A 5644. Odsek C.

2. Odl. ost. posode (vrč?), izdelane iz zelo finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina mat in gladka, zunaj temnosive barve, znotraj svetlordeče. Na ramenih okrašena z navpičnimi žlebovi. Vel.: 2,4 × 1,2 cm. Inv. št. A 5585. Odsek C.

3. Vrč (rekonsturiran), izdelan iz zelo finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan, v končni fazi redukcijsko. Površina temnosive barve, gladka in svetleča (spolirana). Na ramenih okrašen s snopi navpičnih žlebov. Pr. u.: 7,8 cm, pr. d.: pribl. 4,5 cm, rek. viš.: 9,8 cm. Inv. št. A 5561. Odsek C.

4. Zajemalka – odl. recipienta s predrtim držajem, izdelana iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, mat, rjave in sive barve. Vel.: 3 × 3 cm, pr. držaja: 1,35–1,5 cm. Inv. št. A 5753. Odsek C.

5. Miniaturna posodica – odl. d. z ost. in najširšim obodom, izdelana iz zelo finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, svetlorjava in temnosiva. Na ramenih okrašena s snopi navpičnih žlebov. Pr. največjega oboda: 6,3 cm, pr. d.: 2,8 cm, ohr. viš.: 4,9 cm. Inv. št. A 5676. Odsek B.

6. Vrč – 2 odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz zelo finozrnate glin, redukcijsko žgan. Gladka, temnosiva površina deloma mat (izprana?), deloma svetleča. Na notranji strani sledovi zaglajevanja z orodjem (vidni so sledovi širine 1 in 2 mm). Na ramenih okras s snopi plitvih poševnih žlebov. Vel.: pr. največjega oboda: pribl. 13 cm, ohr. viš.: 2,8 cm. Inv. št. A 5576. Odsek B.

7. Odl. ost. z najširšim obodom in prehodom v ročaj posode, izdelane iz zelo finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Na notranji strani površina dobro ohranjena, temnosiva, mat in gladka, na zunanji večinoma izprana, svetlosiva. Na ramenih okrašena s kratkimi in širokimi navpičnimi žlebovi. Vel.: 4,3 × 3,8 cm. Inv. št. A 5592. Odsek B.

8. Lonec (rekonsturiran), izdelan iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, rjave in temnosive barve. Po celotni površini ramen okrašen s snopi navpičnih žlebov, na prehodu v vrat z večkrat prekinjenim vodoravnim žlebom. Pr. u.: 18,1 cm, pr. največjega oboda: 21,4 cm, viš.: pribl. 22 cm. Inv. št. A 5519 (= A 5520). Odsek C (sl. 12: 1).

9. Odl. ročaja posode, izdelane iz grobozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat in rjave barve. Okrašena z navpičnimi žlebovi. Vel.: 4,5 × 4,8 cm, deb.: 1,6 cm. Inv. št. A 5600. Odsek C.

10. Odl. ostenja posode z držajem v obliki živalske šape, izdelane iz zelo finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, temnosive barve. Robovi zadnjih dveh izrastkov, ki domnevno

ponazarjajo prstke, so okrušeni. Vel. odl.: 6,3 × 6 cm; vel. držaja: 5,1 × 4,5 cm, deb.: 1 cm. Inv. št. A 5677. Odsek B (sl. 13: 1).

11. Odl. ost. posode z dvema majhnima okroglima aplikama in s prehodom v najširši obod. Vel. odl.: 5,7 × 4,9 cm. Inv. št. A 5661.

12. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka in rdečerjave barve. Vel. 4,9 × 4 cm, pr. u.: pribl. 15 cm. Inv. št. A 5562. Odsek B.

13. Lonec – odl. ost. z najširšim obodom in delom ročaja, izdelan iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan. Na notranji strani površina gladka, mat in rdečerjave barve, na zunanji večinoma neravna, izprana, svetlordeče, svetlorjave in svetlosive barve. Na ramenih okras s snopi navpičnih in snopi poševnih vrezov (delno ohranjena dva snopa, na vsaki strani ročaja eden). Vel. 6,3 × 5 cm, pr. največjega oboda: pribl. 22 cm. Inv. št. A 5681. Odsek C.

14. Odl. d. z ost. posode, verjetno vrča, izdelanega iz zelo finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žganega, v končni fazi redukcijsko. V večjem delu površina povsem gladka, svetleča in močno temnosive barve, na stojni ploskvi obrabljena in mat, svetlorjave barve. Pr. d.: pribl. 6 cm, ohr. viš.: 1,8 cm. Inv. št. A 5732. Odsek C.

15. Odl. d. z ost. posode, verjetno vrča, izdelanega iz zelo finozrnate glin, redukcijsko žganega. Površina povsem gladka, svetleča in močno temnosive barve. Pr. d.: pribl. 6 cm, ohr. viš.: 1,8 cm. Inv. št. A 5729. Odsek B.

16. Odl. d. z ost. posode, verjetno vrča, izdelanega iz zelo finozrnate glin, redukcijsko žganega. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Pr. d.: pribl. 5,5 cm, ohr. viš.: 2 cm. Inv. št. A 5735. Odsek C.

17. Odl. ost. z najširšim obodom posode, izdelane iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in rjave barve. Na ramenih okrašena s snopi širokih navpičnih žlebov. Vel.: 4,3 × 3,2 cm. Inv. št. A 5608. Odsek C.

Tabla 3

1. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz zelo finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Na zunanji strani površina gladka, mat in močno temnosive barve, v notranjosti vrezi, nastali ob uporabi. Pr. d.: pribl. 7,8 cm, ohr. viš.: 2,1 cm. Inv. št. A 5727. Odsek B (sl. 9).

2. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, rjave in močno temnosive barve. Pr. d.: pribl. 9,5 cm, ohr. viš.: 3,8 cm. Inv. št. A 5719. Odsek C.

3. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, rjave in sive barve. Pr. d.: pribl. 12 cm, ohr. viš.: 3,3 cm. Inv. št. A 5703. Odsek B.

4. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz finozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat in rjave barve. Vel.: 3,3 × 6,2 cm, ohr. viš.: 4,8 cm. Inv. št. A 5706. Odsek C.

5. Brusni kamen iz rjavorumenega sivega peščenjaka. Na različno oblikovanih površinah ni vidnih zanesljivih sledov uporabe. Vel.: 16,5 × 14,5 × 3,8 cm. Inv. št. A 5518. Odsek C.

6. Odlomek žrmelj iz vijoličnega drobozrnatega peščenjaka. Zgornja površina obla in groba, spodnja (delovna) ravna in zglajena, ima do 3,7 cm širok, za 1,2 cm dvignjen zglajen rob. Vel.: 15 × 9,5 × 4,5 cm. Inv. št. A 5517. Odsek C.

7. Keramična utež – odl. vrha z dvema okroglima jamicama in delom luknje za vrv, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, mat, svetlordeče in svetlosive barve; verjetno prežgana. Vel.: 5,6 × 4,9 cm, pr. jamic.: 1,1 cm, pr. luknje: 0,8 cm. Inv. št. A 5760. Odsek C.

Prva nasipna plast gomile

8. Skleda (na nogi?) – odl. u. z ost. in nastavkom za apliklo na najširšem obodu, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in temnosive barve. Nad apliklo okrašena z dvema poševnima nizoma globokih okroglih vtisnjenih jamic, razporejenih v obliki črke v. Vel.: 7,3 × 5,2 cm, pr. največjega oboda: pribl. 27 cm. Inv. št. A 5610. Odsek A.

9. Skleda (na nogi?) – odl. u. z ost. in prehodom v visečo jezičasto apliklo, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, redukcijsko žgana. Površina deloma gladka, deloma izprana, mat in močno temnosive barve. Na najširšem obodu okrašena z ovalnimi vtisnjenimi jamicami. Vel.: 4,2 × 3,9 cm, pr. u.: pribl. 27,5 cm. Inv. št. A 5673. Odsek B.

10. Skleda (na nogi?) – odl. u. z ost. in visečo jezičasto apliklo na najširšem obodu, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in sive barve. Pr. u.: pribl. 22,5 cm, ohr. viš.: 3,1 cm. Inv. št. A 5535. Odsek A.

11. Odl. u. z ost. skleda (na nogi?) z okroglo apliklo na najširšem obodu, izdelane iz drobno zrnate gline, redukcijsko žgane. Površina siva, večinoma gladka, na zunanji strani mestoma neravna, razjedena. Vel.: 4,9 × 3,9 cm. Inv. št. A 5542. Odsek D.

12. Skleda (na nogi?) – odl. u. z ost., izdelana iz zelo fino-zrnate gline, redukcijsko žgana. Površina gladka in močno temnosive barve. Na najširšem obodu ohranjen del plastične izbokline. Pr. u.: 25,2 cm, ohr. viš.: 5,1 cm. Inv. št. A 5528. Odsek B.

13. Odl. u. z ost. skleda (na nogi?) z okroglo apliklo na najširšem obodu, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, sive barve. Vel.: 4,3 × 3,8 cm. Inv. št. A 5541. Odsek A.

Tabla 4

1. Skleda (na nogi?) – odl. u. z ost., izdelana iz zelo fino-zrnate gline, redukcijsko žgana. Površina gladka in močno temnosive barve. Na najširšem obodu okrašena z visečimi jezičastimi apliklami. Pr. u.: 22,2 cm, ohr. viš.: 5,7 cm. Inv. št. A 5522. Odsek C (sl. 14: 1).

2. Skleda na nogi – odl. zgornjega dela noge z delom recipienta, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, redukcijsko žgana. Površina temnosive barve, na zunanji strani ostenja gladka, svetleča in s sledovi zaglajevanja, na zgornji strani dna gladka in mat, na spodnji strani d. neravna in mat. Pr. d.: pribl. 12,3 cm, ohr. viš.: 3,5 cm. Inv. št. A 5698. Odsek D (sl. 14: 2).

3. Skleda na nogi – odl. zgornjega dela noge z delom recipienta, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina sive barve, gladka in mat. Pr. d.: pribl. 11 cm, ohr. viš.: 3 cm. Inv. št. A 5699. Odsek B (sl. 14: 3).

4. Skleda na nogi – odl. ost. noge, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in močno temnosive barve. Noga okrašena s skupino neprekinjenih vodoravnih kanelur, ki jih na zgornji in na spodnji strani obdajata niza globokih vtisnjenih jamic. Vel.: 5,5 × 4,1 cm. Inv. št. A 5611. Odsek D (sl. 14: 4).

5. Skleda na nogi – odl. u. z ost. in odl. d. s prehodom v nogo, izdelana iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina večinoma gladka in temnosive barve, deloma pa neravna, izprana in svetlosiva. Na ustju okrašena z odtisi šila. Notranjo stran ostenja in d. krasi skupina globokih vrezov, ki jih obdajajo globoki odtisi šila (motiv križa?), na zunanji strani ostenja po celotni površini globoki navpični vrezi. Pr. u.: pribl. 26,5 cm, pr. d.: 12,5 cm; rek. viš. recipienta: pribl. 8,7 cm. Inv. št. A 5594 (= A 5623). Odseka D in B.

6. Skleda na nogi – odl. roba noge, izdelana iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina mat, večinoma gladka in temnosive barve, le na stojni ploskvi izbrušena in svetlosive barve. Pr. noge: pribl. 14 cm, ohr. viš.: 2,7 cm. Inv. št. A 5690. Odsek A.

7. Odl. ost. posode z okroglo apliklo, izdelane iz drobnozrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina večinoma izprana, mat, rjave in sive barve. Vel. 4 × 3,7 cm. Inv. št. A 5662. Odsek B.

8. Odl. ost. posode z visečo jezičasto apliklo, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, redukcijsko žgane, v končni fazi oksidacijsko. Površina gladka, mat in svetlorjave barve. Vel. 3,5 × 3,3 cm. Inv. št. A 5663. Odsek B.

9. Skleda na nogi – odl. d., izdelana iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina rjave barve, na zgornji strani d. gladka, mat in s premazom rdeče barve, na spodnji strani d. groba in brez premaza. Pr. noge: pribl. 14 cm. Inv. št. A 5694. Odsek C.

10. Skleda na nogi – odl. recipienta z zgornjim delom noge, izdelana iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina večinoma neravna in izprana, deloma ravna in sive barve. Pr. noge v zgornjem delu: pribl. 15,5 cm, ohr. viš.: 3,2 cm. Inv. št. A 5696. Odsek A.

11. Skleda na nogi – odl. zgornjega dela noge z delom d. in recipienta posode, izdelane iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka in rožnate barve, na njej rdeč premaz. Pr. zgornjega dela noge: pribl. 11,1 cm, ohr. viš.: 4,7 cm. Inv. št. A 5697. Odsek C (sl. 14: 8).

12. Skleda na nogi – odl. zgornjega dela noge z delom d. in recipienta posode, izdelana iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina deloma gladka in rožnate barve, deloma neravna, izprana in sive barve. Na zunanji strani ostenja noge ohranjen glineni premaz rdeče barve. Pr. zgornjega dela noge: pribl. 12 cm, ohr. viš.: 3,9 cm. Inv. št. A 5700. Odsek D (sl. 14: 9).

13. Skleda na nogi – odl. roba noge, izdelana iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, mat

in rjave barve, deloma razjedena. Pr. noge: pribl. 14 cm, ohr. viš.: 3,9 cm. Inv. št. A 5692. Odsek A.

Tabla 5

1. Skleda na nogi – odl. recipienta z zgornjim delom noge in odl. roba noge, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Osnovna površina gladka in rjave barve s temnosivimi lisami, na zunanji strani noge in na zgornji površini d. glineni premaz rdeče barve. Pr. noge: 13 cm, rek. viš.: 14,4 cm. Inv. št. A 5686 (= A 5693). Odseka B in C (sl. 14: 10).

2. Skleda na nogi – odl. roba noge, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina mat, deloma gladka in temnosive barve, deloma neravna, izprana in svetlosive barve. Pr. roba noge: pribl. 15,3 cm, ohr. viš.: 3,5 cm. Inv. št. A 5689. Odsek B.

3. Skleda na nogi – odl. roba noge, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina mat, gladka in temnosive barve. Pr. roba noge: pribl. 16,5 cm, ohr. viš.: 3,6 cm. Inv. št. A 5691. Odsek C.

4. Skleda na nogi – odl. roba noge, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Osnovna površina gladka, mat in rdeče barve, na zunanji strani jo prekriva glineni premaz temnordečerjave do črne barve. Pr. noge: pribl. 15 cm, rek. viš.: 14,4 cm. Inv. št. A 5687. Odsek B (sl. 14: 11).

5. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in sive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov. Vel.: 2,5 × 3,4 cm. Inv. št. A 5630. Odsek B.

6. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz drobnožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic, verjetno narejenimi s konico prsta. Vel.: 3,3 × 3,8 cm. Inv. št. A 5629. Odsek B.

7. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz grobožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z izvlečeno navpično izboklino in s tremi nizi globokih vtisnjenih jamic trikotne oblike. Pr. u.: pribl. 30,5 cm, ohr. viš.: 3,4 cm. Inv. št. A 5627. Odsek A.

8. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, rdečerjave in sive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z izvlečeno navpično izboklino in s tremi nizi globokih vtisnjenih ovalnih jamic. Vel. 3,7 × 2,3 cm, ohr. viš.: 2,4 cm. Inv. št. A 5628. Odsek B.

9. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz drobnožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z izvlečeno navpično izboklino in s tremi nizi globokih vtisnjenih jamic trikotne oblike. Pr. u.: pribl. 32,5 cm, ohr. viš.: 4,5 cm. Inv. št. A 5625. Odsek C.

10. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena s tremi nizi globokih vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov. Vel.: 3 × 3,2 cm. Inv. št. A 5635. Odsek D.

11. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina neravna, mat in močno temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic trikotne oblike in z inavpično pravokotno izboklino. Vel.: 3,1 × 2,8 cm. Inv. št. A 5638. Odsek B.

12. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena s tremi nizi globokih vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov. Vel.: 3 × 3,2 cm. Inv. št. A 5635. Odsek D (sl. 10: 2).

13. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz drobnožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, rjave in temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z navpično pravokotno izboklino in z vtisnjenimi jamicami trikotne oblike. Pr. u.: pribl. 31 cm, ohr. viš.: 5,7 cm. Inv. št. A 5624. Odsek D.

14. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina neravna, mat in rdečerjave barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z globokimi vtisnjenimi jamicami v obliki trikotnikov. Vel.: 3,7 × 2,7 cm. Inv. št. A 5633. Odsek A.

Tabla 6

1. Skodela/skodela – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in temnosive barve. Pr. u.: pribl. 24,5 cm, pr. največjega oboda: 25 cm; ohr. viš.: 3,5 cm. Inv. št. A 5551. Odsek D.

2. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz drobno žrnate glin, redukcijsko žgane. Površina groba (izprana) in temnosive barve. Vel.: 4,7 × 3,7 cm. Inv. št. A 5536. Odsek B.

3. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina temnosive barve in povsem gladka, na zunanji strani mat, s sledovi zoglenelih organskih ostankov, na notranji svetleča, s sledovi zaglajevanja. Okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic ovalne oblike. Vel.: 7 × 4,8 cm. Inv. št. A 5645. Odsek C.

4. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, sive in rjave barve. Okrašena z dvema različno oblikovanima globokima vtisnjenima jamicama, verjetno narejenima z nohti. Vel.: 4 × 2,8 cm. Inv. št. A 5539. Odsek A.

5. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov. Pr. u.: pribl. 25,5 cm, ohr. viš.: 2,4 cm. Inv. št. A 5636 (= A 5637). Odseka A in B (sl. 10: 3).

6. Odl. u. z ost. skled, izdelane iz grobožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina groba, močno razjedena, mat in močno temnosive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic v obliki kapljic. Vel.: 4,9 × 2,5 cm. Inv. št. A 5631. Odsek D.

7. Odl. u. z ost. in majhnim ročajem skled, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina deloma gladka, mat, rjave in sive barve, deloma pa – predvsem na notranji strani posode – povsem izprana. Tik pod ustjem okrašena z vodoravnim nizom globokih odtisov šila v obliki kapljic, nad najširšim obodom s posamičnim

odtisom nohta. Vel.: 4,4 × 3,5 cm, pr. u.: pribl. 20,5 cm. Inv. št. A 5670. Odsek A.

8. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in temnosive barve; deloma izprana. Na ustju okrašena z odtisi šila, nad najširšim obodom pod ustjem s snopom poševnih žlebov, ki jih obdajajo odtisnjene okrogle jamice. Vel.: 4,8 × 1,9 cm. Inv. št. A 5606. Odsek B.

9. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in sive barve; deloma izprana. Na ustju okrašena z odtisi šila. Vel.: 3,3 × 2,1 cm. Inv. št. A 5607. Odsek A.

10. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, rdečerrjave in sive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic, najverjetneje narejenih s konicami prstov oziroma z nohti. Pr. u.: 20,5 cm. Inv. št. A 5634. Odsek C.

11. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz drobnostozrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in temnosive barve. Na ustju okrašena z odtisi šila. Vel.: 5,5 × 3,3 cm. Inv. št. A 5605. Odsek D.

12. Odl. u. z ost. in delom izvlečenega izliva sklede, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Na notranji strani površina povsem gladka, močno temnosive barve in svetleča (spolirana?), na zunanji strani sive barve, deloma gladka in svetleča, deloma izprana in mat. Vel.: 4,8 × 3,2 cm, pr. u.: pribl. 20,5 cm. Inv. št. A 5674. Odsek A.

13. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, blede rjave in sive barve. Na robu ustja okrašena s poševnim nizom kanelur, ki jih obdajata na eni strani enojni niz, na drugi pa dvojni niz plitvih vtisnjenih okroglih jamic. Pr. u.: pribl. 17 cm, vel.: 3,7 × 2 cm. Inv. št. A 5614. Odsek B.

14. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz grobožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina groba, močno razjedena, mat in sive barve. Med ustjem in najširšim obodom okrašena z dvema nizoma globokih vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov in polmesecev. Pr. u.: pribl. 24 cm, ohr. viš.: 3,1 cm. Inv. št. A 5632. Odsek D.

15. Odl. u. z ost. in s prehodom v izliv sklede, izdelane iz drobno zrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina groba, sive in svetlorjave barve. Okrašena z dvema nizoma vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov. Vel.: 6,1 × 4,9 cm. Inv. št. A 5646. Odsek B (sl. 10: 1).

16. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina povsem gladka, svetleča, temnosive barve. Vel.: 2,5 × 2,7 cm. Inv. št. A 5571. Odsek B.

17. Skodela – odl. u. z ost., izdelana iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in močno temnosive barve. Na ramenih okrašena z apliko v obliki zvezdice, ter s snopi navpičnih žlebov. Pr. u.: 18,8 cm, pr. največjega oboda: 22,3 cm; ohr. viš.: 4,1 cm. Inv. št. A 5570. Odsek A.

18. Odl. u. z ost. sklede ali skodele, izdelane iz grobožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina groba, razjedena in temnosive barve. Ti pod ustjem se nahaja okrogla plastična izboklina. Vel. odlomka: 4,7 × 3,7 cm, pr. izbokline: 2,2 cm. Inv. št. A 5540. Odsek C.

19. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, na zunanji strani posode svetlorjave barve, na notranji strani temnosive z zoglenelimi organskimi ostanki. Vel.: 3,5 × 4,9 cm. Inv. št. A 5538. Odsek B.

Tabla 7

1. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in močno temnosive barve. Pr. u.: pribl. 28 cm, ohr. viš.: 3,3 cm. Inv. št. A 5528. Odsek B.

2. Odl. u. z ost. sklede ali skodele, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina neravna in močno temnosive barve. Okrašena z globokimi navpičnimi žlebovi in navpičnim gladkim rebrom. Pr. u.: 19,3 cm, ohr. viš.: 5,7 cm. Inv. št. A 5598. Odsek C.

3. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz grobožrnate glin, s povsem izprano, neravno površino temnosive barve. Nad dnom, v spodnjem delu, okrašena z gladkim navpičnim plastičnim rebrom. Pr. d.: pribl. 14,5 cm, ohr. viš.: 5,5 cm. Inv. št. A 5667. Odsek D.

4. Skodela – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka in temnosive barve. Pr. u.: 21,1 cm, pr. največjega oboda: 22 cm, ohr. viš.: 7,7 cm. Inv. št. A 5521. Odsek B.

5. Odl. ost. z najširšim obodom posode, morda skodele ali sklede, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Pr. največjega oboda: pribl. 20,4 cm, ohr. viš.: 4,4 cm. Inv. št. A 5742. Odsek A.

6. Skodelica – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka in svetlosive barve; s sledovi glinenega premaza rumenordeče barve. Pr. u.: 13,5 cm; ohr. viš.: 3,6 cm. Inv. št. A 5545. Odsek C.

7. Skodela – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka in močno temnosive barve. Pr. u.: 21,1 cm, pr. največjega oboda: 25,8 cm; ohr. viš.: 5,8 cm. Inv. št. A 5523. Odsek B.

8. Skodelica – odl. u. z ost. in delom paličastega držaja, izdelana iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, svetlosive in svetlorjave barve. Po celotni površini sledovi glinenega premaza rumenordeče barve, pod držajem zogleneli organski ostanki, v pribl. 2 mm debelem sloju. Vel.: 4,9 × 3,2 cm, pr. u.: pribl. 11 cm. Inv. št. A 5675. Odsek B.

9. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka in močno temnosive barve. Pr. u.: pribl. 21 cm, pr. največjega oboda: 25,8 cm; ohr. viš.: 4,4 cm. Inv. št. A 5524. Odsek C.

10. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz finožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka in močno temnosive barve. Pr. u.: pribl. 20 cm, ohr. viš.: 4,8 cm. Inv. št. A 5525. Odsek A.

11. Skleda – odl. u. z ost., izdelana iz drobnostozrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka, pretežno močno temnosive, deloma rjavkaste barve (penetracija železovih oksidov v keramiko?). Pr. u.: pribl. 21 cm, ohr. viš.: 5,1 cm. Inv. št. A 5527. Odsek A.

12. Skleda – prežgan odl. u. z ost. posode, izdelane iz zelo finožrnate glin. Površina gladka, temnosive, svetlosive

in svetlordečerumene barve. Pr. u.: pribl. 28 cm, ohr. viš.: 3,8 cm. Inv. št. A 5530. Odsek A.

13. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz drobnorzrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka in sivorjave barve. Vel.: 4,9 × 3,5 cm. Inv. št. A 5539. Odsek C.

Tabla 8

1. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz zelo finoizrnatne gline, redukcijsko žgane. Sivkasta površina večinoma neravna, razjedena in izprana, deloma gladka. Vel.: 5,7 × 4,2 cm, pr. u.: pribl. 20,5 cm. Inv. št. A 5554. Odsek C.

2. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz zelo finoizrnatne gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina, na zunanji strani svetlorjave barve, na notranji sive; deloma gladka, deloma razjedena in izprana. Skozi ostenje posode izvrtana majhna luknjica. Vel.: 4,2 × 3,9 cm, pr. luknjice: 0,3 cm. Inv. št. A 5672. Odsek D.

3. Odl. u. z ost. sklede ali skodele, izdelane iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgane. Površina gladka in temnosive barve. Pr. u.: pribl. 21,5 cm, ohr. viš.: 4,4 cm. Inv. št. A 5529. Odsek B.

4. Odl. u. z ost. sklede ali skodele, izdelane iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgane. Površina gladka in sive barve, na notranji in zunanji strani posode zogleneli organski ostanki. Pr. u.: pribl. 18 cm, ohr. viš.: 4,9 cm. Inv. št. A 5555. Odsek B.

5. Odl. u. z ost. sklede, izdelane iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgane. Površina neravna, v veliki meri izprana in sive barve. Vel.: 3,4 × 3,2 cm. Inv. št. A 5532. Odsek B.

6. Odl. u. z ost. posode, izdelane iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgane. Površina gladka in sive barve. Vel.: 4,1 × 2,1 cm, pr. u.: pribl. 20 cm. Inv. št. A 5547. Odsek B.

7. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz drobnorzrnate gline, redukcijsko žgan. Površina ravna, mat in temnosive barve. Pr. u.: 21 cm, ohr. viš.: 6,3 cm. Inv. št. A 5558. Odsek B.

8. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz drobnorzrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat, svetlorjave in sive barve. Pr. u.: pribl. 17,5 cm, ohr. viš.: 5 cm. Inv. št. A 5565. Odsek B.

9. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgan. Površina neravna, mat in temnosive barve. Vel.: 4,4 × 3,3 cm, pr. u.: pribl. 21 cm. Inv. št. A 5552. Odsek D.

10. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgan. Površina neravna, mat in sive barve. Pr. u.: pribl. 16,5 cm, ohr. viš.: 2,9 cm. Inv. št. A 5557. Odsek B.

11. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgan. Površina gladka in sive barve. Vel.: 3,9 × 2,8 cm, pr. u.: pribl. 20 cm. Inv. št. A 5549. Odsek A.

12. Odl. u. z ost. posode, izdelane iz zelo finoizrnatne gline, redukcijsko žgane. Temnosiva površina na zunanji strani gladka in svetleča, na notranji mat in neravna (izprana). Vel.: 4,3 × 2,2 cm, pr. u.: pribl. 19,5 cm. Inv. št. A 5548. Odsek D.

13. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgan. Površina gladka, mat in sive barve. Vel.: 3,6 × 3,9 cm, pr. u.: pribl. 22,5 cm. Inv. št. A 5556. Odsek A.

14. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz drobnorzrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat,

svetlorjave in sive barve. Pr. u.: pribl. 20,5 cm, ohr. viš.: 3,6 cm. Inv. št. A 5566. Odsek D.

15. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka in svetlordeče barve. Vel.: 2,8 × 3,8 cm, pr. u.: pribl. 23,5 cm. Inv. št. A 5550. Odsek D.

16. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgan. Površina gladka in sive barve. Vel.: 3,9 × 2,8 cm. Inv. št. A 5553. Odsek A.

17. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat, rdečerjave in sive barve. Pod ustjem okrašen z dvojnimi vodoravnimi nizom plitvih vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov. Vel. 2,7 × 2,2 cm. Inv. št. A 5641. Iz nasipne plasti gomile.

Tabla 9

1. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz zelo finoizrnatne gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat in svetlosive barve. Pod ustjem okrašen z dvojnimi vodoravnimi nizom globokih vtisnjenih okroglih jamic in s snopom plitvih poševnih žlebov, ki ga obdaja poševni niz vtisnjenih jamic. Vel. 4,1 × 3,7 cm, pr. u.: pribl. 18,5 cm. Inv. št. A 5612. Odsek D.

2. Odl. u. z ost. posode ali odl. roba noge posode, izdelane iz zelo finoizrnatne gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, rjave in sive barve. Okras: dvojni niz globokih vtisnjenih jamic v obliki trikotnikov. Vel. 3,2 × 3,5 cm, ohr. viš.: pribl. 3,1 cm. Inv. št. A 5643. Odsek C.

3. Odl. u. z ost. posode, morda lonca, izdelanega iz drobnorzrnate gline, nepopolno oksidacijsko žganega. Površina gladka, mat, rjave in sive barve. Pod ustjem okrašena z dvema nizoma ovalnih vtisnjenih jamic. Vel. 3,5 × 1,5 cm. Inv. št. A 5640. Odsek B.

4. Lonec – odl. u. z ost., izdelan iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgan. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Pod ustjem okrašen z dvojnimi vodoravnimi nizom globokih vtisnjenih okroglih jamic. Vel. 2,7 × 2,8 cm, pr. u.: pribl. 18 cm. Inv. št. A 5613. Odsek C.

5. Lonec – odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz drobnorzrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka in mat, na zunanji strani svetlorjave barve, na notranji temnosive. Okrašena z dvojnimi nizom vtisnjenih jamic kvadratne oblike. Vel. 3,3 × 3,1 cm. Inv. št. A 5649. Odsek A (*sl. 11: 1*).

6. Lonec – odl. ost. z najširšim obodom in prehodom v ročaj posode, izdelane iz drobnorzrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka in mat, na zunanji strani rjave barve, na notranji temnosive. Okrašena z dvojnimi nizom vtisnjenih jamic trikotne oblike. Vel. 4 × 4,2 cm. Inv. št. A 5647. Odsek C (*sl. 11: 2*).

7. Lonec – odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz drobnorzrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat, rjave in temnosive barve. Okrašena z dvojnimi nizom vtisnjenih jamic trikotne oblike. Vel. 4 × 4,2 cm. Inv. št. A 5648. Odsek B.

8. Odl. ost. posode, izdelane iz finoizrnatne gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in temnosive barve. Okrašena z vodoravnimi nizom globokih vtisnjenih jamic ovalne oblike. Vel. 3,6 × 3,5 cm. Inv. št. A 5658. Odsek B.

9. Odl. ost. posode, izdelane iz drobnorzate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Okrašena z dvojnimi nizom globokih vtisnjenih jamic v obliki črke D, verjetno narejenih z odtisi nohta. Vel. $5,4 \times 3,2$ cm. Inv. št. A 5655. Odsek B.

10. Lonec – odl. ost. z najširšim obodom in delom ročaja posode, izdelane iz zelo finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Na najširšem obodu okrašena z dvojnimi vodoravnimi nizom okroglih vtisnjenih jamic. Vel.: $5 \times 4,1$ cm. Inv. št. A 5680. Odsek A.

11. Odl. ost. posode, izdelane iz finoizrinate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Okrašena z globokimi vtisnjenimi jamicami trikotne oblike. Vel. $3,6 \times 3,4$ cm. Inv. št. A 5656. Odsek A.

12. Odl. ost. posode, izdelane iz zelo finoizrinate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Okrašena z globokimi vtisnjenimi jamicami ovalne oblike. Vel. $3,2 \times 3,9$ cm. Inv. št. A 5657. Odsek B.

13. Odl. ost. posode, izdelane iz finoizrinate gline, redukcijsko žgane. Površina neravna, mat in temnosive barve. Okrašena z nizom vtisnjenih ovalnih jamic. Vel. $3,1 \times 3,3$ cm. Inv. št. A 5642. Odsek D.

14. Odl. ost. posode, izdelane iz zelo finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, rjave in svetlorjave barve. Okrašena z dvojnimi nizom globokih vtisnjenih jamic trikotne oblike. Vel. $5,4 \times 4,2$ cm. Inv. št. A 5654. Odsek A.

15. Odl. ost. posode, izdelane iz drobnorzate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in sive barve. Okrašena z dvojnimi nizom globokih vtisnjenih jamic v obliki kapljic. Vel. $5,2 \times 5,2$ cm. Inv. št. A 5651. Odsek B.

16. Odl. ost. z najširšim obodom in prehodom v ročaj posode (verjetno lonca), izdelane iz drobnorzate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina groba, mat, rjave in sive barve, precej izprana. Na najširšem obodu okrašena z nizom globokih vtisnjenih jamic kvadratne oblike. Vel. $5,7 \times 5,4$ cm. Inv. št. A 5653. Odsek A.

17. Odl. ost. posode, izdelane iz finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat in svetlorjave barve. Okrašena z dvojnimi nizom globokih vtisnjenih jamic ovalne oblike. Vel. $4,9 \times 7,1$ cm. Inv. št. A 5652. Odsek C.

18. Odl. posode, morda del ročaja ali noge, izdelane iz finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat in svetlorjave barve. Okras: skupina navpičnih in skupina poševnih žlebov; na površini sledovi rjave prevleke. Vel.: $4,5 \times 4,2$ cm. Inv. št. A 5597. Odsek D.

19. Odl. ročaja posode, izdelane iz groboizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina neravna, mat in rjave barve. Okrašena z globokimi navpičnimi žlebovi. Vel.: $5,7 \times 5$ cm. Inv. št. A 5599. Odsek D.

20. Odl. ost. z delom ročaja posode, izdelane iz zelo finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in močno temnosive barve. Na ročaju okrašena s plitvimi navpičnimi žlebovi. Vel.: 3×3 cm, deb.: 0,6 cm. Inv. št. A 5602. Odsek B.

21. Odl. ost. z delom ročaja posode, izdelane iz drobnorzate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat in rjave barve. Na ročaju globoki navpični žlebovi, na prehodu v ostenje globoke okrogle vtisnjene jamice. Vel.: $5 \times 4,4$ cm, deb.: 0,8 cm. Inv. št. A 5601. Odsek B.

22. Lonec – odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat, rjave in sive barve. Tik nad najširšim obodom niz vtisnjenih jamic trikotne oblike in snop navpičnih žlebov. Vel. $4 \times 3,1$ cm, pr. največjega oboda: pribl. 20,5 cm. Inv. št. A 5650. Odsek C.

23. Odl. držaja ali ročaja predmeta (posode?), z dvema rožičkoma, izdelanega iz zelo finoizrinate gline, redukcijsko žganega. Površina deloma gladka in močno temnosive barve, deloma mat (izprana) in sive barve. Med obema rožičkoma ročaj okrašen s poševnimi rezi. Vel.: $2,2 \times 2,1$ cm. Inv. št. A 5587.

24. Odl. ost. posode, izdelane iz groboizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina groba, razjedena, mat in svetlorjave barve. Okras: tri globoki navpični žlebovi. Vel.: $3,5 \times 2,3$ cm. Inv. št. A 5591. Odsek D.

25. Odl. ost. posode z okroglo apliko v obliki gumba, izdelane iz zelo finoizrinate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in sive barve, delno izprana. Vel. $4,6 \times 3,3$ cm. Inv. št. A 5660. Odsek B.

Tabla 10

1. Odl. ost. posode, izdelane iz finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, mat in močno temnosive barve, nekoliko razjedena. Okrašena s snopom plitvih poševnih kanelur, ki ga na zunanji strani obdajata niza globokih vtisnjenih okroglih jamic in plitva poševna kanelura med njima. Vel.: $4,9 \times 3,2$ cm. Inv. št. A 5621. Odsek B.

2. Odl. ost. posode, izdelane iz zelo finoizrinate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Okrašena s snopom navpičnih kanelur, ki ga na zunanji strani obdaja niz globokih vtisnjenih okroglih jamic. Vel.: $3,4 \times 2,4$ cm. Inv. št. A 5622.

3. Odl. ost. posode, izdelane iz zelo finoizrinate gline, redukcijsko žgane. Površina močno temnosive barve in mat, na zunanji strani gladka, na notranji neravna, razjedena. Zunaj okrašena s snopi globokih navpičnih vrezov, ki jih na obeh straneh obdajajo nizi globokih vtisnjenih okroglih jamic (bolje ohranjen en snop z nizom jamic, od sosednjega snopa ohranjena le ena izmed jamic v nizu). Vel.: $3,1 \times 2,8$ cm. Inv. št. A 5617. Odsek A.

4. Odl. ost. posode, izdelane iz finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, mat in močno temnosive barve, nekoliko razjedena. Okrašena s snopi poševnih žlebov, ki jih na obeh straneh obdajajo po en niz vtisnjenih ovalnih in okroglih jamic. Vel.: $4,9 \times 3,2$ cm. Inv. št. A 5620. Odsek B.

5. Odl. ost. posode, verjetno vrča, izdelanega iz zelo finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žganega, v končni fazi redukcijsko. Na zunanji strani površina gladka in močno temnosiva, na notranji gladka in sive barve. Zunanja površina ramen okrašena z navpičnimi nizom globokih žlebov, ki jih na eni strani obdaja niz globokih vtisnjenih ovalnih jamic. Vel.: $3,2 \times 2,4$ cm. Inv. št. A 5615. Odsek B.

6. Odl. ost. posode, izdelane iz zelo finoizrinate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Okrašena s snopom navpičnih kanelur, ki jih na eni strani obdaja

niz ovalnih vtisnjenih jamic. Vel.: 4,5 × 4 cm. Inv. št. A 5619. Odsek B.

7. Odl. ost. posode (verjetno lonca), izdelane iz drobnozrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, temnosive in rjave barve. Okrašena s cikcak motivom, sestavljenim iz snopov vrezov, ki jih na obeh straneh obdaja po en niz vtisnjenih trikotnih jamic. Vel.: 11,4 × 6,8 cm. Inv. št. A 5609. Odsek B.

8. Odl. ost. posode (verjetno lonca), izdelane iz fino-zrnate gline, redukcijsko žgane. Površina gladka in močno temnosive barve. Okrašena s snopi širokih navpičnih žlebov (ohranjen en snop s štirimi žlebovi). Vel.: 7,2 × 6,8 cm. Inv. št. A 5603. Odsek B.

9. Lonca – odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz drobnozrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, na zunanji strani svetlordeče do rjave barve, na notranji sive. Na ramenu okrašena s snopi poševnih vrezov. Vel.: 3,4 × 2,7 cm. Inv. št. A 5581a. Odsek B.

10. Odl. ost. posode, izdelane iz fino-zrnate gline, redukcijsko žgane. Površina sive barve, neravna in razjedena (izprana). Na ramenu okrašena s snopi globokih navpičnih žlebov. Vel.: 3,8 × 1,8 cm. Inv. št. A 5584. Odsek B.

11. Odl. ost. posode, izdelane iz drobnozrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, na zunanji strani svetlordeče rjave barve, na notranji svetlorjavo sive. Na ramenu okrašena s snopi poševnih vrezov (ohranjen en snop). Vel.: 3,4 × 2,7 cm. Inv. št. A 5581b. Odsek B.

12. Odl. ost. z najširšim obodom posode, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, mat in sive barve. Okrašena s poševnimi kanelurami. Vel.: 3,8 × 3,2 cm. Inv. št. A 5590. Odsek B.

13. Odl. ost. posode, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, na zunanji strani rdečerrjava, na notranji močno temnosive barve. Na ramenih okrašena s poševnim nizom plitvih kanelur, na prehodu v vrat z nizom globokih vtisnjenih ovalnih jamic in s plitvimi vodoravnimi kanelurami. Vel.: 3,1 × 2,9 cm. Inv. št. A 5616. Odsek B.

14. Odl. ost. posode, izdelane iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina neravna, mat, sive in sivorjave barve. Zunanjo površino krasi vodoravni niz odtisov nohta. Vel.: 3,1 × 2,1 cm. Inv. št. A 5588. Odsek D.

15. Lonca – odl. ost., izdelan iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, rjave in temnosive barve. Na ramenu okrašen s snopi plitvih navpičnih žlebov (delno ohranjen en snop z osmimi žlebovi). Vel.: 5,4 × 3,8 cm. Inv. št. A 5596. Odsek D.

16. Odl. ost. posode, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Temnosiva površina na zunanji strani povsem gladka in svetleča (spolirana?), na notranji gladka in mat. Zunanjo površino krasi snop navpičnih vrezov. Vel.: 4 × 3,9 cm. Inv. št. A 5583. Odsek B.

17. Lonca – odl. ost., izdelan iz drobnozrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka in svetlorjave barve. Na ramenu okrašen s snopi globokih navpičnih vrezov (ohranjen en snop z devetimi vrezi). Vel.: 5,5 × 5,5 cm. Inv. št. A 5594. Odsek B.

18. Lonca – odl. ost. z delom ročaja, izdelan iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Na zunanji strani po-

vršina gladka in rdeče barve, na notranji neravna, izprana in svetlorjave barve. Na ramenu okrašen s snopi navpičnih vrezov, pod ročajem pa z nizom vtisnjenih ovalnih jamic. Vel.: 9,9 × 5,1 cm. Inv. št. A 5580. Odsek D.

19. Vrč – odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan, v končni fazi redukcijsko. Zunanja površina gladka, mat (izprana?) in sive barve, notranja gladka, s sledovi zaglajevanja z orodjem v obliki paličice (širine okoli 1 mm). Ramena okrašena s snopom navpičnih žlebov in z vodoravnim žlebom. Vel.: 3,1 × 2,7 cm, pr. največjega oboda: pribl. 15,3 cm, ohr. viš.: 3,5 cm. Inv. št. A 5575. Odsek D.

20. Odl. ost. z najširšim obodom posode, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina neravna, mat (izprana?) in sive barve. Na ramenih okrašena s snopi plitvih navpičnih žlebov. Vel.: 3,6 × 3,4 cm. Inv. št. A 5577. Odsek D.

21. Lonca – odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz drobnozrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina mat in svetlordeče barve, na notranji strani gladka, na zunanji pa neravna, razjedena. Na ramenih okrašena s snopi globokih poševnih žlebov. Vel.: 2,9 × 3,1 cm. Inv. št. A 5589. Odsek B.

22. Odl. ost. z najširšim obodom posode, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Temnosiva površina na zunanji strani povsem gladka in svetleča, na notranji manj gladka in mat. Na ramenih okrašena s kratkimi navpičnimi vrezi. Vel.: 4,2 × 3,1 cm. Inv. št. A 5572. Odsek C.

23. Odl. ost. z najširšim obodom posode, izdelane iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Temnosiva površina na zunanji strani povsem gladka in svetleča, na notranji manj gladka, s sledovi zaglajevanja z orodjem v obliki paličice s širino konice okoli 1 mm. Na ramenih zunanja površina okrašena s snopi navpičnih žlebov (ohranjen en snop). Vel.: 4,2 × 3,2 cm. Inv. št. A 5573. Odsek A.

24. Vrč – odl. ost. z najširšim obodom, izdelan iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan, v končni fazi redukcijsko. Na zunanji strani površina gladka, mat in temnosive barve, na notranji manj gladka in rdečesiva, s sledovi zaglajevanja z orodjem v obliki paličice (širina konice orodja okoli 1 mm). Na ramenih okrašen z navpičnimi žlebovi. Vel.: 5,2 × 3,5 cm, pr. največjega oboda: pribl. 15,3 cm, ohr. viš.: 3,5 cm. Inv. št. A 5574. Odsek C.

25. Lonca – odl. ost., izdelan iz fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, rjave in sive barve. Na ramenu okrašena s snopi navpičnih in s snopi poševnih žlebov. Vel.: 5,8 × 3,3 cm. Inv. št. A 5579. Odsek C.

26. Vrč – odl. ost. z najširšim obodom in delom ročaja, izdelan iz zelo fino-zrnate gline, redukcijsko žgan. Površina gladka, mat in temnosive barve. Na ramenih okrašena z vodoravnimi vrezanimi črtami (ohranjene tri črte). Vel.: 4,7 × 3,1 cm, pr. največjega oboda: pribl. 13 cm. Inv. št. A 5679. Odsek A.

27. Vrč – odl. u. z ost., izdelan iz zelo fino-zrnate gline, nepopolno oksidacijsko žgan, v končni fazi redukcijsko. Površina povsem gladka in temnosive barve, deloma mat (izprana?) deloma svetleča (spolirana). Vel.: 2,3 × 2,8 cm, pr. u.: pribl. 10,5 cm. Inv. št. A 5560. Odsek B.

28. Vrč – odl. u. z ost. in prehodom v presegajoči ročaj, izdelan iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgan. Temnosiva površina povsem gladka, svetleča (spolirana). Vel.: $5 \times 3,5$ cm, pr. u.: pribl. 10 cm. Inv. št. A 5563. Odsek A.

29. Odl. u. z ost. posode, verjetno vrča, izdelanega iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žganega, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Na vratu okrašena s poševnim vrezom, ki ga na obeh straneh obdajajo globoke vtisnjene ovalne jamice. Vel.: $2,7 \times 2,6$ cm, pr. u.: pribl. 10 cm. Inv. št. A 5618. Odsek B.

Tabla 11

1. Vrč – odl. u. z ost., izdelan iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan, v končni fazi redukcijsko. Temnosiva površina deloma povsem gladka, svetleča (spolirana), v večjem delu mat (izprana). Pr. u.: 9,5 cm, ohr. viš.: 5,7 cm. Inv. št. A 5564. Odsek B.

2. Odl. ost. z delom ročaja majhne posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in sive barve. Vel.: $5,6 \times 3,1$ cm, pr. največjega oboda: pribl. 13 cm, š. roč.: 3,3 cm, deb. roč.: do 0,75 cm. Inv. št. A 5678. Odsek B.

3. Odl. u. z ost. in delom ročaja posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina sive barve, gladka in mat. Vel.: $3,9 \times 3,3$ cm. Inv. št. A 5684b.

4. Odl. u. z ost. in delom ročaja posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina močno temnosive barve, mat, večinoma neravna, razjedena, deloma gladka. Vel.: $2,6 \times 2,8$ cm. Inv. št. A 5684c.

5. Odl. ročaja posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina deloma izprana, neravna, sive barve, deloma gladka, svetleča (spolirana?) in močno temnosive barve. Vel.: $2,4 \times 3,9$ cm. Inv. št. A 5685c.

6. Vrč – odl. u. z ost. in delom ročaja, izdelan iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan, v končni fazi redukcijsko. Močno temnosiva površina povsem gladka, svetleča (spolirana), s sledovi zaglajevanja. Vel.: $4,2 \times 2,4$ cm. Inv. št. A 5684a.

7. Odl. u. z ost. in delom ročaja posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Močno temnosiva površina deloma razjedena, deloma gladka in mat. Vel.: $3 \times 3,5$ cm. Inv. št. A 5684c.

8. Vrč – odl. ost., izdelan iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgan. Močno temnosiva površina povsem gladka, na zunanji strani svetleča (spolirana), na notranji mat. Ramena okrašena s snopom poševnih vrezov, vrat z vodoravnimi vrezi. Vel.: $3,4 \times 4,1$ cm. Inv. št. A 5582. Odsek A.

9. Vrč – odl. ost., izdelan iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgan. Površina gladka, močno temnosive barve in mat. Ramena okrašena s snopom navpičnih žlebov. Vel.: $2,2 \times 2,1$ cm. Inv. št. A 5586. Odsek A.

10. Odl. ost. posode, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina, v katero je iz zunanje strani delno navrtana luknja gladka, mat in močno temnosive barve. Vel. $3,3 \times 3,8$ cm. Inv. št. A 5659. Odsek B.

11. Odl. keramičnega predmeta paličaste oblike z dvema globoko vtisnjenima ovalnima jamicama, verjetno antropomorfnoblikovani paličasti držaj posode. Predmet izdelan iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat in rjave barve. Vel. $3,6 \times 1,5 \times 2,1$ cm. Inv. št. A 5756. Odsek B.

12. Odl. zajemalke z delom predrtega nastavka za držaj, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, rjave in temnosive barve. Vel. $4,9 \times 2,8$ cm. Inv. št. A 5752č. O odseku ni podatkov.

13. Odl. paličastega držaja posode ali polnega nastavka za držaj keramične zajemalke, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, rjave in temnosive barve. Ohr. d. držaja: 4,6 cm, pr.: do 1,5 cm. Inv. št. A 5757. Odsek C.

14. Odl. paličastega držaja posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, svetlosiva, premaz svetlorjave barve. Ohr. d. držaja: 3,6 cm, pr.: 1,3–1,7 cm. Inv. št. A 5755. Odsek C.

15. Odl. paličastega držaja predmeta, izdelanega iz drobnozrnate glin, redukcijsko žganega. Površina groba, večinoma izprana in sive barve. Ohr. d. držaja: 4,5 cm, pr.: 2,0–2,7 cm. Inv. št. A 5761. Odsek A.

16. Zajemalka – odl. recipienta, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, svetlorjave in sive barve. Vel. $6,5 \times 6,4$ cm. Inv. št. A 5758. Odsek B.

17. Odl. izliva keramične posode ali nastavka za držaj v obliki dulca velike zajemalke, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka in rdečerjave barve. V prelomu dulca ali izliva vidni odtisi prstov. Vel. $6,3 \times 5,5$ cm. Inv. št. A 5755. Odsek C.

18. Zajemalka – odl. recipienta z nastavkom za držaj v obliki dulca, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka, mat in svetlorjave barve. Vel. $4,4 \times 3$ cm. Inv. št. A 5751. Odsek B.

19. Zajemalka – odl. recipienta z delom nastavka za držaj v obliki dulca s prehodom v bunčico (izboklino), izdelana iz finožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka, mat in sive barve. Vel. $2,1 \times 4,2$ cm. Inv. št. A 5752a.

20. Zajemalka – odl. recipienta z nastavkom za držaj v obliki dulca, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana. Površina gladka in sive barve. Vel. $4,5 \times 6,3$ cm. Inv. št. A 5747. Odsek C.

21. Zajemalka – odl. recipienta z nastavkom za držaj v obliki dulca, izdelana iz finožrnate glin, redukcijsko žgana. Površina gladka in močno temnosive barve. Vel. $3,6 \times 4,9$ cm. Inv. št. A 5748. Odsek C.

22. Zajemalka – odl. recipienta z nastavkom za držaj v obliki dulca in izboklino na prehodu v recipient, izdelana iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgana, v končni fazi redukcijsko. Površina gladka in sive barve. Vel. $4,5 \times 3,5$ cm. Inv. št. A 5749. Odsek A.

23. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, temnosive in svetlorjave barve. Pr. d.: 14 cm, ohr. viš.: 1,8 cm. Inv. št. A 5702. Odsek A.

24. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz drobnozrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina večinoma groba, izprana in svetlorjave barve, le na majhnem delu gladka. Pr. d.: 15 cm, ohr. viš.: 2,7 cm. Inv. št. A 5716. Odsek A.

Tabla 12

1. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina mat, svetlordeče barve, večinoma povsem razjedena in izprana, le v majhnem delu gladka. Pr. d.: pribl. 17 cm, ohr. viš.: 4,4 cm. Inv. št. A 5705. Odsek B.

2. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz drobnožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, svetlorjave in sive barve. Pr. d.: pribl. 16 cm, ohr. viš.: 3,9 cm. Inv. št. A 5704. Odsek D.

3. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina deloma gladka, mat in močno temnosive barve, deloma neravna, izprana, rjave in rdečerjave barve. Pr. d.: pribl. 6,5 cm, ohr. viš.: 2,1 cm. Inv. št. A 5720. Odsek D.

4. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Močno temnosiva površina deloma povsem gladka in svetleča, deloma mat in izprana. Pr. d.: pribl. 7,5 cm, ohr. viš.: 5,1 cm. Inv. št. A 5728. Odsek C.

5. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina gladka, mat, rjave in rdečerumene barve. Pr. d.: pribl. 13,5 cm, ohr. viš.: 3,4 cm. Inv. št. A 5711. Odsek C.

6. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane, v končni fazi redukcijsko. Površina na notranji strani večinoma gladka, svetleča in močno temnosive barve, na zunanji strani dna pa izprana in mat. Pr. d.: 5,1 cm, ohr. viš.: 1,5 cm. Inv. št. A 5730. Odsek A.

7. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Pr. d.: pribl. 6 cm, ohr. viš.: 3,2 cm. Inv. št. A 5724. Odsek C.

8. Odl. prstanastega d. z ost. posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in močno temnosive barve. Keramika luknjičava. Pr. d.: 8,2 cm, ohr. viš.: 2,1 cm. Inv. št. A 5723. Odsek A.

9. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina deloma razjedena (izprana), deloma gladka, mat in močno temnosive barve. Keramika luknjičava. Pr. d.: pribl. 8 cm, ohr. viš.: 2,3 cm. Inv. št. A 5721. Odsek B.

10. Odl. d. z ost. posode, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat in temnosive barve. Pr. d.: pribl. 5,1 cm, ohr. viš.: 3 cm. Inv. št. A 5738. Odsek A.

11. Odl. ost. z roč. posode, izdelane iz drobnožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgane. Površina precej razjedena in svetlorjave barve. Vel.: 3,9 × 3,5 cm, ohr. viš.: 6,3 cm. Inv. št. A 5671. Odsek D.

12. Lonec – odl. ustja z ost. in okroglo apliko v obliki gumba, izdelan iz finožrnate glin, nepopolno oksidacijsko žgan. Površina gladka, mat, rjave in svetlorjave barve. Pod izrazito odebeljenim ustjem na površino nanosena plast glin, na spodnjem robu te plasti so v vodoravnem nizu z nohtom vtisnjene jamice. Pr. u.: pribl. 16 cm, rek. pr. največjega oboda: 17,7 cm, ohr. viš.: 6,3 cm. Inv. št. A 5664. Odsek D.

13. Odl. d. z zgornjim delom noge posode in delom recipienta, izdelane iz zelo finožrnate glin, redukcijsko

žgane. Površina močno temnosive barve, mat, večinoma neravna, izprana, le deloma gladka. V zgornjem delu noga okrašena z globokimi ovalnimi in okroglimi vtisnjenimi jamicami. Pr. zgornjega dela noge: pribl. 11 cm, ohr. viš.: 2,1 cm. Inv. št. A 5701. Odsek A.

14. Odl. ustja z ost. posode, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina neravna, mat, in močno temnosive barve, večinoma izprana. Keramika luknjičava. Pod ustjem okrašena z razčlenjenim vodoravnim plastičnim rebrom. Pr. u.: pribl. 26 cm, ohr. viš.: 3,6 cm. Inv. št. A 5666. Odsek A.

15. Odl. ogletega d. z ost. posode, izdelane iz drobnožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina temnosive barve, na notranji strani dna gladka, na zunanji večinoma neravna in izprana. Ohr. d.: 3 in 1,5 cm, ohr. viš.: 2,6 cm. Inv. št. A 5743. Odsek B.

16. Lonec – odl. ustja z ost. posode, izdelane iz finožrnate glin, redukcijsko žgane. Površina gladka, mat, in močno temnosive barve. Keramika luknjičava. Pod odebeljenim ustjem okrašena z razčlenjenim vodoravnim plastičnim rebrom. Pr. u.: pribl. 16 cm, ohr. viš.: 2,9 cm. Inv. št. A 5665. Odsek C.

17. Fragmentirana sekira (?) iz rumeno-sivega kamna. Koničasto čelo okrhano, spodnji del odlomljen. D.: 5 cm; š.: 3,6 cm; deb.: do 2 cm. Inv. št. A 5514. Odsek A.

18. Fragmentirana sekira iz sivozelenega kamna. Zglajena površina ohranjena le mestoma. D.: 4,8 cm; š.: 4,6 cm; deb.: do 2,1 cm. Inv. št. A 5515. Odsek A.

19. Sekira iz sivozelenega amfibolitnega skriljavca. Čelo povsem ravno, oblo rezilo močno okrhano. V zgornjem delu predmeta površina nekoliko razjedena. D.: 8,5 cm; š. pri rezilu: 5,9 cm; deb.: do 3,3 cm. Inv. št. A 5505. Odsek B.

Tabla 13

1. Fragmentirana sekira iz sivozelenega amfibolitnega skriljavca. Oblo rezilo precej okrušeno. D.: 11,5 cm; š. pri rezilu: 6,7 cm; deb.: do 2,4 cm. Inv. št. A 5503. Odsek B.

2. Oklesan kos amfibolitnega skriljavca (domnevni polizdelek sekire). D.: 16 cm; š. pri rezilu: 8,5 cm; deb.: do 2,3 cm. Inv. št. A 5502. Odsek A.

3. Oklesan kos amfibolitnega skriljavca, precej podoben zgoraj opisanemu (št. 2), nekoliko večjega (polizdelek sekire?). D.: 19 cm, š. pri rezilu: 9 cm; deb.: do 2,5 cm. Inv. št. A 5501. Odsek A.

4. Fragmentirana sekira iz amfibolitnega skriljavca. Sledove brušenja ima le ena stran rezila. D.: 9,5 cm; š. pri rezilu: 4,3 cm; deb.: do 1,1 cm. Inv. št. A 5504. Odsek C.

5. Dleto iz svetlo zelenega kamna. Čelo nekoliko poškodovano, rezilo dobro ohranjeno. Površina predmeta na več mestih nekoliko razjedena. D.: 5,8 cm; š. pri rezilu: 3,2 cm; deb.: do 1,6 cm. Inv. št. A 5506. Odsek A.

6. Dleto iz sivozelenega kamna. Čelo odlomljeno, poševno rezilo dobro ohranjeno. Površina predmeta na več mestih nekoliko poškodovana. D.: 4,5 cm, š. pri rezilu: 2 cm; deb.: do 0,8 cm. Inv. št. A 5507. Odsek A.

7. Dleto iz rumeno-sivega kamna s povsem gladko površino. Čelo nalomljeno, oblo rezilo dobro ohranjeno. D.: 4,6 cm; š. pri rezilu: 3,6 cm; deb.: do 1,7 cm. Inv. št. A 5508. Odsek A.

8. Dleto iz sivozelenega kamna. Čelo odlomljeno, oblo rezilo dobro ohranjeno. Površina razjedena. D.: 3,7 cm; š. pri rezilu: 3,7 cm; deb.: do 1,2 cm. Inv. št. A 5510. Odsek A.

9. Dleto iz zelenosivega kamna z gladko površino. Čelo nalomljeno, oblo rezilo nekoliko okrhano. D.: 3,8 cm; š. pri rezilu: 3,4 cm; deb.: do 1,2 cm. Inv. št. A 5509. Odsek B.

10. Izvrtek sekire iz sivozelenega kamna. Ohr. d.: 1,5 cm; pr.: do 2,1 cm. Inv. št. A 5513. Odsek A.

11. Polkrožno praskalo iz sivorjavega kamna. D.: 2,4 cm; š.: 1,4 cm; deb.: do 0,5 cm. Inv. št. A 5512. Odsek A.

12. Trikotna pušična konica iz temnosivega kamna. Obe strani ploskovno retuširani, retuše tudi na obeh stranskih robovih. D.: 1,9 cm; š.: 1,2 cm; deb.: do 0,3 cm. Inv. št. A 5511. Odsek A.

13. Fragmentiran terilni kamen iz vijoličastega drobozrnatega peščenjaka. Na ohranjenem delu se podolžni stranici končujeta v grobo oblikovanem robu. Delovna površina ravna, izglajena, a razjedena, spodnja pa obla in z brazdasto vdolbino. Vel.: 23,8 × 17,5 × 7,3 cm. Inv. št. A 5516. Odsek B.

- ANTONOVIC, D. 2009, Prehistoric copper tools from the territory of Serbia. – *Journal of Mining and Metallurgy* 45(2), 165–174.
- BÁNFFY, E. 1994. Transdanubia and Eastern Hungary in the Early Copper Age. – *A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve* 36, 291–295.
- BÁNFFY, E. 1995a, Über den Ausklang der Lengyel-Kultur in Transdanubien. – V / In: T. Kovács (ur. / Hrsg.), *Neuere Daten zur Siedlungsgeschichte und Chronologie der Kupferzeit des Karpatenbeckens*, *Inventaria Praehistorica Hungariae* 7, 11–28.
- BÁNFFY, E. 1995b, Neolithic and Copper Age settlements at Hahót and Zalaszentbalázs. – V / In: B. M. Szöke (ur. / Hrsg.), *Archaeology and settlement history in the Hahót basin, South-West Hungary*, *Antaeus* 22, 35–50.
- BÁNFFY, E. 1995c, Early Chalcolithic settlement at Zalaszentbalázs-Szölőhegyi mező. – V / In: B. M. Szöke (ur. / Hrsg.), *Archaeology and settlement history in the Hahót basin, South-West Hungary*, *Antaeus* 22, 71–108.
- BÁNFFY, E. 1995d, South West Transdanubia as a mediating area. On the cultural history of the Early and Middle Chalcolithic. – V / In: B. M. Szöke (ur. / Hrsg.), *Archaeology and settlement history in the Hahót basin, South-West Hungary*, *Antaeus* 22, 157–196.
- BONSALL, C., MI. HORVAT, K. MCSWEENEY, M. MASSON, T. F. G. HIGHAM, C. PICKARD, G. T. COOK 2007, Chronological and Dietary Aspects of the Human Burials from Ajdovska cave, Slovenia. – *Radiocarbon* 49/2, 727–740.
- BUDKOVIČ, T. 2010, *Karta rudišč in rudnih pojavov Slovenije*. – Ljubljana.
- ČREŠNAR, M., V. KOPRIVNIK 2014, Brezje pod Brinjevo goro / Brezje below Brinjeva gora. – V / In: B. Teržan, M. Črešnar (ur. / Hrsg.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*, *Katalogi in monografije* 40, 299–303.
- ČREŠNAR, M., B. TERŽAN. 2014, Absolutno datiranje bronaste dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze Age in Slovenia. – V / In: B. Teržan, M. Črešnar (ur. / Hrsg.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*, *Katalogi in monografije* 40, 661–702.
- ČREŠNAR, M., V. KOPRIVNIK, C. BONALL, J.-L. THOMAS 2014, Gračič pod Brinjevo goro / Gračič below Brinjeva gora. – V / In: B. Teržan, M. Črešnar (ur. / Hrsg.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*, *Katalogi in monografije* 40, 305–311.
- ČUFAR, K., T. KORENČIČ 2006, Raziskave lesa z Resnikovega prekopa in radiokarbonsko datiranje / Investigations of Wood from Resnikov Prekop and Radiocarbon Dating. – V / In: A. Velušček (ur. / Hrsg.), *Resnikov prekop, najstarejša koliščarska naselbina na Ljubljanskem barju / Resnikov prekop, the oldest Pile-Dwelling Settlement in the Ljubljansko Barje*, *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 10, 123–128.
- DIMITRIJEVIĆ, S. 1961, Problem neolita i eneolita u sjeverozapadnoj Jugoslaviji (Problem des Neolithikums und Äneolithikums in Nordwestjugoslawien). – *Opuscula Archaeologica* 5.
- DOLINAR, N. 2016, *Neo/eneolitska jama iz Kranja [Neo-eneolithic pit from Kranj]*. – Neobjavljena diplomski naloga / Unpublizierte Diplomarbeit, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- DULAR, J. 2001, Neolitska in eneolitska višinska naselja v osrednji Sloveniji (Neolithische und äneolithische Höhensiedlungen in Zentralslowenien). – *Arheološki vestnik* 52, 89–106.
- DULAR, J., J. B. KRIŽ, D. SVOLJŠAK, S. TECCO-HVALA 1991, Utrjena prazgodovinska naselja v Mirenski in Temeniški dolini / Befestigte prähistorische Siedlungen in der Mirenska dolina und der Temeniška dolina. – *Arheološki vestnik* 42, 65–198.
- GUŠTIN, M. (ur. / Hrsg.) 2005a, *Prvi poljedelci. Savska skupina lengyelske kulture / First farmers. The Sava group of the Lengyel culture*, *Annales Mediterranea*, Koper.
- GUŠTIN, M. 2005b, Savska skupina lengyelske kulture / The Sava group of the Lengyel culture. – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 7–22.
- GUŠTIN, M., A. TOMAŽ, B. KAVUR 2005, Drulovka pri Kranju (Drulovka near Kranj). – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 37–62.
- GUŠTIN, M., A. TOMAŽ, B. KAVUR, A. JAKIMOVSKI, Z. MILEUSNIČ, G. TIEFENGRABER, Z. HINCAK 2005, Neolitska naselbina Čatež-Sredno polje / The Neolithic settlement at Čatež-Sredno polje. – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 101–129.
- HAREJ, Z. 1975, Kolišče ob Resnikovem prekopu – II (Der Pfahlbau am Resnik-Kanal – II). – *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 4, 145–169.

- HÖPPNER, B., M. BARTELHEIM, M. HUIJSMANS, R. KRAUSS, K.-P. MARTINEK, E. PERNICKA, R. SCHWAB 2005, Prehistoric copper production in the Inn valley (Austria), and the earliest copper in Central Europe. – *Archaeometry* 47/2, 293–315.
- HORVAT, Ma. 1986, Ajdovska jama pri Nemški vasi – desni hodnik (Die Höhle Ajdovska jama bei Nemška vas – der rechte Gang). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 14, 77–88.
- HORVAT, M. 1989, *Ajdovska jama pri Nemški vasi [Ajdovska jama bei Nemška vas]*. – Razprave filozofske fakultete, Ljubljana.
- HORVAT, M. 1999, *Keramika. Tehnologija keramike, tipologija lončenine, keramični arhiv*. – Razprave filozofske fakultete, Ljubljana.
- HORVAT, M. 2005, Col 1 pri Podgračenem (Col 1 near Podgračeno). Tipološka opredelitev neolitskega keramičnega zbira SE 002/1/1. – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 145–153.
- HORVAT, M. 2009, Prvi prebivalci v Posavju. – V / In: J. Peterl (ur. / Hrsg.), *Ukročena lepota – Sava in njene zgodbe*, 25–35, Sevnica.
- HORVAT-ŠAVEL, I. 1984, Poročilo o raziskovanju od leta 1981 do 1983 v Šafarskem (Die Forschungen in Šafarsko in den Jahren 1984 und 1985). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 12, 39–71.
- HORVÁTH, L. A., H. S. KATALIN 2004, Kupferzeitliche Siedlungen auf dem Fundort Dobri-Also-mező. – *Zalai Múzeum* 13, 55–118.
- JELENC, D. 1953, O raziskovanju mineralnih snovi v LR Sloveniji. – *Geologija* 1, 11–36.
- KALICZ, N., E. KREITER, Z. M. TOKAI 2007, Die Rolle der Sopot-Kultur in der Entstehung der Lengyel-Kultur auf grund der neuen Ausgrabungen in Südwestungarn. – V / In: J. K. Kozlovski, P. Raczky (ur. / Hrsg.), *The Lengyel, Polgár and related cultures in the Middle/Late Neolithic in Central Europe*, 29–48, Kraków.
- KAVUR, B. 1994–1995, Brezje. – *Varstvo spomenikov* 36 (1997), 142.
- KAVUR, B., A. TOMAŽ, Z. MILEUSNIČ 2006, Sodolek – naselje Bakrene dobe. – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 121–128.
- KERMAN, B. 2013, *Kalinovnjek pri Turnišču*. – Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije 33. [http://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/33_kalinovnjek_pri_turniscu.pdf].
- KOROŠEC, J. 1953, Kulturne ostaline v Ajdovski jami pri Nemški vasi (Zusammenfassung). – *Razprave 1. razreda SAZU* 3, 45–107.
- KOROŠEC, J. 1956, Neolitična naselbina v Drulovki pri Kranju (Eine neolitische Siedlung in Drulovka bei Kranj). – *Arheološki vestnik* 7, 3–28.
- KOROŠEC, J. 1960, *Drulovka (Drulovka)*. – Zbornik Filozofske fakultete III/4.
- KOROŠEC, J. 1964, Kulturne ostaline na kolišču ob Resnikovem prekopu odkrite v letu 1962 (Die im J. 1962 entdeckten Kulturüberreste im Pfahlbau am Resnik-Kanal). – *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 1, 25–46.
- KOROŠEC, J. 1965, Neo- in eneolitski elementi na Ptujskem gradu (Neolithische und eneolithische Elemente auf dem Ptujski grad (die Burg von Ptuj)). – *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 2, 5–53.
- KOROŠEC, P. 1975, Poročilo o raziskavah v Ajdovski jami 1967. leta (Bericht über die Forschungen in der Ajdovska Höhle im J. 1967). – *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 4, 170–187.
- KRAMBERGER, B. 2010, Zgornje Radvanje, Cluster 10 - a Late Neolithic pit with a structure and smaller pits. – *Documenta Praehistorica* 37, 311–337.
- KRAMBERGER, B. 2014a, The Neolithic/Eneolithic sequence and pottery assemblages in the fifth millennium BC in north-eastern Slovenia. – *Documenta Praehistorica* 41, 237–282.
- KRAMBERGER, B. 2014b, *Naselbinske strukture in keramični zbiri v petem tisočletju pred našim štetjem v severovzhodni Sloveniji (Settlement structures and pottery assemblages in the fifth millennium BC in Northeastern Slovenia)*. – Neobjavljena doktorska disertacija / Unpublizierte Dissertation, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- KRAMBERGER, B. 2015a, Forms, function, and use of Early Eneolithic pottery and settlement structures from Zgornje Radvanje, Slovenia. – *Documenta Praehistorica* 42, 231–250.
- KRAMBERGER, B. 2015b, Svetilka iz zgodnjeeneolitske naselbine Zgornje Radvanje v Mariboru / Eine Lampe aus der früh-äneolithischen Siedlung von Zgornje Radvanje in Maribor. – *Arheološki vestnik* 66, 57–81.
- LUBŠINA TUŠEK, M. 2004, Izročilo preteklosti med Potrčovo in Volkmerjevo cesto na Ptuj (Überlieferung der Vergangenheit zwischen der Potrč und Volkmer Straße). – V / In: L. Šuligoj (ur. / Hrsg.), *Zbornik Splošne bolnišnice dr. Jožeta Potrča Ptuj, 1874–2004*, 73–79, Ptuj.
- MARKOVIĆ, Z. 1989, Novi prilozi poznavanju neolita Sjeverne Hrvatske (Neue Beilagen zur Kenntnis des Neolithikums Nordkroatiens). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita Slovenije* 17, 61–79.
- MARKOVIĆ, Z. 2012, Novija razmatranja o nekim aspektima sopotske kulture u sjevernoj Hrvatskoj / Neuere Betrachtungen über bestimmte Aspekte der Sopot-Kultur in Nordkroatien. – *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 29, 57–70.
- MINICHREITER, K. 1990, Prvi rezultati Arheoloških Istraživanja u Pepelanama godine 1985 (Erste Resultate Archäologischer forschungen in Pepelane 1985). – *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 14 (1989), 19–38.
- OBREDER, J. 1989, *Die jungneolitische Siedlung Raababerg bei Graz*. – Neobjavljena diplomatska naloga / Unpublizierte Diplomarbeit, Universität Wien.
- OMAN, D. 1981, Brinjeva gora 1953. Obdelava prazgodovinske keramike (Brinjeva gora near Slovenske Konjice, Excavation 1953). – *Arheološki vestnik* 32, 144–216.
- PAHIČ, S. 1955a, Prazgodovinska seliščna najdba v Zrečah (Urgeschichtliche Fundstelle in Zreče). – *Arheološki vestnik* 6, 258–263.
- PAHIČ, S. 1955b, Staroslovanski grobovi v Brezju pri Zrečah (Altslawische Gräber in Brezje bei Zreče). – *Arheološki vestnik* 6, 324–337.
- PAHIČ, S. 1956, Neolitske jame v Brezju pri Zrečah (Neolithische Siedlungsreste in Brezje bei Zreče). – *Arheološki vestnik* 7/3, 227–241.

- PAHIČ, S. 1962–1963, Bronastodobna gomila pod Brinjevo goro (Das bronzezeitliche Hügelgrab von Brinjevo goro). – *Arheološki vestnik* 13–14, 349–373.
- PAHIČ, S. 1965, Morje pri Framu, Nova Dobrava pri Zrečah. – *Varstvo spomenikov* 9, 170.
- PAHIČ, S. 1973, Najstarejše seliščne najdbe v Severovzhodni Sloveniji (Die ältesten Siedlungsfunde in Nordostslowenien). – *Arheološki vestnik* 24, 12–30.
- PAHIČ, S. 1974, Bukovec nad Zg. Polskavo. – *Varstvo spomenikov* 17–19/1, 95–96.
- PAHIČ, S. 1976, Seliščne najdbe v zahodnih Slovenskih gorah – Andrenci, Spodnji Duplek, Spodnji Porčič, Vumpah (Siedlungsfunde in den westlichen Slovenske gorice – Andrenci, Spodnji duplek, Spodnji Porčič, Vumpah). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 5, 29–83.
- PAHIČ, S. 1981, Brinjeva gora 1953. – *Arheološki vestnik* 32, 71–143.
- PAHIČ, S. 1983, Bistriški svet v davni. – *Zbornik občine Slovenska Bistrica* 1, 39–90, Slovenska Bistrica.
- PAHIČ, S. 1985, *Brinjeva gora 1954*. – Doneski k pravadnini Podravja 2, Maribor.
- PAHIČ, S. 1990, *Brinjeva gora, začasen oris njene preteklosti za ljubitelje domače zgodovine*. – Maribor.
- PAHIČ, S. 1995, *Prebliki iz pravadnine ob Gornji Dravinji*. – Naši kraji v pravadnini 10, Maribor.
- PAHIČ, S. 1998, *Topografski zapiski 1953*. – Doneski k pravadnini Podravja 11, Maribor.
- PAHIČ, V. 1983, Zbelovo. – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 11, 85–137.
- PAHIČ, V. 1988–1989, Žarno grobišče na Brinjevi gori (Das urnenfelderzeitliche Gräberfeld von Brinjeva gora). – *Arheološki vestnik* 39–40, 181–216.
- PAJTLER, F., M. DOBNIKAR, U. HERLEC 2006, Minerali rudišča Okoška Gora na Pohorju. – V/In: *Mineralna bogastva Slovenije*, 89–96, Ljubljana.
- PAVLIN, P. 2006, Grac pri Selih pri Zajčjem vrhu. – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 211–227.
- PAVLIN, P., J. DULAR 2007, Prazgodovinska višinska naselja v Posavskem hribovju (Prehistoric hilltop settlements in the Posavje Hills). – *Arheološki vestnik* 58, 65–120.
- PAVÚK, J. 2000, Das Epilengyel/Lengyel IV als Kulturhistorische einheit. – *Slovenska Archeológia* 48/1, 1–26.
- PLESTENJAK, A. 2010, *Gorice pri Turnišču*. – Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije 12. [http://www.zvkds.si/sl/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/012_gorice_pri_turniscu.pdf].
- PODGORŠEK, V. 2011, Izkoriščanje kamnin v dolini ob Oplotniščici. – V / In: V. Hazler (ur. / Hrsg.), *Rudniki, premogovniki in kamnolomi v Dravinjski dolini*, 132–147, Makole, Poljčane, Slovenske Konjice, Vitanje, Zreče.
- RICE, P. M. 1987, *Pottery Analysis, A Sourcebook*. – Chicago, London.
- ROSENSTOCK, E., S. SCHARL, W. SCHIER 2016, Ex oriente lux? Ein Diskussionsbeitrag zur Stellung der frühen Kupfermetallurgie Südosteuropas. – V / In: M. Bartelheim, B. Horejs, R. Krauß (ur. / Hrsg.), *Von Baden bis Troia, Ressourcennutzung, Metallurgie und Wissenstransfer, Eine Jubiläumsschrift für Ernst Pernicka, Oriental and European Archaeology* 3, 59–122, Wien.
- RUTTKAY, E. 1993–1994, Neues Tonstempel der Kanzianiberg-Lasinja-Gruppe. – *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 123/124, 221–238.
- RUTTKAY, E. 1996, Zur Chronologie der Kanzianiberg-Lasinja-Gruppe. – *Archologie Österreichs* 7/2, 43–48.
- RUTTKAY, E. 1999, Spätneolithikum. – V / In: E. Lenneis, C. Neugebauer-Maresch, E. Ruttkay (ur. / Hrsg.), *Jungsteinzeit im Osten Österreichs*, 108–177, St. Pölten, Wien.
- SAGADIN, M. 2005, Nekateri neolitske najdbe z vzhodne Gorenjske (Some Neolithic finds from the Eastern Gorenjska). – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 29–36.
- SAMONIG, B. 2003, *Studien zur Pfahlbauforschung in Österreich. Materialien II. Die Pfahlbaustation des Keutschacher Sees*. – Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 51.
- SRAKA, M. 2014, Bayesian modeling the 14C calendar chronologies of the Neolithic-Eneolithic transition. Case studies from Slovenia and Croatia. – V / In: W. Schier, F. Draşovean (ur. / Hrsg.), *The Neolithic and Eneolithic in southeast Europe. New approaches to dating and cultural dynamics in the 6th to 4th millennium BC*, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa 28, 369–396.
- STADLER, P., E. RUTTKAY 2007, Absolute chronology of the Moravian-Eastern-Austrian Group (MOG) of the painted pottery (Lengyel-culture) based on new radiocarbon dates from Austria. – V / In: J. K. Kozłowski, P. Raczky (ur. / Hrsg.), *The Lengyel, Polgár and related cultures in the Middle/Late Neolithic in Central Europe*, 117–146, Kraków.
- STÖCKLI, W. E. 2009, *Chronologie und Regionalität des jüngeren Neolithikums (4300-2400 v. Chr.) im Schweizer Mittelland, in Süddeutschland und in Ostfrankreich aufgrund der Keramik und der absoluten Datierungen, ausgehend von den Forschungen in den Feuchtbodensiedlungen der Schweiz*. – *Antiqua* 45.
- SÜSS, L. 1976, Zur Münchshöfener Gruppe in Bayern. – V / In: H. Schwabedissen (ur. / Hrsg.), *Die Anfänge des Neolithikums vom Orient bis Nordeuropa*. – *Fundamenta* A 3, Teil V b, 1–121.
- ŠAVEL, I. 1992, Bukovnica – rezultati terenskih raziskav v letih 1987–1988 (Bukovnica – Resultate der Ausgrabungen in den Jahren 1987–1988). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 20, 57–85.
- ŠAVEL, I. 1994, *Prazgodovinske naselbine v Pomurju (Prehistoric Settlements in Pomurje)*. – Murska Sobota.
- ŠAVEL, I. 2006, Prekmurje v mlajši kameni dobi (Prekmurje in the Late Stone Age). – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 89–94.
- ŠAVEL, I., Š. KARO 2012, *Popava pri Lipovcih 1*. – Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije 30. [http://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/30_popava_pri_lipovcih_1.pdf].
- ŠAVEL, I., S. SANKOVIČ 2011, *Pri Muri pri Lendavi*. – Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije 23. [http://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/23-pri_muri_pri_lendavi.pdf].
- ŠINKOVEC, I. 1996, Posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe / Individual Metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages. – V / In: B. Teržan (ur. / Hrsg.), *Deposke in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem 2 / Hoards and Indivi-*

- dual metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia 2*, Katalogi in monografije 30, 125–164.
- ŠLJIVAR D. 2006, The Earliest Copper Metallurgy in the Central Balkans. – *Metallurgija – Journal of Metallurgy* 12, 93–104.
- TERŽAN, B. 1983, Das Pohorje – ein vorgeschichtliches Erzrevier? – *Arheološki vestnik* 34, 51–84.
- TERŽAN, B. 1989, Pohorje – prazgodovinski rudarski revir? (Pohorje – a Prehistoric mining district?) – *Časopis za zgodovino in narodopisje* 25/2, 238–260.
- TERŽAN, B. 1990, *Starejša Železna doba na Slovenskem Štajerskem / The Early Iron Age in Slovenian Styria*. – Katalogi in monografije 25.
- TERŽAN, B. 1995 (ur. / Hrsg.), *Depojske in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem 1 / Hoards and Individual metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia 1*, Katalogi in monografije 29.
- TIEFENGRABER, G. 2004, Jungneolithische Funde vom Rabenstein bei St. Paul im Lavanttal. – *Carinthia I* 194, 185–254.
- TIEFENGRABER, G. 2006, Jungneolithische funde aus Čatež-Sredno polje (Mlajše neolitske in eneolitske najdbe iz Čateža-Srednega polja). – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 229–234.
- TOMANIČ-JEVREMOV, M., A. TOMAŽ, B. KAVUR 2006a, Neolitske in bakrenodobne najdbe s Ptujkega gradu (Neolithic and Copper Age finds from Ptuj Castle). – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 175–194.
- TOMANIČ-JEVREMOV, M., A. TOMAŽ, B. KAVUR 2006b, Ormož-Škoršičev vrt, bakrenodobna jama (Ormož-Škoršičev vrt, a Copper Age pit). – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 155–174.
- TOMAŽ, A. 1999, *Časovna in prostorska strukturiranost neolitskega lončarstva: Bela krajina, Ljubljansko barje, Dinarski kras*. – Neobjavljeno magistrsko delo / Unpublizierter Magisterarbeit, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- TOMAŽ, A. 2005, Čatež-Sredno polje, analiza neolitske keramike iz objektov 055 in 093 (Čatež-Sredno polje, analiza neolitske keramike iz objektov 055 in 093). – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 113–129.
- TOMAŽ, A. (ur. / Hrsg.) 2006, *Od Sopota do Lengyela. Prispevki o kamenodobnih in bakrenodobnih kulturah med Savo in Donavo / Between Sopot and Lengyel. Contributions to Stone Age and Copper Age Cultures between the Sava and the Danube*. – *Annales Mediterranea*, Koper.
- TOMAŽ, A. 2010, *Neolitska keramika iz najdišča Čatež-Sredno polje: prispevek k poznavanju neolitskega obdobja v osrednji Sloveniji (Neolithic pottery from the šča Čatež-Sredno polje: prispevek k poznavanju neolitskega obdobja v osrednji Sloveniji and in Ostfran)*. – Neobjavljena doktorska disertacija / Unpublizierter Dissertation, Univerza na Primorskem – Fakulteta za humanistične študije Koper.
- TOMAŽ, A. 2012, *Turnišče*. – Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije 28. [http://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/uploads/files/publication/28_turnisce.pdf].
- TOMAŽ A., B. KAVUR 2006, *Zemlja in ogenj*. – *Annales Mediterranea*, Koper.
- TURK, P. 2010, Priložnosti in pasti. Radiokarbonske datacije iz neolitske naselbine v Dragomlju (Opportunities and traps: radiocarbon datings from the neolithic settlement in Dragomelj). – *Argo* 53/1, 41–44.
- TURK P., V. SVETLIČIČ 2005, Neolitska naselbina v Dragomlju (The Neolithic settlement in Dragomelj). – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 65–79.
- TUŠEK, I., B. KAVUR, A. TOMAŽ 2006, Najstarejša poselitev v Ivankovcih. – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 113–119.
- UENZE, H.-P. 1964, Funde der Münchshöfener Kultur von Penning, Gde. Weihmörting, Ldkr. Griesbach. – *Bayerische Vorgeschichtsblätter* 29, 1–25.
- UENZE, H.-P. 1990, Das Neolithikum im bayerischen Raum. – *Die ersten Bauern. Pfahlbau funde Europas 2 (Forschungsberichte zur Ausstellung im Schweizerischen Landesmuseum und zum Erlebnispark / Ausstellung Pfahlbau land in Zürich)*, 123–134, Zürich.
- VELUŠČEK, A. 2005, Kratna nad Kamnikom, Gradišče pri Stiški vasi (Kratna above Kamnik, Gradišče near Stiška vas). – V / In: Guštin (ur. / Hrsg.) 2005a, 23–28.
- VELUŠČEK, A. 2006, Resnikov prekop – sondiranje, arheološke najdbe, kulturna opredelitev in časovna uvrstitev / Resnikov prekop – Sample Trenching, Archaeological Finds, Cultural and Chronological Classification. – V / In: A. Velušček (ur. / Hrsg.), *Resnikov prekop, najstarejša koliščarska naselbina na Ljubljanskem barju / Resnikov prekop, the oldest Pile-Dwelling Settlement in the Ljubljansko Barje*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 10, 19–85.
- VELUŠČEK, A. 2011a, Spaha in kronologija osrednje- in južnoslovenskega neolitika ter zgodnejšega eneolitika / Spaha and chronology of central and south Slovenian Neolithic and Early Eneolithic. – V / In: A. Velušček (ur. / Hrsg.), *Spaha*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 22, 201–243.
- VELUŠČEK, A. 2011b, Spaha: Predstavitev in tipologija arheoloških najdb / Presentation and typology of archaeological finds. – V / In: A. Velušček (ur. / Hrsg.), *Spaha*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 22, 105–200.
- VELUŠČEK, A. 2011c: A. Velušček, Arheološke najdbe iz Ciganske jame na Kočevskem iz obdobja po ledeni dobi / Archaeological finds from the cave of Ciganska jama near Kočevje from the period after the Ice Age. – *Arheološki vestnik* 62, 33–50.
- VELUŠČEK, A. 2017: Kronološki odnos med lasinjsko kulturo in kulturo keramike z brazdastim vrezom v severovzhodni Sloveniji / The chronological relationship between Lasinja Culture and the Furchenstich pottery culture in north-eastern Slovenia. – *Arheološki vestnik* 68, 9–84.
- VIRÁG, Z. M. 2003, Early metallurgy in the Carpathian Basin. – V / In: Z. Visy, M. Nagy, Z. B. Kiss (ur. / Hrsg.), *Hungarian Archaeology at the Turn of the Millennium*, 129–132, Budimpešta.
- ŽIŽEK, I. 2006a, Hajndl pri Ormožu, naselje bakrene dobe (Hajndl near Ormož, A Copper Age settlement). – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 141–227.
- ŽIŽEK, I. 2006b, Eneolitska naselbina Hardek (The Copper Age settlement at Hardek). – V / In: Tomaž (ur. / Hrsg.) 2006, 129–140.

Funde und Besiedlungsspuren aus der Kupferzeit unter dem Grabhügel in Brezje unterhalb der Brinjeva gora

Zusammenfassung

Zum Zeitpunkt des Entstehens des vorliegenden Beitrags sind seit den Ausgrabungen des berühmten Tumulus in Brezje unterhalb der Brinjeva gora genau 60 Jahre vergangen¹. Von derartigen Grabdenkmälern aus der Mittelbronzezeit waren bis dahin in Slowenien nur eine Handvoll bekannt, weswegen der Grabhügel unter den Archäologen wohl bekannt ist². Vor kurzem wurde auch seine Chronologie neu diskutiert³. Weniger bekannt ist hingegen, dass man bei seiner Ausgrabung auch auf ältere Besiedlungsfunde gestoßen ist, die bislang noch nicht in ihrer Gesamtheit veröffentlicht wurden. Während Pahič's Dienstzeit im Pokrajinski muzej Maribor waren sie bereits für die Veröffentlichung vorbereitet. Die Gegenstände waren zum Großteil bereits beschrieben und gezeichnet⁴. Dann ist es jedoch auf Grund des plötzlichen Todes von Pahič im Jahr 2003 nicht zur Veröffentlichung gekommen.

Den Aufsatz widme ich Stanko Pahič, einem herausragenden slowenischen Archäologen des 20. Jh.

LAGE DES ARCHÄOLOGISCHEN FUNDPLATZES, FORSCHUNGSGESCHICHTE UND SKIZZIERUNG DES ARCHÄOLOGISCHEN RAUMES

Der Grabhügel aus der Mittelbronzezeit wurde im Rahmen der systematischen archäologischen Untersuchungen entdeckt, die zwischen den Jahren

1953 und 1964 in der Dravinja-Ebene von Stanko Pahič, Kustos im Pokrajinski muzej Maribor, durchgeführt wurden. Außer des Grabhügels⁵, den er im August des Jahres 1956 erforschte (*Abb. 1: 1; 2: 1*), entdeckte er in dieser Zeit eine Reihe bis dahin unbekannter archäologischer Fundstellen. Am bekanntesten unter ihnen ist Brinjeva gora mit Siedlungsspuren aus allen Phasen der Bronzezeit, aus der Älteren und Jüngeren Eisenzeit sowie aus der Antike (*Abb. 1: 4; 2*)⁶. Untersucht wurden auch die der Siedlung zugehörigen Gräberfelder. Außer dem Tumulus in Brezje, welcher der mittelbronzezeitlichen Siedlungsphase angehört, wurden auch ein spätantikes und ein frühslawisches Gräberfeld (*Abb. 1: 2; 2: 2*)⁷ entdeckt sowie ein Urnen-Flachgräberfeld auf dem Gračič, das in die Spätbronzezeit datiert (*Abb. 1: 6*)⁸. Zu erwähnen sind auch Pahičs Erforschungen römischer Straßen und ihres Verlaufs entlang des südöstlichen Pohorje sowie seine topographischen Erkundungen, während derer unter anderem die Höhle Pavlakova jama in Nova Dobrava als prähistorischer Fundplatz erkannt wurde⁹. Des Weiteren wurden zwischen den Jahren 1953 und 1964 in der Dravinja-Ebene auch vier Siedlungsfundstellen aus der Kupferzeit bzw. dem Äneolithikum entdeckt.

Von den äneolithischen Fundplätzen liegt in der Dravinja-Ebene am tiefsten die Siedlung in Zbelovo, die der Lasinja Kultur angehört¹⁰. Der zweite wahrscheinlich zeitgleiche Fundplatz befindet sich beim sogenannten Zupančič-Haus in Zreče (Zreče – Zupančičeva hiša; *Abb. 1: 3*)¹¹, der dritte ebenfalls der Lasinja Kultur angehörende Fundplatz wurde beim Anwesen der Familie Zimrajh

¹ Pahič 1962–1963.

² Mittelbronzezeitliche Grabhügel sind in der Tat bei uns lediglich bei Bukovec oberhalb Zgornja Polskava und bei Morje bei Fram bekannt. Auch diese wurden von Stanko Pahič entdeckt (Pahič 1965; ders. 1974).

³ Črešnar, Koprivnik 2014; Črešnar, Teržan 2014, 679–681.

⁴ Diese Zeichnungen waren die Arbeit von Drago Oman aus dem Pokrajinski muzej Maribor. Ich danke Vesna Koprivnik, Kustodin im Pokrajinski muzej Maribor, dass sie mir die Einsicht in das Material aus Brezje unterhalb der Brinjeva gora – Podgraškova domačija (Podgrašeks Heim) ermöglicht und die Erlaubnis zur Veröffentlichung erteilt hat.

⁵ Pahič 1962–1963; ders. 1990, 5–7; ders. 1995, 9–11; Črešnar, Koprivnik 2014.

⁶ Pahič 1981; ders. 1985; ders. 1990, 8–17, 20–26; ders. 1995, 13–25, 28–29, 96–100; ders. 1998, 137–139; Oman 1981; Teržan 1990, 36–43, sl. 4, 6.

⁷ Pahič 1955b; ders. 1990, 26–32; ders. 1995, 102–108.

⁸ V. Pahič 1988–1989; Pahič 1990, 17–19; ders. 1995, 25–27; Črešnar et al. 2014.

⁹ Pahič 1995, 11, 12, 34–43.

¹⁰ V. Pahič 1983.

¹¹ Pahič 1955a.

in Brezje oberhalb von Zreče (heute Brezje bei Oplotnica) entdeckt¹² (Brezje – Zimrajhovi; *Abb. 1: 2*), der vierte Fundplatz, welcher Thema des vorliegenden Beitrags ist, liegt bei deren Nachbarn Familie Podgrašek bzw. Pudgrošek (Brezje – Podgraškova domačija; *Abb. 1: 1; 2: 1; 17: 1*)¹³. Beide äneolithischen Fundplätze in Brezje wurden zufällig bei der Erforschung jüngerer Gräber entdeckt und liegen auf demselben Höhenrücken des Pohorje (*Abb. 3: 1,2*).

Die mehrfache Besiedlung der Brinjeva gora und ihres Umfeldes in den verschiedenen archäologischen Perioden verstehen wir im Kontext zweier natürlicher geografischer Faktoren. Der erste ist die strategische Position des Gebiets (*Abb. 3: b*). In der Nähe der Brinjeva gora kreuzen sich nämlich zwei natürliche Verkehrswege entlang derer in römischer Zeit wichtige Straßen verliefen, genutzt wurden sie vermutlich auch bereits davor. Der erste Weg verläuft aus dem Becken von Celje (Celjska kotlina) über Stranice nach Slovenske Konjice und weiter in die Drauebene. In römischer Zeit verlief über diesen eine Straße, die Aquileia, Emona, Celeia und Flavia Solva verband (Aquileia-Ljubljana-Celje-Wagna/Leibnitz). Der zweite natürliche Weg führt quer zu dieser, und zwar aus der Drauebene über die Vitanja-Doliško Hügel zum Becken von Slovenj Gradec und Dravograd, und weiter über den Fluss Drau bis in das Lavanttal (Labotska dolina). Auf ihm verlief in römischer Zeit die bekannte Straße Virunum-Upellae-Poetovio (Klagenfurt/Celovec-Vitanje-Ptuj)¹⁴.

Abgesehen von der Kreuzung wichtiger natürlicher Verkehrswege ist die Lage der Brinjeva gora auch auf Grund der nahen Erzlagerstätten interessant¹⁵. Dass der Bergbau eine wichtige Rolle bei der Besiedlung dieses Raumes in der Prähistorie gespielt hat und dass möglicherweise die erzeiche Okoška gora erste Siedler von der Zeit der Lasinja Kultur an zum Pohorje gezogen hat, vermutete bereits B. Teržan¹⁶. Angezeigt wird dies durch die frühäneolithischen Siedlungen und die Häufung von Einzelfunden prähistorischer Steinwerkzeuge in der Umgebung. Obgleich es sich um eine Hypothese handelt, da die Problematik des Beginns des Bergbaus bei uns niemals detail-

liert untersucht wurde, ist die Idee interessant. So ist beispielsweise bekannt, dass es die ersten Indizien für Kupfer-Metallurgie in Mitteleuropa in der Münchshöfener Kultur gibt, also aus der zweiten Hälfte des 5. Jt. und dem Beginn des 4. Jt. v. Chr.¹⁷, sowie in der mit ihr zeitgleichen Tiszapolgár Kultur in Ungarn¹⁸. In diese Zeit fallen auch die ersten Kupfergegenstände in Mitteleuropa und mindestens ein Kupferartefakt aus Slowenien – eine Hammeraxt aus der Umgebung von Ptuj¹⁹. Diese ersten Kupfergegenstände sind, entsprechend der Blei-Isotopen-Analyse, in der Mehrzahl aus Erz hergestellt, das in seiner Zusammensetzung Erzen aus dem heutigen Serbien ähnelt²⁰, für welches wir wissen, dass es dort zum Erscheinen der ersten Bunt-Metallurgie und des Bergbaus bereits rund tausend Jahre eher gekommen ist (in der Vinča Kultur) und sich die neue Technologie offensichtlich von dort aus in andere Regionen verbreitet hat²¹.

STRATIGRAFISCHES BILD DES FUNDPLATZES

Während der Ausgrabungen wurde der Bereich des Grabhügels (*Abb. 5; 6*) in vier Schnitte (A, B, C, D) geteilt, wobei der nördliche (D) und der östliche (A) Schnitt gemeinsam gegraben wurden, der südliche (B) und westliche (C) Schnitt hingegen einzeln. Dabei wurden zwei Kontrollprofile dokumentiert, Y und X (*Abb. 7*), die ein interessantes stratigrafisches Bild zeigen sowie die stratigrafische

¹² Höppner et al. 2005, 298–303.

¹³ Virág 2003.

¹⁴ Siehe Teržan 1995, 234–235, Taf. 1: 4, 2: 12. In die in etwa gleiche Zeit fällt auch ein Kupfergegenstand trapezoider Form, welcher vor dem Zweiten Weltkrieg im Bereich der Donačka gora gefunden wurde und der von seiner Form her an steinerne trapezoide Beile erinnert, wie sie auch in dem hier behandelten Fundplatz entdeckt wurden (*Taf. 13: 5–9*). Das erwähnte Fundstück wird von Irena Šinkovec auf der Grundlage ähnlicher, jedoch größerer Beile aus dem Ljubljansko barje der späten Kupferzeit zugeordnet (Šinkovec 1995, 131). Gut vergleichbar sind jedoch auch Funde aus Fundstellen im südöstlichen Europa, die zwischen dem 5. und 4. Jt. v. Chr. datieren (Šljivar 2006, 99, *Abb. 12*; Antonović 2009, 170–171, *Abb. 4: 11,12*). Erwähnenswert ist auch, dass besagtes Artefakt sehr grob ausgearbeitet ist, weswegen es sich wahrscheinlich nicht um ein fertiges Erzeugnis handelt, sondern vielmehr um ein Halbfabrikat zur weiteren Verarbeitung (vgl. Šljivar 2006, 99; *Abb. 12*).

²⁰ Höppner et al. 2005, *Abb. 1*; Blei-Isotopen-Analyse: (ebd. 2005, 303–308).

²¹ Rosenstock, Scharl, Schier 2016.

¹² Pahič 1956, 227; ders. 1973, 13, 14, 17; ders. 1995, 2–9.

¹³ Pahič 1973, 14, 17; ders. 1983, 45 (Funde 19–24), 46 (Funde 1, 3, 4, 7–12); ders. 1990, 4–5 (Funde 1, 3, 4, 7, 8).

¹⁴ Pahič 1995, 36–43.

¹⁵ Jelenc 1953, 18, *Abb. 2*; Pajtler et al. 2006; Budkovič 2010, Nr. des Erzvorkommens 122; Podgoršek 2011, 144–146.

¹⁶ Teržan 1989, 239, 241–242, *Abb. 2*; dies. 1983.

Beziehung zwischen den älteren Siedlungsresten und dem jüngeren Grabhügel (*Abb. 7*). Die festgestellte stratigrafische Sequenz haben wir in drei Phasen gegliedert²²:

Phase 1

Aus den Profilen wird ersichtlich, dass ein Teil der Kulturreste in einer Grube unter dem Grabhügel entdeckt wurden (*Abb. 7/2: 1a–d*). Diese Grube, die im Grundriss des Grabhügels nicht gesondert gekennzeichnet ist (*Abb. 7/1*), war bis zu einer Tiefe von 35 cm (*Abb. 7: 1a*) in den sterilen Untergrund eingetieft (kiesiger braun-gelber Lehm; *Abb. 7: 0*) und mit einer rötlichen kiesigen Schicht mit verbranntem Hüttenlehm gefüllt (*Abb. 7: 1c*). In ihr wurden auch drei größere Konzentrationen gebrannten Tons (*Abb. 7: 1b*), mindestens eine Ansammlung von Kieseln (*Abb. 7: 1d*) sowie an Funden Fragmente äneolithischer Keramik (*Taf. 1; 2: 3: 1–4*), ein pyramidales Webgewicht (*Taf. 3: 7*), ein Schleifstein (*Taf. 3: 5*) und ein Bruchstück eines Mahlsteins (*Taf. 3: 6*) festgestellt.

Den gebrannten Lehm, der in der Grube entdeckt wurde, hielt Pahič für gebrannten Hüttenlehm und einen gebrannten Fußboden, die äneolithische Grube insgesamt für die Überreste eines leicht eingetieften, rechteckigen Hauses²³.

Die Feststellung, dass es sich bei den Hinterlassenschaften unter dem mittelbronzezeitlichen Grabhügel um die Überreste eines Hauses handelt, passt ebenfalls zu neueren Forschungsergebnissen aus gleichzeitigen Siedlungen im Podravje, da dort in ähnlichen Gruben neben Ansammlungen von gebranntem Hüttenlehm auch Pfostengruben, Feuerstellen und Öfen entdeckt wurden²⁴.

Phase 2

In dem Bereich, wo sich einst das äneolithische Haus befand, war der Grabhügel aufgeschüttet, der von einem Steinkranz umgeben war. Wahrscheinlich war das Gelände zuvor geebnet worden, worauf eine ca. 10 cm starke Schicht gelben verdichteten

Tons (*Abb. 7: 2a*) und ein »schwarzer Fleck« (*Abb. 7: 2b*) über der Grube hinweisen. Es wurde dann das zentrale Grab 1 angelegt (*Abb. 7: 2d*) (welches im Gegensatz zu den übrigen Gräbern, die sich im südwestlichen Teil des Hügels befinden, bereits ausgebaut war).

Es folgen eine bis zu 70 cm dicke Schicht aus gemischt gräulicher und bräunlicher Erde mit Kieselsteinen und einzelnen Holzkohlestücken als erste Hügelschüttung über dem Grab 1 (*Abb. 7: 2e*) sowie der Steinkranz (*Abb. 7: 2c*). Die Erde für die Schüttung wurde in der unmittelbaren Umgebung des Hügels aufgesammelt, weswegen die Schicht der Hügelschüttung bereits ältere Kulturreste (aus dem Umfeld) enthält²⁵. Bei diesen geht es in erster Linie um Keramikfragmente (*Taf. 3: 8–13; 4–11; 12: 1–16*), viele größere (*Taf. 12: 17–19; 13: 1,4*) und kleinere Steinbeile (*Taf. 13: 5–9*) sowie auch eine dreieckige steinerne Pfeilspitze (*Taf. 13: 12*), ein Kratzer (*Taf. 13: 11*), zwei wahrscheinlich halbfertige Steinbeile aus Amphibolitschiefer (*Taf. 13: 2,3*), der Bohrkern einer Steinaxt (*Taf. 13: 10*) und ein größeres Stück eines Mahlsteins (*Taf. 13: 13*)²⁶.

Phase 3

Außer dem beraubten Zentralgrab 1 wurden im Hügel, wie bereits erwähnt, noch vier andere, besser erhaltene Skelettgräber entdeckt. Sie waren in die erste Hügelschüttung eingegraben (*Abb. 7: 3a – Grab 5*) und von einer neuen, zweiten Hügelschüttung (Dicke zwischen 80 und 90 cm) aus gelblich braunem Lehm bedeckt (*Abb. 7: 3c*), die ohne Funde war und ihrem Aussehen nach dem sterilen geologischen Untergrund gleicht. Daher nahm Pahič an, dass die Erde für die Schüttung sterilem Boden in der Umgebung entnommen wurde. Diese unberührte Erde bedeckte auch das Zentralgrab 1 woraus folgt, dass es bereits

²⁵ Pahič 1962–1963, 350–351.

²⁶ Die Funde aus der ersten Hügelschüttung sind in der Mehrzahl vergleichbar mit jenen aus der Grube unter dem Grabhügel, einige Keramikfragmente sind wahrscheinlich jünger, allerdings sind sie zu uncharakteristisch als dass man sie chronologisch eindeutig bestimmen könnte. Im Einzelnen geht es um das Fragment eines konkaven Bodens (*Taf. 12: 8*), ein Bodenbruchstück mit ausgeprägtem Absatz (*Taf. 12: 9*), zwei Fragmente eines Gefäßes, die unterhalb des Randes mit einer horizontalen unterbrochenen plastischen Leiste verziert sind (*Taf. 12: 14,16*), das Fragment eines konvexen Gefäßbodens mit leicht akzentuiertem Übergang zur Wandung (*Taf. 12: 10*) sowie das Bruchstück eines rechteckigen oder ovalen Gefäßbodens (*Taf. 12: 15*).

²² Alle Daten zum stratigraphischen Bild und zur Beschreibung der Schichten werden nach Pahič zusammengefasst (1962–1963, 349–353).

²³ Pahič 1962–1963, 350; ders. 1973, 17; ders. 1990, 3; ders. 1995, 7.

²⁴ Vrgl. Kramberger 2014a, 242–250; ders. 2015a, 232–233, *Abb. 1, 2*; ders. 2015b, 250–253, *Abb. 2*.

während der Entstehung des Hügels beschädigt wurde (*Abb. 7: 3b*).

Im Bereich des Grabhügels hat sich eine bis zu 10 cm dicke Humusschicht gebildet (*Abb. 7: 4a*). Zu bemerken sind aber auch verschiedene rezente Einschnitte, die den Grabhügel beschädigt haben (*Abb. 7: 5a–c; 6*)²⁷.

FUNDE

Von insgesamt 541 diagnostischen Keramikfunden, die bei der Ausgrabung des Grabhügels in Brezje geborgen wurden, bewahrt das Museum lediglich 243 typologisch bestimmbare Keramikfragmente auf²⁸. 200 von diesen (82%) stammen aus der ersten Hügelschüttung, 39 aus der Kulturschicht in der Grube unter dem Hügel (16%), für vier Gegenstände (2%) ist die genaue Position ihrer Entdeckung nicht bekannt. Bei der Ausgrabung wurden auch Holzkohlestückchen, 45 Fragmente gebrannten Hüttenlehms sowie 15 steinerne Objekte geborgen.

Charakteristische Funde sind im Katalog abgebildet: *Taf. 1: 2; 3: 1–7* (Grube unter dem Grabhügel); *Taf. 3: 8–13; 4–13* (erste Hügelschüttung).

Wir können feststellen, dass das Keramikmaterial aus dem Bereich der Podgraškova domačija (Podgrašeks Heim) auf verschiedene Weise verziert wurde und sich die Gefäße auch in Bezug auf ihre Machart unterscheiden. Von 243 Fragmenten tragen 108 eine Verzierung, also gut 44%. Die häufigste Zierart der Gefäße (*Abb. 8*) sind Eindrücke (31%; *Taf. 2: 1,7; 5: 5,6,10,12,14; 6: 3–7,9–11,14,15; 8: 17; 9: 2–17; 10: 14; 12: 13*) und Einritzungen (32%; *Taf. 1: 9,14; 2: 2,3,5,6,8,9,13,17; 6: 16; 9: 18–20,24; 10: 8–12,15–17,19–26; 11: 8,9*). In Bezug auf die Häufigkeit der Ziertechnik folgen Gefäße, die mit einer Kombination aus Einritzungen und Eindrücken ornamentiert sind (*Abb. 8: 17%; Taf. 1: 10; 4: 4,5; 6: 8,13; 9: 1,21–23; 10: 1–7,13,18,29*), diesen wiederum Gefäße mit einer applizierten Verzierung (*Abb. 8: 11%; Taf. 1: 4,6; 2: 10,11; 3: 10–13; 4: 1,7,8; 6: 18; 7: 3; 9: 25*). Besonders Schalen und Schüsseln mit eingedrückten Verzierungen wurden auch mit plastischen Ausformungen verziert (*Abb. 8: 7%;*

Taf. 3: 8,9; 5: 7–9,11,13), am seltensten erscheint an ihnen eine Kombination aus Einritzungen und applizierten Handhaben (*Abb. 8: 2%; Taf. 6: 17; 7: 2*).

Die Verzierungen sitzen in der Mehrzahl an der Außenfläche der Gefäße, am häufigsten auf der Schulter, lediglich in zwei Beispielen finden sich Einritzungen und eingedrückte Grübchen an der Innenseite eines Gefäßfragments (*Taf. 4: 5; 3: 1*), wobei es bei dem Bruchstück eines Gefäßbodens (*Taf. 3: 1*) sehr wahrscheinlich nicht um eine Verzierung geht, sondern eher um die Spuren vom Gebrauch des Gefäßes (*Abb. 9*)²⁹.

Unter den behandelten Funden aus der Kulturschicht in der Grube unter dem Grabhügel und in der ersten Hügelschüttung sind verschiedene keramische Formen vertreten. Am häufigsten sind Schalen (*Taf. 1: 3,8,10–14; Taf. 5: 5–14; 6: 2–7,13–16; 7: 9–13; 8: 1*), (Fuß-?) Schalen mit vertikalem/ leicht einziehendem Rand und hängenden, zungenförmigen Handhaben (*Taf. 1: 4,6; Taf. 3: 8–10,12; 4: 1*), Schüsseln (*Taf. 1: 9; 6: 17; 7: 4,7*), Tassen (*Taf. 7: 6,8*), Töpfe (*Taf. 2: 1,8,12,13; Taf. 8: 7–11,13–17; 9: 1,4–7,10,22; 10: 9,15,17,18,21,25*), Krüge (*Taf. 2: 3,6; 10: 5,19,24,26–29; 11: 1,6,8,9*) und Kellen (*Taf. 2: 4; t. 11: 12,16–22*) unterteilt. Für bestimmte Typen finden wir die besten Analogien in Fundplätzen der Lasinja Kultur im Podravje, im südöstlichen Slowenien, in Gorenjska und in der österreichischen Steiermark sowie in Kärnten (z.B. *Abb. 10–12*). Unter ihnen finden sich allerdings auch drei Formen, die in den zeitgleichen Fundplätzen Sloweniens keinen einwandfreien Vergleich haben. Dies sind ein Wandfragment mit Griff in Form einer Tierpfote (*Taf. 2: 10*), ein Fragment mit ritzverziertem Henkel oder Griff eines Gegenstandes (Gefäßes?) mit zwei Fortsätzen (*Taf. 9: 23*) und das Fragment eines stangenförmigen anthropomorph gestalteten Gegenstandes, möglicherweise ein Gefäßgriff (vergl. *Taf. 11: 11* und *11: 14*).

Das Bruchstück eines Henkels oder Griffes mit zwei Fortsätzen (*Taf. 9: 23*) und der stangenförmige Gegenstand mit zwei länglichen eingedrückten Grübchen, der möglicherweise einen menschlichen Kopf mit Augen darstellt, besitzen keine Vergleiche. Teilweise vergleichbar zu dem Griff in Form einer Tierpfote sind Fundstücke aus zeitgleichen Fundplätzen wie Keutschacher See (Hodiško jezero) in Kärnten³⁰ (*Abb. 13: 3a,b*), Würnitz in Niederöster-

²⁷ Pahič 1962–1963, 350–351, 353; Beil. 2.

²⁸ Die übrigen typologisch bestimmbaren Fragmente (zusammen 298 Stück) und Fragmente der Gefäßwandungen blieben uninventarisiert und werden nicht vom Museum aufbewahrt.

²⁹ Siehe bspw. Rice 1987, 234–235.

³⁰ Samonig 2003, 65–66; *Abb. 28; Taf. 13: 133*.

reich³¹ (Abb. 13: 6), Moverna vas in Bela krajina³² (sog. 5 Siedlungsphase), Hoče – Orglarska delavnica im Podravje³³ (Abb. 13: 4), Kratna oberhalb von Kamnik in Gorenjska³⁴ (Abb. 13: 7) und Dobri-Alsó-mező in Ungarn³⁵ (Abb. 13: 8). Allerdings stammen vergleichbare Henkel in Form einer Tierpfote auch aus etwas älteren Fundplätzen des 5. Jt. v. Chr., die der Sopot Kultur angehören. Die Beispiele aus den Sopot Fundplätzen sind zu unseren Applikationen ähnlich, da sie ebenso vier, fünf oder sechs Finger haben und bogenförmig gewölbt aus der Gefäßwand herauskommen. Bekannt sind sie z.B. aus den Fundplätzen Petrivente in Ungarn³⁶ und Špišič Bukovica – Bačarov jarak³⁷ (Abb. 13: 5) sowie Pepelane³⁸ (Abb. 13: 2) in Kroatien. Daher sehen wir in den anthropomorph bzw. zoomorph geformten Henkeln an den Gefäßen der Lasinja Kultur eine Tradition aus der Sopot Kultur.

Hohle Gefäßfüße

Zu den chronologisch aussagekräftigen Funden zählen wir Fragmente von Fußgefäßen. Es erscheinen zwei Typen der Füße, die sich sowohl von ihrer Formgebung her als auch von ihrer Machart voneinander unterscheiden.

Unter den ersten Typ fallen Füße mit leicht gewölbtem oberen Teil, die, mit Bezug auf besser erhaltene Beispiele aus anderen Fundplätzen, wahrscheinlich zu Schalen mit geradem oder leicht eingezogenem Rand gehörten. Derartige Schalen hatten am maximalen Durchmesser vier hängende, zungenförmige Handhaben³⁹ (vgl. Abb. 14: A). Sehr feinkörnige oder feinkörnige Tonware, reduzierender Brand (Taf. 4: 2) oder unperfekt-oxidierender Brand mit Reduktion in der letzten Phase (Taf. 4: 3,4) sind die Charakteristika der Machart der Fußgefäße mit leicht gewölbtem oberen Teil. Daher

ist ihre Oberfläche von grauer oder dunkelgrauer Farbe, überwiegend matt, manchmal jedoch auch glänzend mit Spuren einer Politur (Abb. 14: A2; Taf. 4: 2).

Vergleiche zeigen, dass die Füße mit leicht gewölbtem oberen Teil charakteristisch für die Lasinja Kultur sind, die in der zweiten Hälfte des 5. Jt. v. Chr. im Prekmurje, im südwestlichen und östlichen Kroatien, in der österreichischen Steiermark und Kärnten, in Westungarn und im nördlichen, zentralen sowie südöstlichen Slowenien verbreitet war⁴⁰ (Abb. 17). Besser erhaltene Beispiele solcher Füße sind z.B. aus Bukovnica (Abb. 15: 3), Popava 1 bei Lipovci (Abb. 15: 4), Šafarsko (Abb. 15: 7), Sodolek (Abb. 15: 8), Zgornje Radvanje (Abb. 15: 10), Ptujski grad in Ptuj – Šolski center (Abb. 15: 12,13) sowie aus Hajndl (Abb. 15: 14) bekannt⁴¹. Häufiger haben sich allerdings nur Fragmente von Füßen mit leicht gewölbtem oberen Teil erhalten. Unter anderem wurden solche Fragmente in Gruben im nahen Brezje – Zimrajhovi (Abb. 15: 2) und in Zbelovo (Abb. 15: 17) entdeckt⁴². Bekannt sind sie bspw. auch aus Turnišče (Abb. 15: 5), Spodnji Porčiča (Abb. 15: 9), Hoče – Orglarska delavnica (Abb. 15: 11), Hardek (Abb. 15: 15), Ormož – Škoršičev vrt (Abb. 15: 16), Ivankovcev bei Lendava (Abb. 15: 6) und in Stoperce (Abb. 15: 18)⁴³.

Lasinja Fundplätze sind, wie bereits gesagt, auch aus dem nördlichen, zentralen und südöstlichen Slowenien (Abb. 17) bekannt⁴⁴, jedoch sind aus

⁴⁰ Siehe bspw. Velušček 2011a.

⁴¹ Bukovnica (Šavel 2006, Fund Nr. 19); Popava 1 pri Lipovcih (Šavel, Karo 2012, Fund Nr. 38); Šafarsko (Šavel 1994, Beil. 13: 10); Sodolek (Kavur, Tomaž, Mileušnič 2006, Fund Nr. 9); Zgornje Radvanje (Kramberger 2014a, Taf. 8: 123; 10: 155; ders. 2014b, Taf. 128: 1281; 130: 1293; 151: 1478); Ptujski grad (Korošec 1965, Taf. 14: 3); Ptuj – Šolski center (Kramberger 2014a, Taf. 6: 99; ders. 2014b, Taf. 33: 356; 46: 535); Hajndl (Žižek 2006a, Fund Nr. 42).

⁴² Brezje – Zimrajhovi (Pahič 1956, Taf. 1: 7); Zbelovo (Pahič, V. 1983, Taf. 18: 5; 19: 5,7,8,10,11).

⁴³ Turnišče (Tomaž 2012, Fund Nr. 322, 388–390, 574, 680); Spodnji Porčič (Pahič 1976, Taf. 7: 11); Hoče – Orglarska delavnica (Kramberger 2014a, Taf. 11: 167; 12: 183); Hardek (Žižek 2006b, Fund Nr. 5, 6); Ormož – Škoršičev vrt (Tomanič-Jevremov, Tomaž, Kavur 2006b, Fund Nr. 33, 34); Ivankovci pri Lendavi (Tušek, Kavur, Tomaž 2006, Fund Nr. 6, 7 und 11; Kramberger 2014b, Taf. 191: 1779,1782); Stoperce (ders. 2014a, Taf. 4: 71; ders. 2014b, Taf. 16: 195; 17: 203; 18: 213).

⁴⁴ Zu den besser bekannten Fundplätzen mit Lasinja Keramik zählen Drulovka (Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 47–50; siehe auch Korošec 1956), Gradišče oberhalb von Dešen (Pavlin, Dular 2007, 73–78, Taf. 7–9), Gradec bei Mirna (Dular et al. 1991, 84–90, Taf. 25; Dular 2001,

³¹ Ruttkay 1999, Abb. 6: 6.

³² Tomaž 1999, Taf. 32: 3.

³³ Kramberger 2014b, Taf. 199: 1854.

³⁴ Velušček 2005, Fund Nr. 1. Das Material aus Kratna wurde zuerst mit Material aus Resnikov prekop verglichen, allerdings sind wir der Meinung, dass diese Verbindung angesichts des Begleitmaterials fraglich ist (ebd., Fund Nr. 2).

³⁵ Horváth, Katalin 2004, Taf. 7: 15.

³⁶ Kalicz et al. 2007, Abb. 5: 10.

³⁷ Marković 1989, Taf. 7: 1.

³⁸ Minichreiter 1990, 27–29; Abb. 13: 5; 17: 2; Marković 2012, 61.

³⁹ Siehe z.B. Dimitrijevič 1961, Taf. 7: 45a; Kramberger 2014a, Taf. 5: 79; 9: 142,147; 10: 155; 12: 183.

diesem Bereich überraschend wenig Fußgefäße mit leicht gewölbtem oberen Teil veröffentlicht, obwohl diese anderswo zu den häufigen Funden der Lasinja Kultur zählen. Uns sind lediglich zwei bekannt: aus Moverna vas⁴⁵ (*Abb. 15: 18*) und aus Drulovka⁴⁶ (*Abb. 15: 17*).

Den zweiten Typ der Fußgefäße stellen für uns Füße mit zylindrischem oberen Teil dar (*Taf. 1: 1; 4: 11,12; 5: 1; Abb. 14: B*). Hergestellt sind sie aus feinkörniger oder sehr feinkörniger Tonmasse und in unperfekter Oxidation gebrannt. Die Grundfarbe der Oberflächen ist daher hellbraun oder von rötlichbrauner Farbe, über der häufig ein gelbroter (*Taf. 1: 1; Abb. 14: 6*), roter (*Taf. 1: 2; 4: 9,11,12; 5: 1; Abb. 14: 7–10*) oder dunkler rotbrauner (*Taf. 5: 4; Abb. 14: 11*) Farbüberzug aufgetragen wurde. Derartig gestaltete hohle Gefäßfüße sind eine charakteristische Form der Sava Gruppe der Lengyel Kultur, die bei uns von Kočevska und dem zentralen Slowenien bis Haloze verbreitet war, sowie für die gleichzeitige späte Lengyel Kultur, die in den Slovenske Gorice und im Prekmurje bekannt ist⁴⁷. Es ist möglich drei Grundtypen zu unterscheiden: hohe und mittelhohe Füße sowie niedrige Füße (Ringfüße). Für die hohen Füße mit zylindrischem oberen Teil ist charakteristisch, dass sie ungefähr genauso hoch oder etwas höher als der Durchmesser ihrer Standfläche sind. Bei den mittelhohen Füßen entspricht die Höhe in etwa dem Radius der Standfläche, bei den niedrigen

Füßen ist die Höhe gleich oder kleiner als der halbe Radius der Standfläche.

Wenn wir die Beispiele mit erhaltenem Rezipient und oberen Teil des Fußes aus der Podgraškova domačija genauer betrachten, dann sehen wir, dass es sich um mittelhohe und hohe Füße handelt⁴⁸ (*Abb. 16: 1*). Beispiele für mittelhohe Hohlfüße mit zylindrischem oberen Teil lassen sich, anders als im Fall der hohen Füße mit zylindrischem oberen Teil, ausschließlich in den verschiedenen Fundplätzen der Sava Gruppe und der Lengyel Kultur finden, die mittels Radiokarbonaten in die 1. Hälfte des 5. Jt. und den Übergang in die 2. Hälfte des 5. Jt. v. Chr. datiert sind (*Abb. 16: 3,9,11,15,17*)⁴⁹. Analogien zeigen allerdings, dass die hohen hohlen Füße mit zylindrischem oberen Teil auch bereits aus Fundplätzen der Sava Gruppe der Lengyel Kultur wie bspw. in Čatež – Srednje polje (*Abb. 16: 5*) bekannt sind⁵⁰, aber insgesamt in Fundplätzen mit einem anderen kulturellen Umfeld erscheinen und zwar in Siedlungsgruben und Kulturschichten mit Keramik der Lasinja Kultur, die jünger ist⁵¹.

Der erste Fundplatz, an dem Exemplare von Gefäßen mit hohem Hohlfuß mit zylindrischem oberen Teil zusammen mit Funden der Lasinja Kultur entdeckt wurden, befindet sich im nordöstlichen Slowenien⁵². Es handelt sich um Ptuj – Šolski center (*Abb. 16: 4; 17: 12*), welcher in den Jahren 2004 und 2014 veröffentlicht wurde⁵³. Vergleichende Analysen haben gezeigt, dass außer den Gefäßen mit Überzug, unter die auch die Gefäße

95–96, *Taf. 2*), Čatež – Sredno polje (Tiefengraber 2006), Moverna vas (Tomaž 1999, *Taf. 34: 5,7; 37: 5, 38: 2*; siehe auch Velušček 2011a, 210–231), Spaha oberhalb von Brezovica bei Pregrad (Velušček 2011b; 2011a), Ajdovska jama bei Nemška vas (Horvat 2009, 28–30, *Abb. 5*) und Ciganska jama (Velušček 2011c, 36, *Taf. 1: 1,2*). Mit Bezug auf aussagekräftige Stücke nehmen wir an, dass in diese Zeit, zumindest teilweise, auch die Fundplätze Col bei Podgračeno (Horvat 2005, *Abb. 11: 23–26*), Grac bei Sela pri Zajčjem vrhu (Pavlin 2006, 211–227, z.B. die Funde 22–24), Kratna oberhalb von Kamnik (Velušček 2005, 23–24, Fund Nr. 2) und Mali grad in Kamnik (Sagadin 2005, 29–31, z.B. Fund Nr. 5) fallen.

⁴⁵ Tomaž 1999, *Taf. 38: 2*.

⁴⁶ Korošec 1960, *Taf. 34: 10*. J. Korošec nimmt an, dass unter die Füße mit leicht gewölbtem oberen Teil auch noch ein Fuß aus Drulovka (1960, 22, *Taf. 12: 6*) fällt, allerdings ist dies aus der Zeichnung nicht erkennbar. Wahrscheinlich geht es um den gleichen Fuß, der von A. Tomaž den Funden der Sava Gruppe zugeordnet wurde (Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 44–45, Fund Nr. 18).

⁴⁷ Siehe z. B. Pahič 1973, 18–21, *Taf. 3: E*; ders. 1976, 31–59, *Taf. 6: 8,13; Šavel 1992, 59–60, Taf. 3: 4,5; Šavel 1994, 47–48, Beil. 18: 16,17; Guštin 2005b, 10; Šavel 2006, 90; Velušček 2011a, 222, Abb. 5.8; Kramberger 2014a, 247–250.*

⁴⁸ Vgl. bspw. Fragmente aus der Podgraškova domačija (*Taf. 4: 11,12 und Taf. 5: 1*) mit Beispielen bei Ma. Horvat (1986, *Taf. 1: 2*) und P. Korošec (1975, *Taf. 6: 1*); sowie ein Fragment (*Taf. 1: 1*) mit jenem bei J. Korošec (1964, *Taf. 14: 5*).

⁴⁹ Guštin 2005b; Turk, Svetličič 2005; Velušček 2011a, 212, 225–229, *Taf. 5.1*; Kramberger 2014a, 257–260.

⁵⁰ Tomaž 2005, 123, Fund Nr. 36; möglicherweise auch aus Resnikov prekop (Harej 1975, *Taf. 7: 11*) – im Beispiel der Funde aus Resnikov prekop ist nämlich der Rezipient nicht erhalten. Der mutmaßliche hohe Fuß mit zylindrischem oberen Teil wurde zusammen mit einem Topf mit zylindrischem Hals entdeckt (Harej 1975, *Taf. 7: 12*), und zwar an einer Stelle, wo in Resnikov prekop die ersten Funde zutage kamen (Harej 1975, 145; Velušček 2006, *Abb. 2: A*).

⁵¹ Siehe z.B. Bánffy 1995a; 1995b; 1995c; 1995d; Ruttkay 1996; Dular 2001, 95–96; Velušček 2006; 2011a.

⁵² Kramberger 2014a, *Taf. 5: 80; 6: 96*.

⁵³ Lubšina Tušek 2004; Kramberger 2014a. Komplet dargestellt ist das älteste Material aus Ptuj – Šolski center in: Kramberger 2014b, 41–50, *Taf. 19–55*.

mit Hohlfuß mit zylindrischem oberen Teil fallen, die keramischen Formen aus Ptuj – Šolski center keine Analogien in den erwähnten Fundplätzen der Sava Gruppe der Lengyel Kultur haben. Wohl aber finden sich Vergleiche anderswo: bspw. in Rabenstein im Lavanttal, in der sog. Jüngeren neolithischen Phase in Moverna vas in Bela krajina (4, 5 und 6), im Fundplatz Ponikve bei Trebnje⁵⁴ sowie nicht zuletzt auch in einigen Fundplätzen der Lasinja Kultur im Podravje (z.B. in Zgornje Radvanje und in Hoče – Orglarska delavnica)⁵⁵.

Wichtig ist, dass wir aus den Objekten IV und II in Ptuj – Šolski center auch C14-Daten vorliegen haben. Diese zeigen, dass die beiden Objekte zeitlich wahrscheinlich in die zweite Hälfte des 5. Jt. v. Chr. fallen, wobei sie aber nicht gleichzeitig sind. Die Datierungen aus Objekt IV (es handelt sich um drei Datierungen) entsprechen nämlich den frühen Datierungen für die Lasinja Kultur, die einzige verwertbare Datierung aus Objekt II hingegen ist etwas älter, jedoch jünger als Datierungen aus der spätlengyelzeitlichen Grube 1 in Bukovnica, aus dem Objekt B in Andrenci und aus einer Grube der Sava Gruppe in Stoperce, was bedeutet, dass sie irgendwo dazwischen liegen könnte⁵⁶.

⁵⁴ Der Fundplatz ist noch nicht veröffentlicht. Einen Einblick in die Funde und C14-Datierungen des Fundplatzes hat mir die Ausgräberin Mateja Ravnik ermöglicht, wofür ich ihr herzlich danken möchte.

⁵⁵ Kramberger 2014a, 251–257.

⁵⁶ Sraka 2014, 378, 381, Abb. 5; Kramberger 2014a, 240–241, 243–244, Abb. 13, 14. Die Siedlungen Stoperce, Zgornje Radvanje, Hoče – Orglarska delavnica, Zgornje Radvanje und Ptuj – Šolski center wurden in Bezug auf ihre Chronologie im Rahmen meiner Dissertation behandelt (Kramberger 2014b). Hier sei erwähnt, dass die Analysen nicht ausschließlich auf C14-Datierungen basieren, aber im gleichen Maße auch auf typo-chronologischen Analysen, und dass die frühe Phase der Lasinja Kultur (Phase Lasinja 1), die im Zusammenhang mit einem vergleichbaren Keramik-Ensemble aus Rabenstein in Österreich benutzt wurde (Ruttikay 1996; Tiefengraber 2004, 219–223; vgl. Kramberger 2014a, 260), nicht meine Idee ist (vgl. Velušček 2017, 26). Selbstverständlich kann derzeit die Möglichkeit nicht ausgeschlossen werden, dass ein kleiner Teil der Funde aus Ptuj – Šolski center (z.B. die Fußschalen mit auswärts gerichtetem Rand und Überzug) auch älter sind. Typo-chronologische Analysen haben aber gezeigt, dass die Mehrheit des Materials aus Ptuj – Šolski center keine angemessenen Vergleiche in den Fundplätzen Resnikov prekop, Čatež – Sredno polje und Dragomelj hat, wohl aber in Fundplätzen die mit Ausblick auf ihre C14-Datierungen etwas jünger sind (Ponikve bei Trebnje, Moverna vas 4 und 5).

In Bezug auf das Erscheinen der Gefäße mit hohem Hohlfuß und zylindrischem oberen Teil ist es auch notwendig die Gräber der Nekropole in der Ajdovska jama im Posavje (Abb. 17: 23; 16: 13) zu erwähnen, die von Milena Horvat, und vor ihr von Paola Korošec und Srečko Brodar, untersucht wurde⁵⁷. Der erste Fuß, auf dem eine kalottenförmige Schale sitzt, wurde in Schicht 3 im rechten Gang entdeckt⁵⁸, der zweite mit einer eher konischen Schale im IV. Horizont in der zentralen Halle, die Martin Horvat mit dem Material aus der 3. Schicht gleichsetzt⁵⁹. Die dritte Fußschale stammt aus Horizont III in der zentralen Halle, dessen Material etwas jünger und mit dem Material aus dem Gräberhorizont des linken Gangs vergleichbar sein könnte⁶⁰.

Die Hinterlassenschaften der Nekropole aus Schicht 3 im rechten Gang und aus dem Horizont IV in der zentralen Halle in der Ajdovska jama können mit Funden aus Resnikov prekop verglichen werden, welches der Sava Gruppe der Lengyel Kultur zugeordnet ist, während die Funde aus den Horizonten III und II in der zentralen Halle, der Gräberhorizont im linken Gang und in Schicht 2 des rechten Gangs jünger sind⁶¹. Dies würde bedeuten, dass die Gefäße mit hohem hohlen Fuß und zylindrischem oberen Teil, zumindest was die Ajdovska jama angeht, in beiden chronologischen Phasen erscheinen. Also in jenem Gräberhorizont, der radiokarbondatiert in eine Zeitspanne zwischen der zweiten Hälfte des 44. und des 43. Jh. v. Chr. fällt⁶², sowie in den sog. ersten Kulturhorizont, welcher im Hinblick auf das stratigraphische Bild älter sein sollte, aber dessen absolutes Alter unbekannt bleibt.

Zuletzt bleibt noch das Erscheinen von Gefäßfragmenten zu erwähnen, die entweder Teile von mittelhohen oder von hohen hohlen Füßen mit zylindrischem Oberteil darstellen. Solche Bruchstücke von Gefäßen mit hohlem Fuß mit zylindrischem Oberteil sind in Slowenien am häufigsten zutage gekommen. Im Folgenden werden im Detail ausschließlich Funde aus Siedlungsgruben behandelt, die in den sterilen geologischen Untergrund eingetieft

⁵⁷ Korošec 1953; P. Korošec 1975; Ma. Horvat 1986; Horvat 2009.

⁵⁸ Ma. Horvat 1986, Taf. 1: 2.

⁵⁹ P. Korošec 1975, 173, Taf. 6: 1.

⁶⁰ P. Korošec 1975, 174, Taf. 8: 4; siehe auch Ma. Horvat 1986, 82.

⁶¹ Ma. Horvat 1986, 82; Mi. Horvat 1989, 26–27; Velušček 2006, 29.

⁶² Bonsall et al. 2007, Taf. 1; Abb. 5.

waren. Funde aus Siedlungsschichten, wie bspw. in der jüngeren neolithischen Phase in Moverna vas (*Abb. 16: 17*)⁶³, in Col bei Podgračeno (*Abb. 16: 14*)⁶⁴, Drulovka bei Kranj (*Abb. 16: 7*)⁶⁵, Gradišče oberhalb von Dešen (*Abb. 16: 10*)⁶⁶, Spaha (*Abb. 16: 18*)⁶⁷ und Grac bei Sela pri Zajčjem vrhu (*Abb. 16: 16*)⁶⁸, wo die Situation jeweils ähnlich ist und es um vergleichbare Funde geht, wurden absichtlich nicht berücksichtigt (siehe auch *Abb. 17*).

Der nächstgelegene Fundplatz, in dem Bruchstücke von Gefäßen mit Hohlfuß und zylindrischem oberen Teil in einer Siedlungsgrube zusammen mit Lasinja Keramik entdeckt wurden ist Zbelovo (*Abb. 17: 15; 16: 5*). Es geht um ein Einzelstück ohne Spuren eines Überzugs. Entdeckt wurde es in einer 1,7 m tiefen Grube, dem sog. Objekt B⁶⁹. Andere Funde, die auf eine ältere Besiedlung hinweisen würden, sind in der Grube nicht entdeckt worden und dies gilt auch für die übrigen Gruben in Zbelovo, weshalb es nicht überrascht, dass der Fundplatz als charakteristisch für die Lasinja Kultur im nordöstlichen Slowenien angesprochen wird⁷⁰.

Der zweite Fundplatz ist das bereits erwähnte Čatež – Sredno polje (*Abb. 17: 24; 16: 15*). In der Siedlung wurden nämlich außerhalb des Areals, in dem sich die Objekte der Sava Gruppe konzentrieren, auch zwei Gruben mit Lasinja Keramik erforscht⁷¹. Teilweise veröffentlicht ist das Material aus einer Grube mit der Bezeichnung PO 004⁷², und zwar wurden eine fragmentierte Fußschale mit dunkelrotem Überzug, zwei Lasinja Krüge, zwei

Schalenfragmente und ein Topf publiziert. Bei der Fußschale ist zwar lediglich ein Teil des Gefäßrezipienten mit dem Übergang zum Fuß erhalten, jedoch sprechen auch der Überzug und die Form des oberen Gefäßteils in diesem Beispiel dafür, dass es um eine Fußschale mit zylindrischem oberen Teil geht⁷³. Außerdem wurden in der gleichen Grube noch zwei Bruchstücke eines Fußgefäßes mit rotem Überzug gefunden: ein Fragment vom Rand der Standfläche, bei welchem sich nicht feststellen lässt um welchen Fußtyp es geht, und um ein Stück des oberen Teils eines Fußgefäßes mit zylindrischem oberen Teil⁷⁴.

Eine Grube mit ganz ähnlicher Keramik wie in der Grube PO 004 in Čatež wurde im Jahr 2011 in Kranj entdeckt (*Abb. 17: 18; 16: 8*)⁷⁵. Sie enthielt 1315 Keramikfragmente unter denen sich auch einige mit rotem Tonüberzug fanden⁷⁶. Unter ihnen finden sich auch drei Fußfragmente, von denen mindestens eines sicher unter die Gefäße mit hohem oder mittelhohem Hohlfuß fällt⁷⁷.

Nejc Dolinar stellt fest, dass das Material aus der Grube SE 055 besonders mit der Keramik aus dem nahen Drulovka, aus Zgornje Radvanje, Ptuj – Šolski center und schon teilweise aus Moverna vas vergleichbar ist. Aus der Grube SE 005 wurden mittels C14-Analyse zwei Holzkohleproben datiert, die auf die zweite Hälfte beziehungsweise das letzte Drittel des 5. Jt. v. Chr. hindeuten⁷⁸. Dem gibt es nicht sehr viel hinzuzufügen, zu beachten ist lediglich, dass sich die besagten Schalenformen mit Tonüberzug im nordöstlichen Slowenien in Ptuj – Šolski center konzentrieren, während derartige Gefäße in Zgornje Radvanje und auch in Hoče – Orglarska delavnica nicht entdeckt wurden.

⁶³ Tomaž 1999, Taf. 34: 4.

⁶⁴ Horvat 2005, Abb. 6: 12,13.

⁶⁵ Korošec 1956; Korošec 1960; Guštin, Tomaž, Kavur 2005, Fund Nr. 17.

⁶⁶ Pavlin, Dular 2007, Taf. 7: 14.

⁶⁷ Velušček 2011b, Taf. 4.3: 2,3; 4.4: 3; 4.19: 17; 4.29: 7.

⁶⁸ Pavlin 2006, Fund Nr. 12, 13, 99.

⁶⁹ Pahič V. 1983, 97, Taf. 19: 6. Vitko Pahič ordnete den »niedrigen konisch-gebogenen Füßen« auch ein kleines Fragment eines konisch geformten Gegenstandes mit »Rand« und »durchlochtem Boden« zu (ebd., 97, Taf. 19: 4; 25: 14). Der fragliche Gegenstand wurde im Detail begutachtet und es ist wahrscheinlich, dass es sich dabei, da einen kleineren Durchmesser aufweisend, sehr wahrscheinlich um den oberen Teil einer Miniaturflasche mit Rand und abgebrochenen Ösen handelt. Um den gleichen Gefäßtyp geht es wahrscheinlich auch im Fall zweier »Spinnwirtel«: ebd., Taf. 15: 10,11; 25: 7,8.

⁷⁰ Siehe bspw. Guštin, Tomaž, Kavur 2005, 50; Tomanič-Jevremov, Tomaž, Kavur, 180.

⁷¹ Tiefengraber 2006.

⁷² In der zweiten Lasinja Grube wurden laut mündlicher Auskunft von A. Tomaž (Koper) nur sehr wenige Funde angetroffen.

⁷³ Tiefengraber 2006, 233, Fund Nr. 3.

⁷⁴ Das Bruchstück des Randes von der Fußstandfläche mit rotem Überzug ist fotografisch dargestellt (Tomaž 2010, 28, Abb. 12 – rechts), das Oberteil des hohlen Fußes mit zylindrischem oberen Teil konnte ich bei Tomaž (Koper) ansehen.

⁷⁵ Kranj – Trubarjev trg; Dolinar 2016.

⁷⁶ Dolinar 2016, 43, Abb. 45.

⁷⁷ Ein hoher oder mittelhoher Fuß; Dolinar 2016, Taf. 11: 60; siehe auch: ebd. 2016, Taf. 22: 171; 26: 201.

⁷⁸ Dolinar 2016, 38–39, 46–51.

ZUSAMMENFASSUNG

Die chronologische Diskussion auf der Grundlage der Analyse des Keramikmaterials zeigt, dass das Objekt aus Brezje unterhalb der Brinjeva gora (Podgraškova domačija) in die frühäneolithische Lasinja Kultur datiert. Wichtig ist, dass in einer Entfernung von circa 250 m vom Fundplatz, bei Zimrajhs, Siedlungsgruben aus der gleichen Zeit entdeckt und frühäneolithische Funde auch in der ersten Hügelschüttung gefunden wurden. Das Material für die Hügelschüttung wurde demzufolge aus der Umgebung entnommen und es ist daher wahrscheinlich, dass es auf dieser Anhöhe nicht nur um ein einzelnes Haus geht, aber um eine umfangreichere äneolithische Höhensiedlung.

Festgestellt wurde auch, dass im hier behandelten Fundplatz Fragmente von Gefäßen mit Hohlfuß mit leicht gewölbtem oberen Teil sowie von Gefäßen mit Hohlfuß mit zylindrischem Oberteil gemeinsam erscheinen. Der erste Typ gehört in die Lasinja Kultur. Gefäße mit Hohlfuß mit zylindrischem oberen Teil, die ausschließlich für die Sava Gruppe und die späte Lengyel Kultur charakteristisch sein sollten, sind hingegen – wie oben für die behandelten Fundorte und unseren Fundplatz in Brezje aufgezeigt – ebenfalls in Siedlungsplätzen der Lasinja Kultur anwesend.

Die detaillierte Analyse zum Vorkommen beider Typen der Gefäße mit Hohlfuß in den Fundplätzen Sloweniens hat gezeigt:

1. dass die Mehrzahl der Fundplätze mit Gefäßen mit Hohlfuß mit zylindrischem Oberteil aus dem zentralen und südöstlichen Slowenien bekannt ist;

2. dass Fußgefäße mit leicht gewölbtem oberen Teil hauptsächlich in Lasinja Fundplätzen im nordöstlichen Slowenien vorkommen, während aus zeitgleichen Fundplätzen im nördlichen, zentralen und südöstlichen Slowenien lediglich zwei Fragmente von Füßen dieses Typs veröffentlicht sind;

3. dass Siedlungsgruben mit Lasinja Funden und Fragmenten von Gefäßen mit Hohlfuß mit zylindrischem oberen Teil auch anderswo in der Drauebene (Zbelovo), im Podravje (Ptuj – Šolski center), im Gorenjska (Kranj) und im Unteren Savagebiet (Čatež – Sredno polje) bekannt sind. Dies eröffnet interessante Aspekte. Ob es sich nämlich nur um den Stand der archäologischen Forschung handelt oder ob Hohlfüße mit leicht gewölbtem oberen Teil in der Lasinja Kultur im Gorenjska, im zentralen und südöstlichen Slowenien, wo vormals die Sava Gruppe existierte, tatsächlich weniger häufig sind? Da im nördlichen, zentralen

und südöstlichen Slowenien in den Fundplätzen keramische Funde der Lasinja Kultur und Gefäßen mit Hohlfuß mit zylindrischem Oberteil gemeinsam erscheinen, geht es sehr wahrscheinlich um eine Form, die in diesem Raum auch in der zweiten Hälfte des 5. Jt. v. Chr., in der Zeit der Lasinja Kultur, in Gebrauch war.

Die Forschungen zeigen des Weiteren, dass sich die verschiedenen regionalen Gruppen in der zweiten Hälfte des 5. Jt. v. Chr. in den unterschiedlichen Teilen Mittel- und Südosteuropas auch darin voneinander unterscheiden, wie groß in ihrem keramischen Repertoire die Anwesenheit von Traditionen aus der vorangehenden Periode sowie dem Vorkommen von neuen Elementen ist, die nach der Meinung einiger Forscher mit Einflüssen aus dem südöstlichen Europa, über die Verbreitung neuer Technologien, in Zusammenhang stehen⁷⁹.

Für die Münchshöfener Kultur, die in der Zeit zwischen 4400 und 3800 v. Chr. in Bayern verbreitet war und deren Ähnlichkeit mit der Lasinja Kultur überraschend groß ist⁸⁰, sind beispielsweise Fußschalen mit zylindrischem oberen Teil charakteristisch⁸¹, während Füße mit leicht gewölbtem

⁷⁹ Siehe z.B.: Bánffy 1995d, 171–176, 185–186. Die Ludanice Kultur stellt nach der Slowakischen Chronologie eine Phase von Lengyel IV dar (Pavúk 2000, Abb. 1–4).

⁸⁰ Stöckli 2009, 147–148, Taf. 75, 76; Süss 1976. Als Bindeglied sind zu erwähnen: Schalen mit leicht einziehendem Rand, die am Maximum und/oder etwas unter der Mündung mit einer Reihe eingedrückter Grübchen verziert sind (z.B. hier *Taf. 6: 10,14* und Kramberger 2014b, Taf. 37: 431; 42: 493; 48: 554 vgl. mit Süss 1976, Taf. 5: 1; 7: 1,4,6,12,13,15; 8: 3; 10: 1,3,4) – einige von ihnen sind auch in einer Kombination mit hängenden, zungenförmigen Handhaben verziert (z.B. hier *Taf. 3: 9* vgl. mit Stöckli 2009, Taf. 98: 67; 99: 40,46; Süss 1976, Taf. 7: 5,10; 8: 7; 9: 6,8); Krüge mit konkavem Unterteil und ausgeprägter Schulter mit einer Verzierung aus schrägen Ritzlinien (z.B. Kramberger 2014a, Taf. 9: 144 vgl. mit Stöckli 2009, t. 101: 10), sog. Butten mit konkavem Unterteil und zylindrischem Hals (z.B. Kramberger 2015a, Abb. 4: B vgl. mit Süss 1976, Taf. 13: 7), bikonische Töpfe mit konkavem Unterteil, zylindrischem Hals und Bandhenkeln an der gerundeten Schulter (z.B. Kramberger 2014b, Taf. 43: 501; 44: 502; 75: 782,783; 159: 1534; 186: 1750 vgl. mit Süss 1976, Taf. 15: 7; Stöckli 2009, Taf. 99: 66) sowie Kellen mit tüllenförmiger Befestigung für den Henkel mit (z.B. Kramberger 2014a, Taf. 7: 117, 8: 141 vgl. mit Süss 1976, Taf. 19: 4,10,13) oder ohne kleinem Buckel (z.B. Kramberger 2014a, Taf. 11: 175 vgl. mit Süss 1976, Taf. 19: 59,11).

⁸¹ Stöckli 2009, 154–155, Abb. 90: 3, Taf. 99: 25,26,28,36; Uenze 1990, 129, Abb. 12; ders. 1964, Abb. 4: 1; 6: 8,9; Süss 1976, Taf. 11: 5,11, 12: 6.

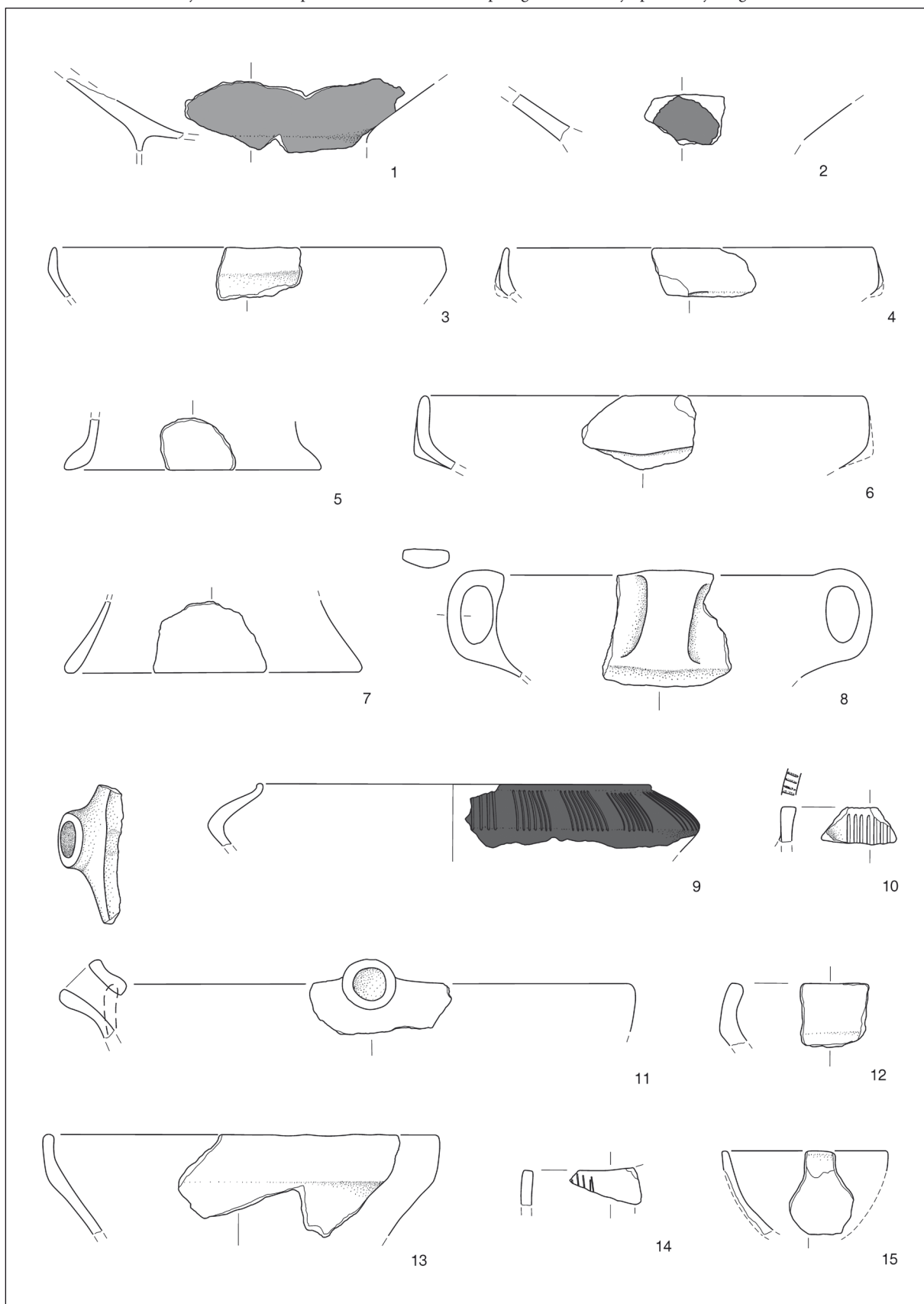
oberen Teil in Fundplätzen der klassischen Phase dieser Kultur nur ausnahmsweise erscheinen. Aus diesem Grund wird sogar angenommen, dass es sich um Importe aus benachbarten Kulturräumen handelt⁸². Da solche in den Lasinja Fundplätzen häufig sind, ist es in der Tat möglich, dass es sich um Importe aus der Lasinja Kultur handelt. Darum stellen wir die These auf, dass die Gefäße mit (hohem) Hohlfuß mit zylindrischem Oberteil in Brezje, im Podravje, im Gorenjska und im Unteren Savagebiet ein ähnliches Phänomen darstellen wie

im Kontext der Münchshöfener Kultur – dass sie nämlich in der Tradition der Sava Gruppe stehen, dabei aber jünger sind und eine lokale Variante der Gefäße mit hohem Hohlfuß in der zweiten Hälfte des 5. Jt. v. Chr. repräsentieren.

Übersetzung: Anja Hellmuth Kramberger

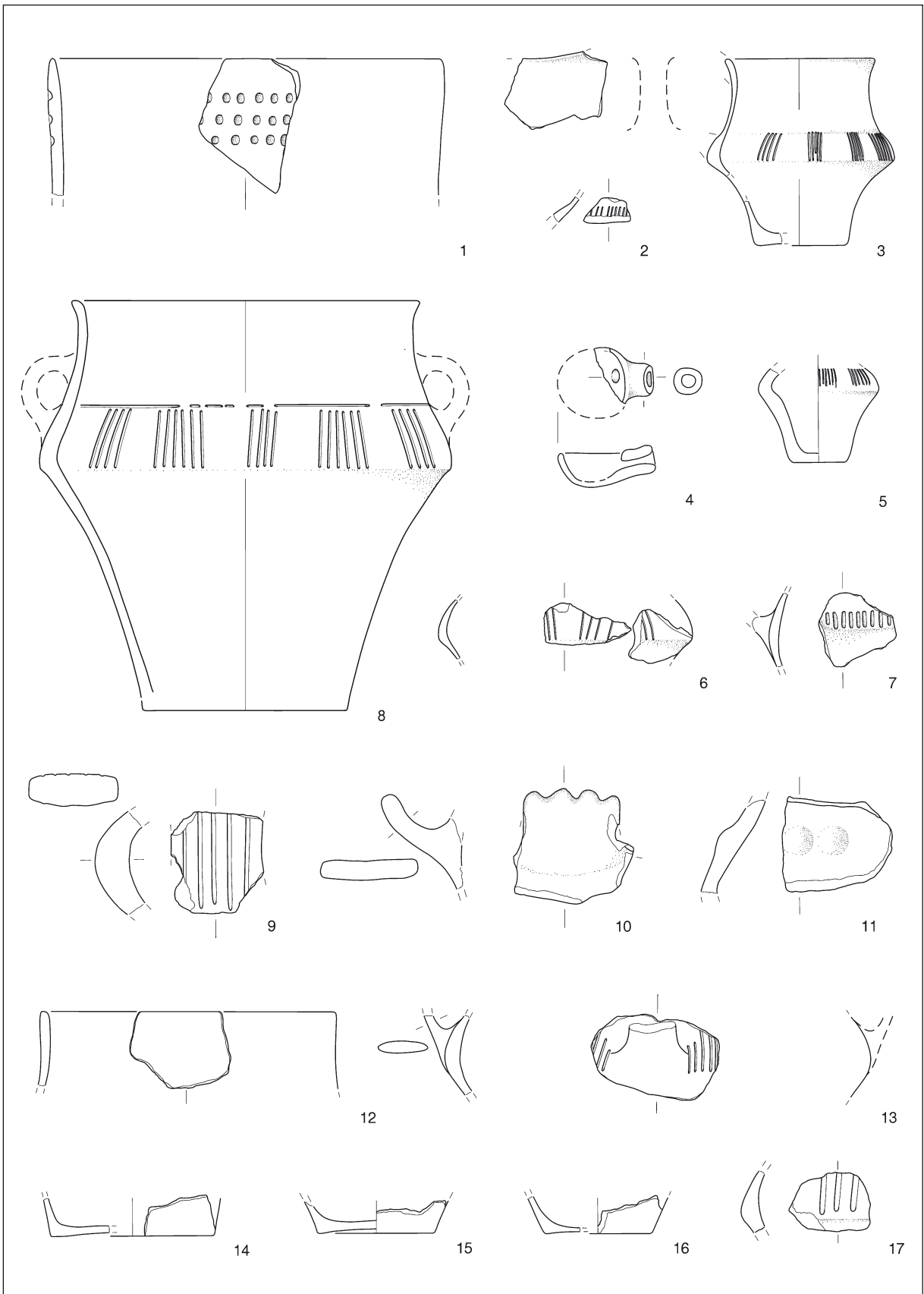
⁸² Mündliche Information von Ludwig Husty (Straubing-Bogen), der zusammen mit Daniela Hofmann (Hamburg) das Projekt »Chronologie, Vernetzungen, Sozialstrukturen – Studien zur Münchshöfener Kultur am Erdwerk von Riedling, Niederbayern« leitet.

Bine Kramberger
Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Center za preventivno arheologijo
Vičava 5
SI-2250 Ptuj
bine.kramberger@zvkd.si

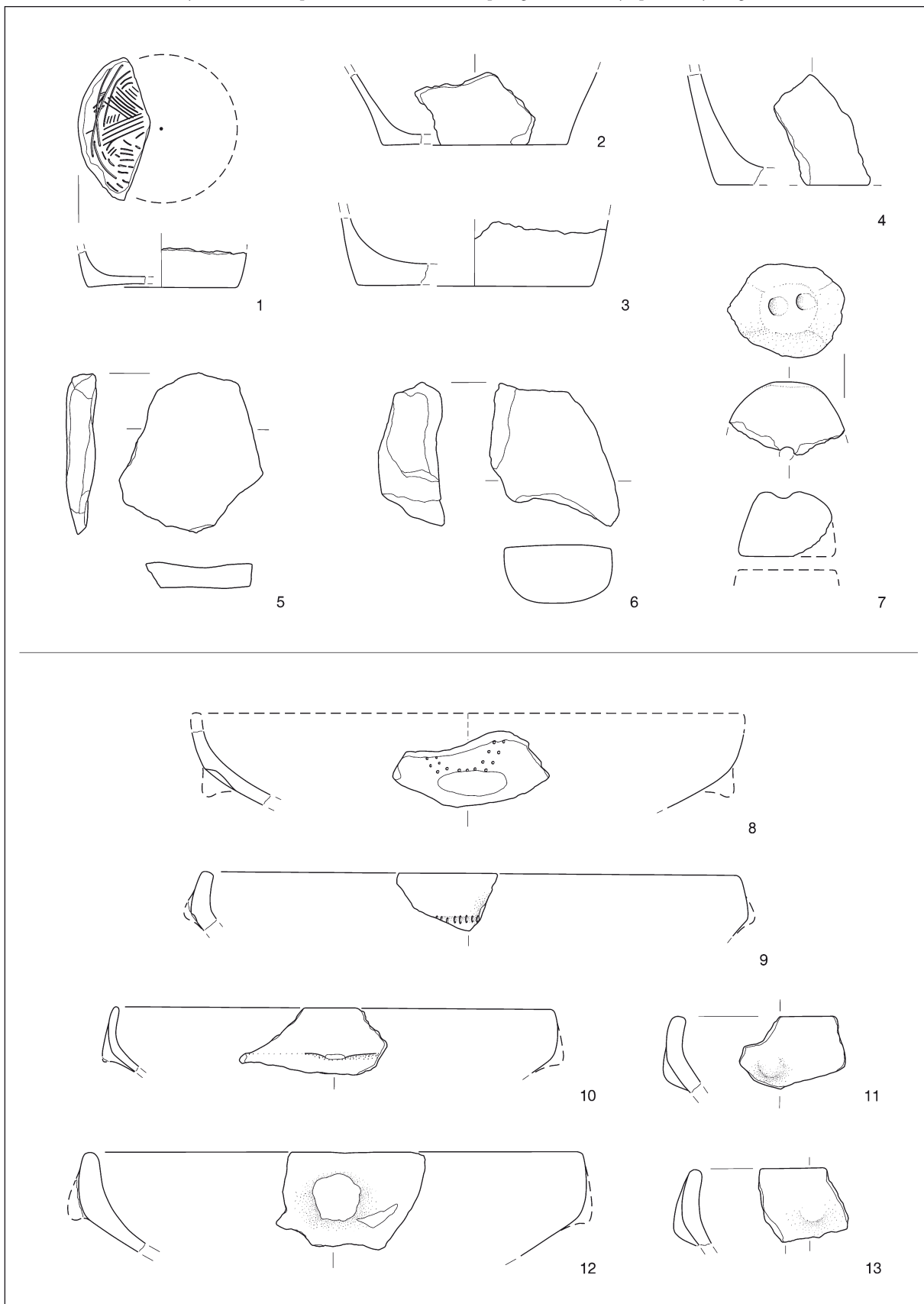
T. 1: Brezje – Podgraškova domačija. Jama pod gomilo. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 1: Brezje – Podgraškova domačija. Grube unter dem Grabhügel. Alles Keramik. M. = 1:3.

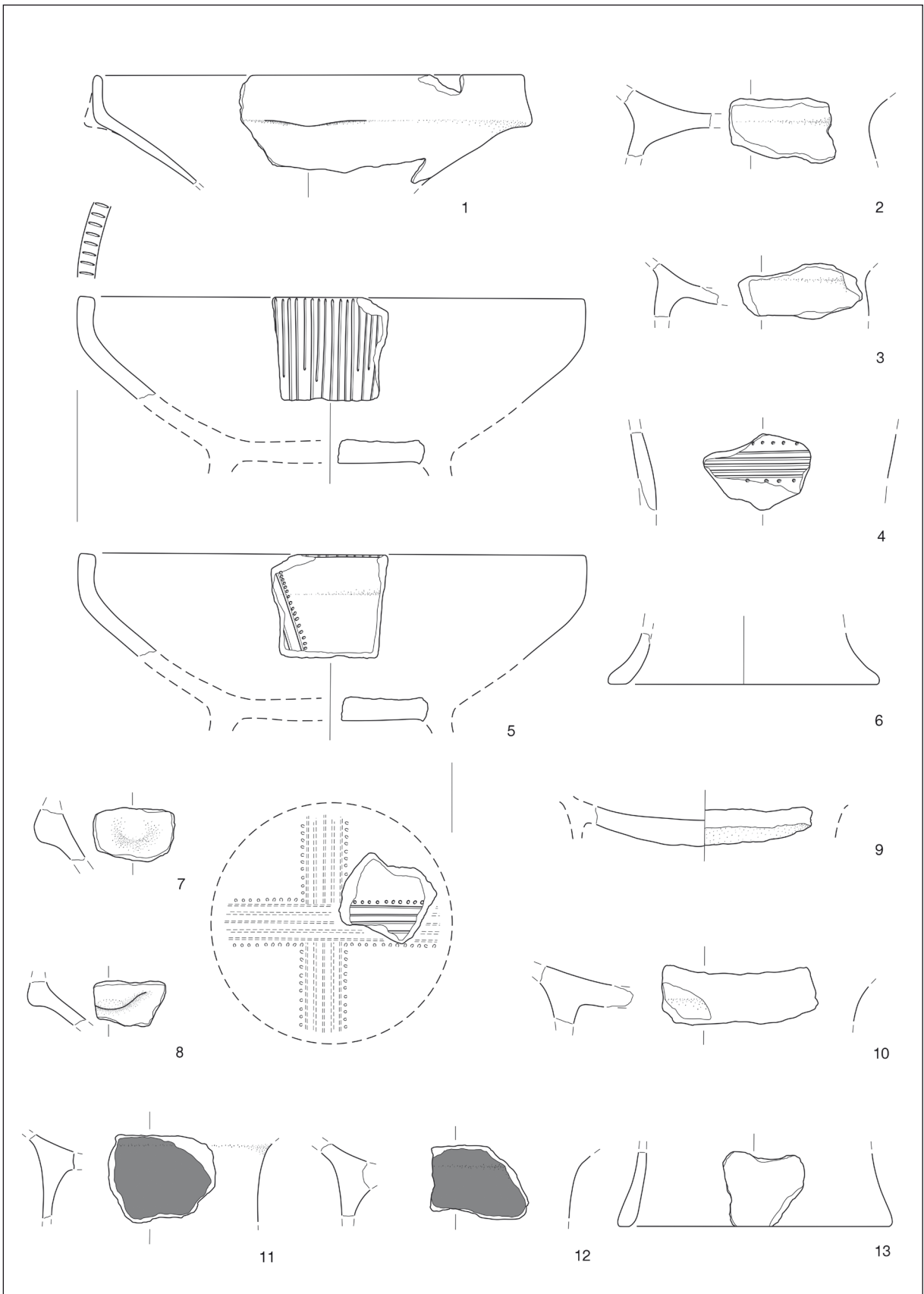
T. 2: Brezje – Podgraškova domačija. Jama pod gomilo. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 2: Brezje – Podgraškova domačija. Grube unter dem Grabhügel. Alles Keramik. M. = 1:3.

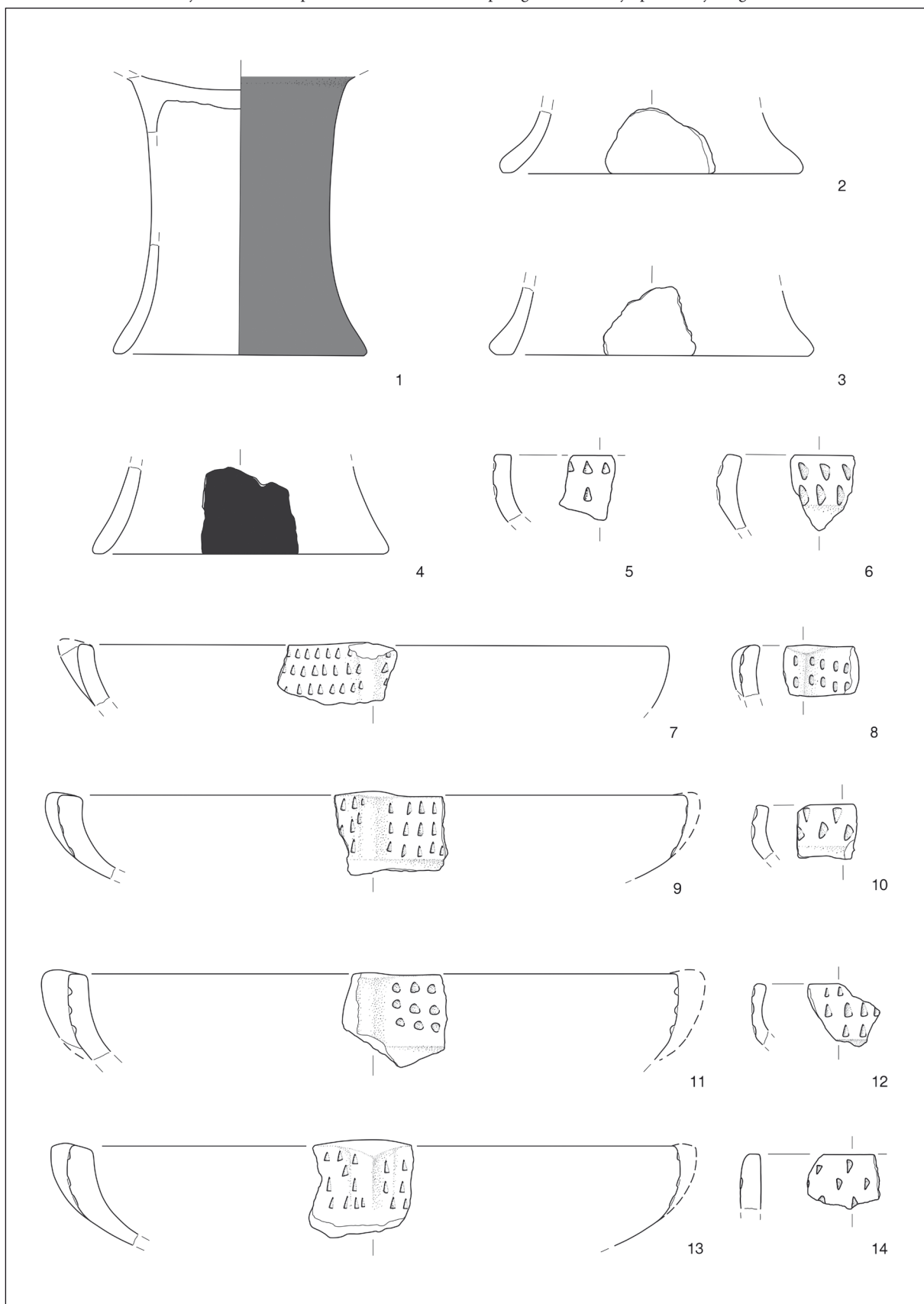
T. 3: Brezje – Podgraškova domačija. 1-7 jama pod gomilo; 8-13 prva nasipna plast gomile. 1-4,7,8-13 keramika; 5,6 kamen. M. 1-4,7-13 = 1:3; 5,6 = 1:6.

Taf. 3: Brezje – Podgraškova domačija. 1-7 Grube unter dem Grabhügel; 8-13 erste Schüttung des Hügel. 1-4,7,8-13 Keramik; 5,6 Stein. M. 1-4,7-13 = 1:3; 5,6 = 1:6.

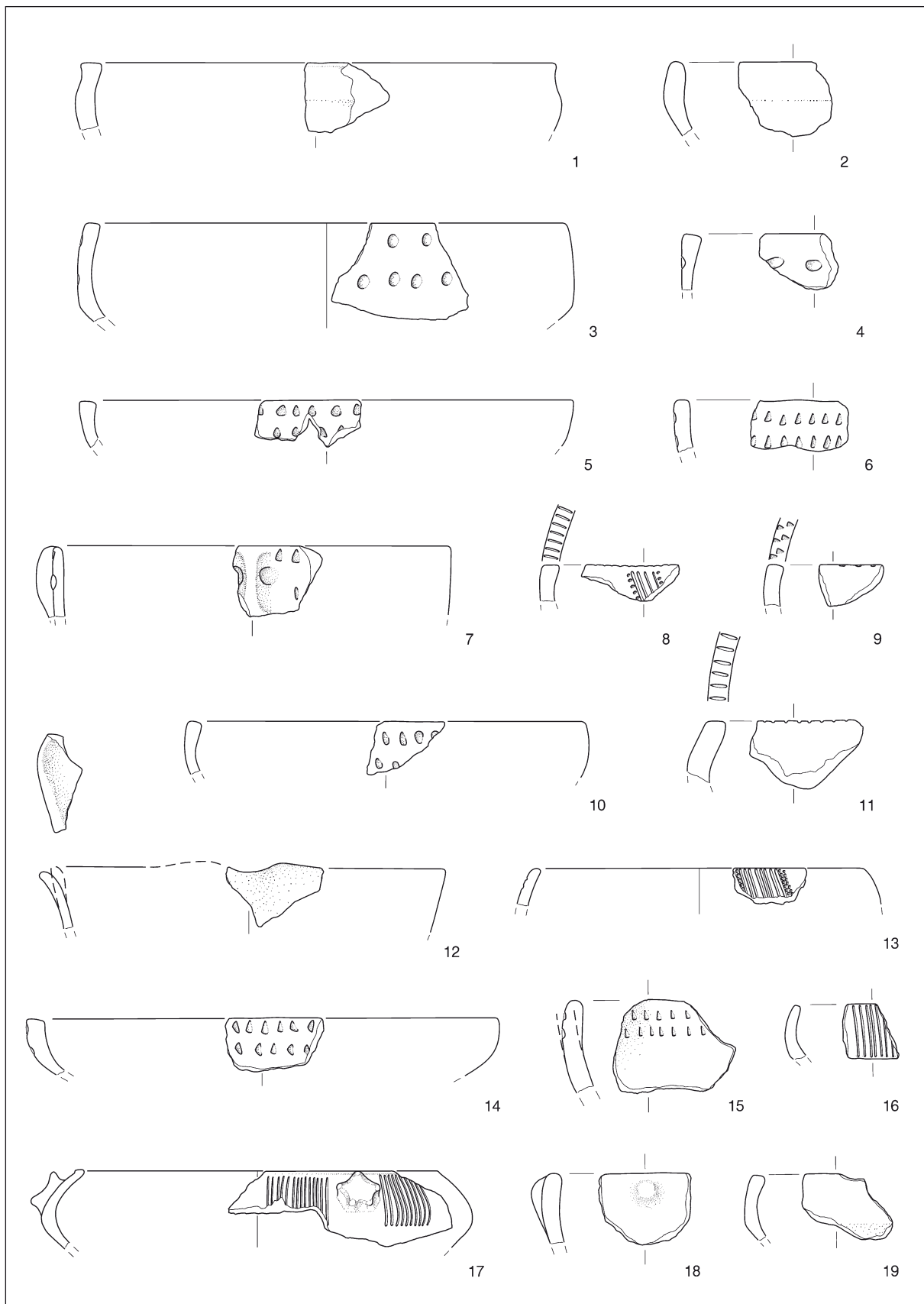
T. 4: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 4: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

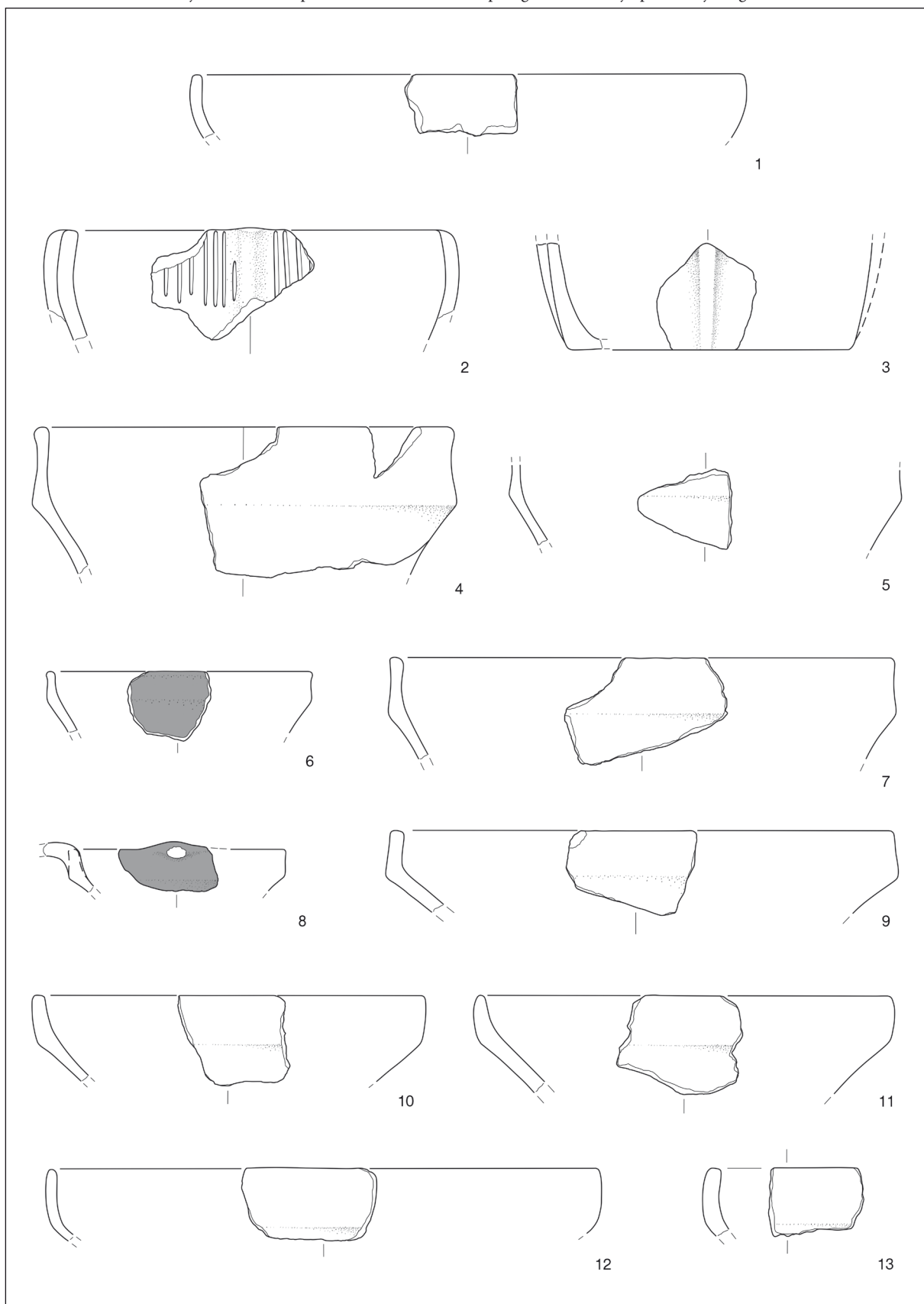
T. 5: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 5: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

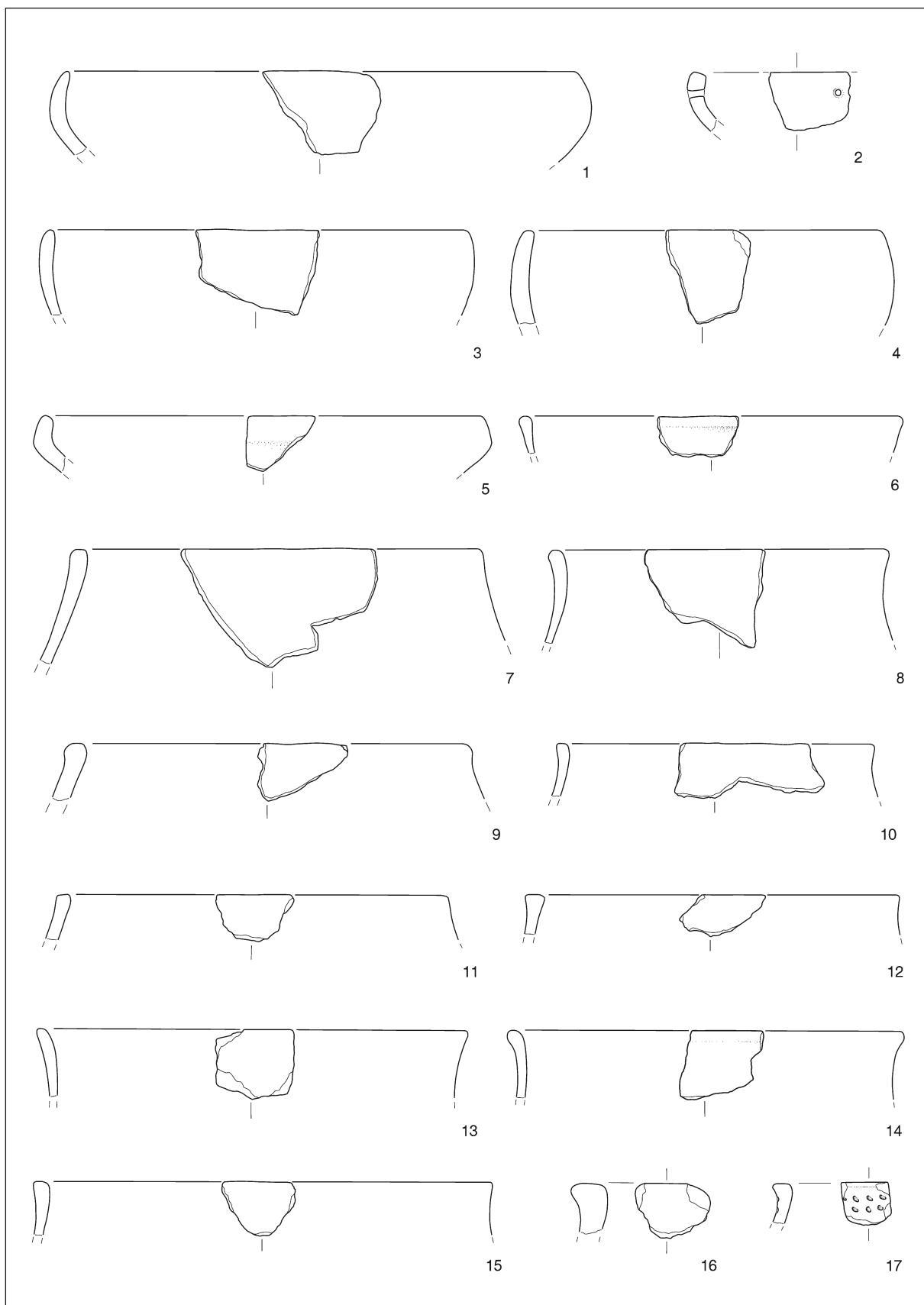
T. 6: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 6: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

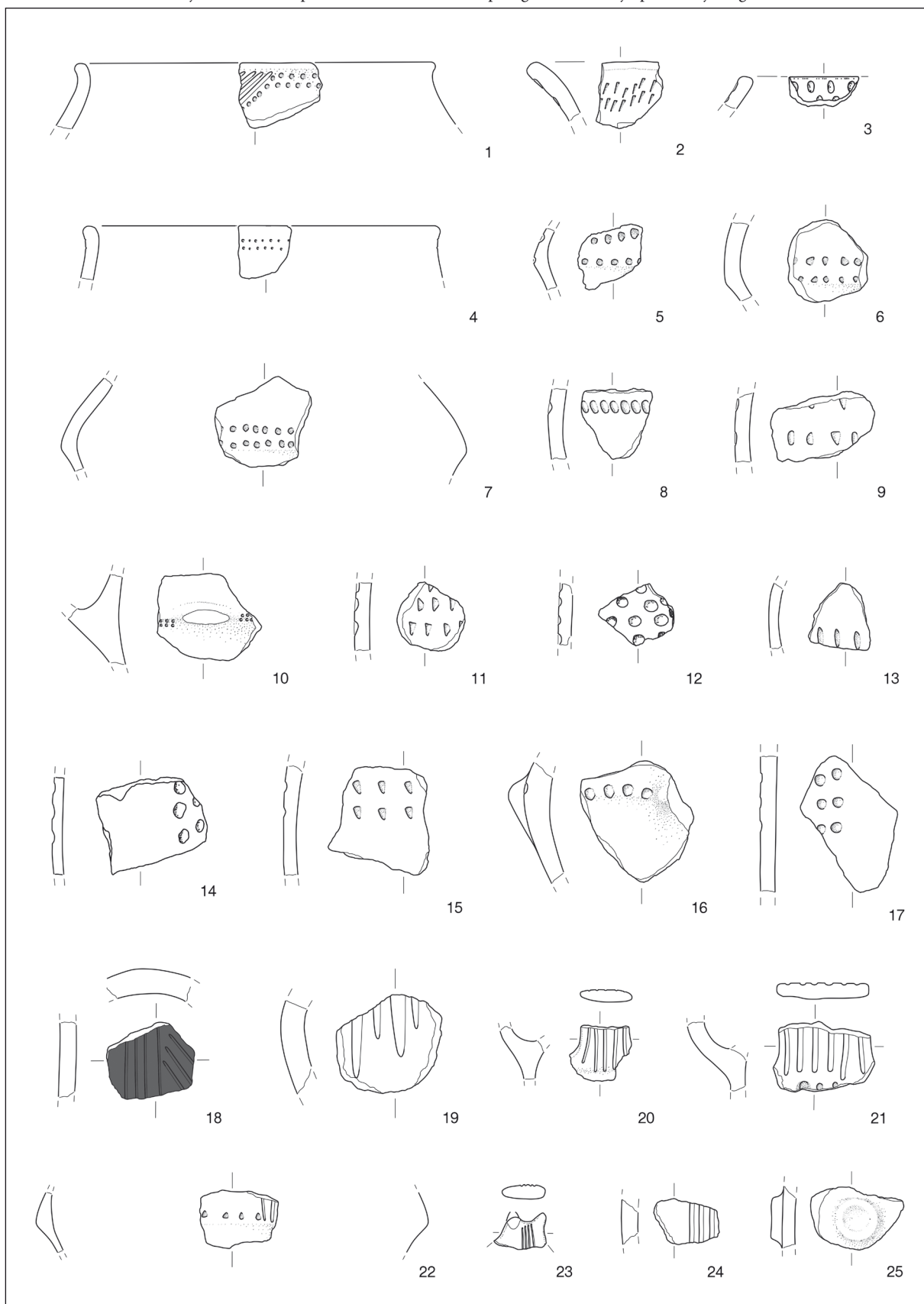
T. 7: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 7: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

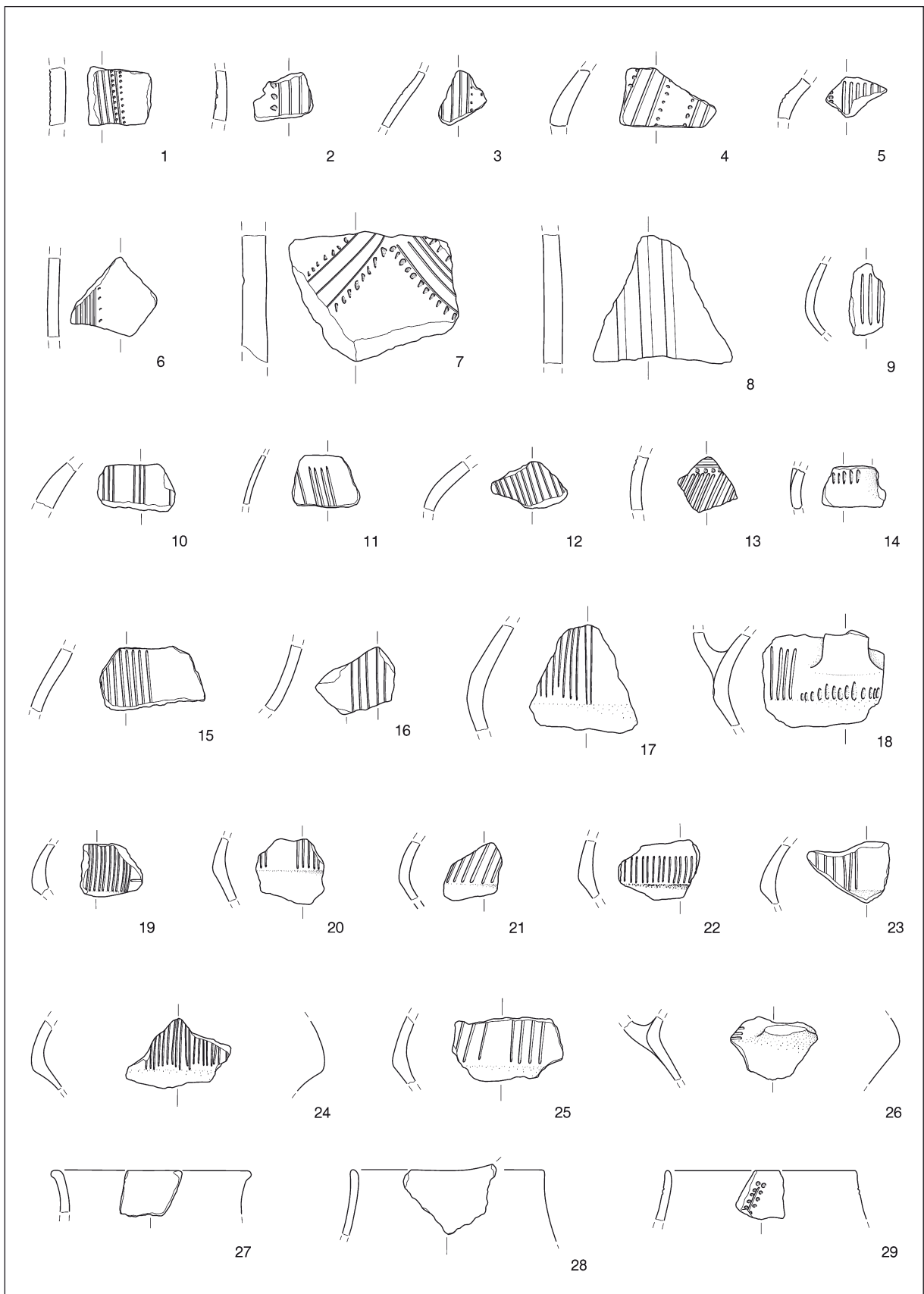
T. 8: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 8: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

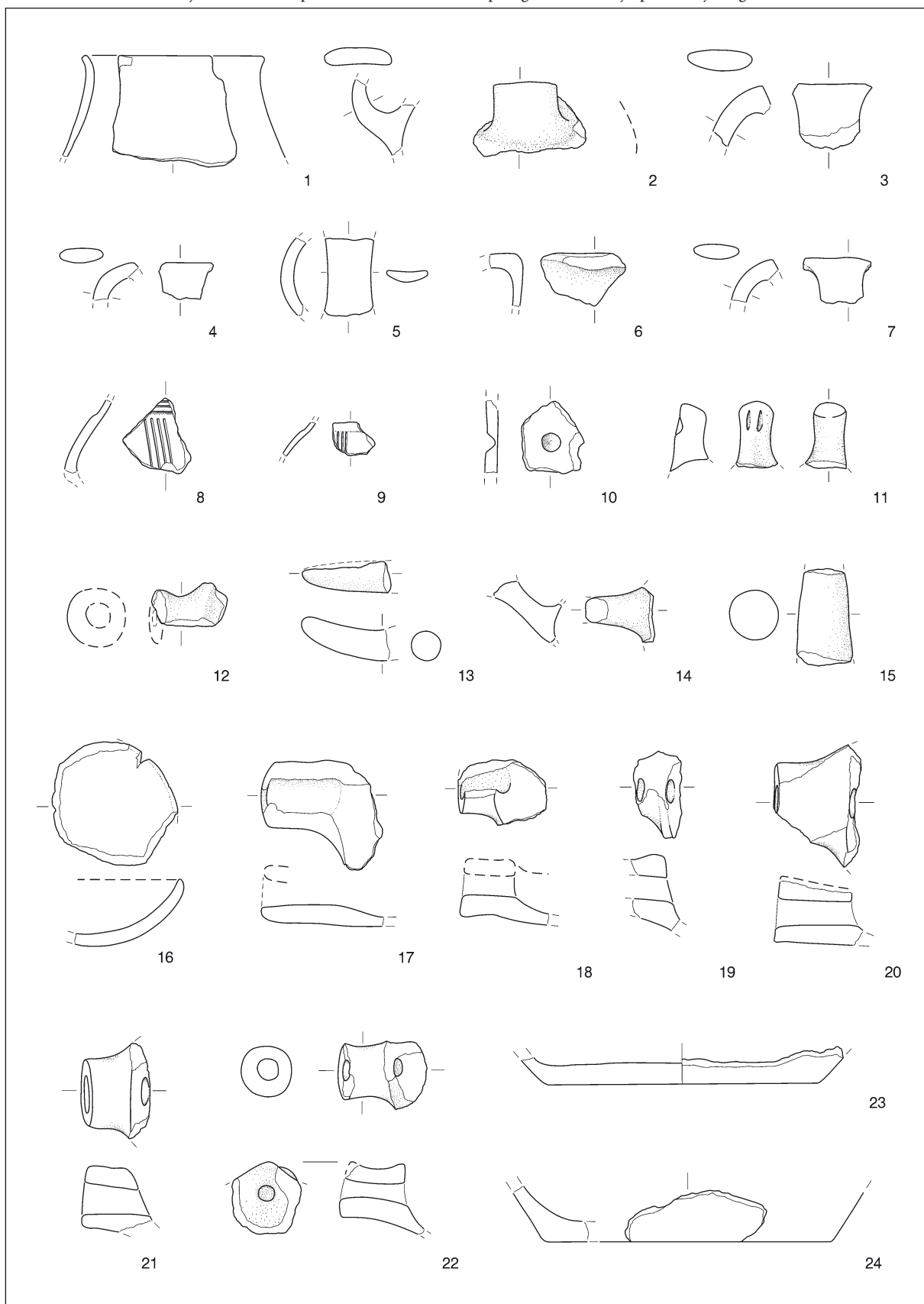
T. 9: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 9: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

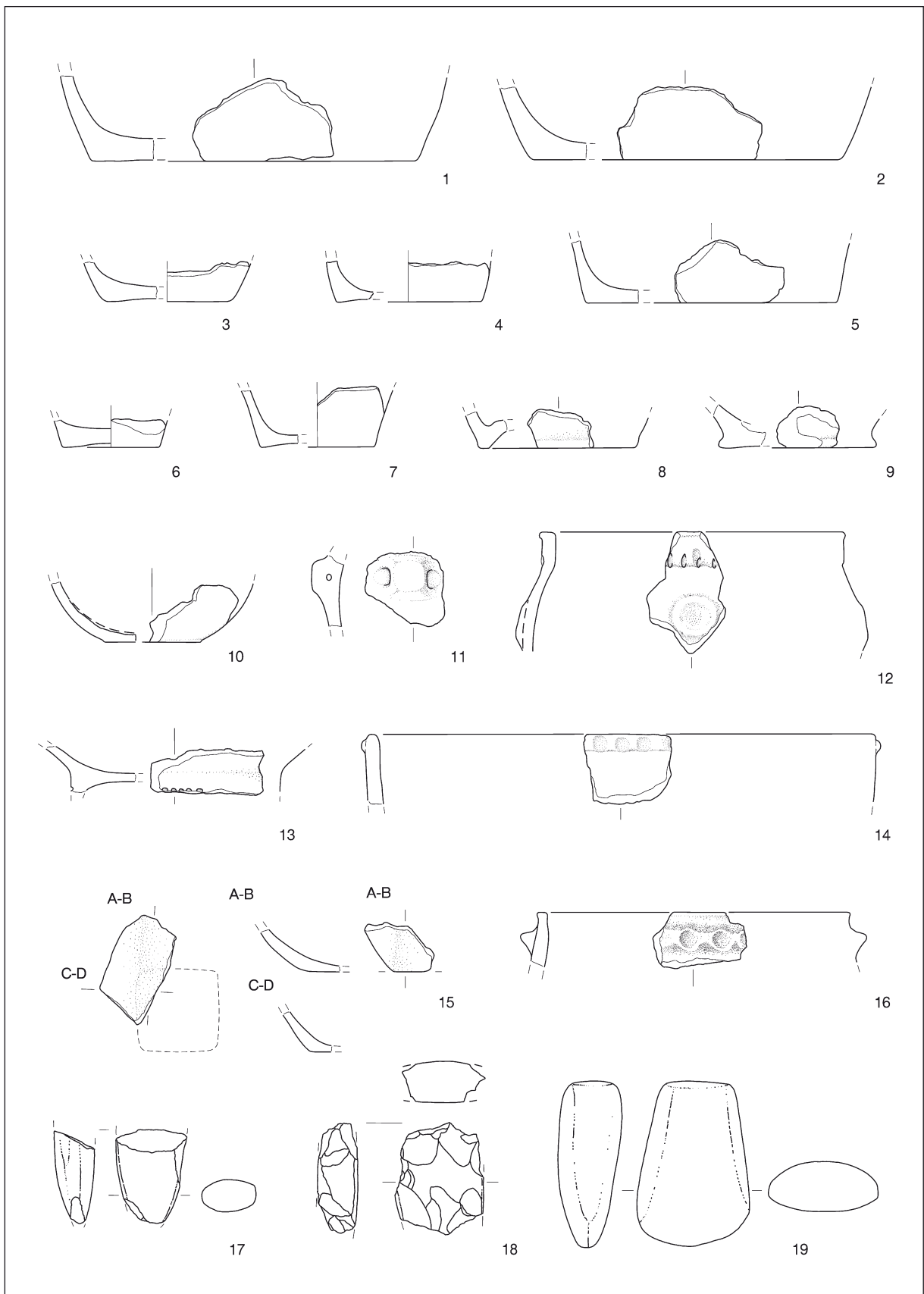
T. 10: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 10: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

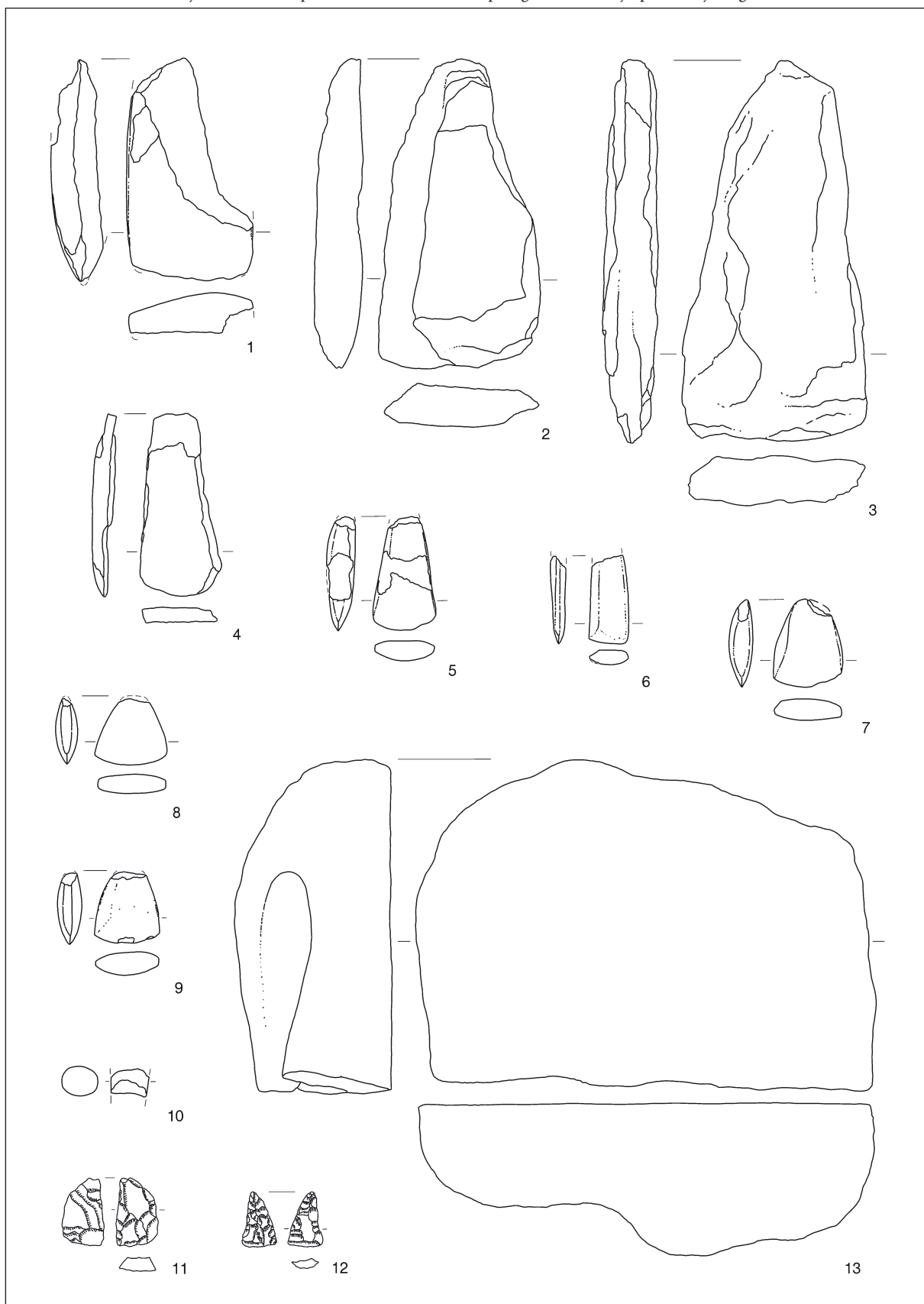
T. 11: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse keramika. M. = 1:3.

Taf. 11: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Keramik. M. = 1:3.

T. 12: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. 1–16 keramika; 17–19 kamen. M. = 1:3.

Taf. 12: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. 1–16 Keramik; 17–19 Stein. M. = 1:3.

T. 13: Brezje – Podgraškova domačija. Prva nasipna plast gomile. Vse kamen. M. 1–10,13 = 1:3; 11–12 = 1:2.

Taf. 13: Brezje – Podgraškova domačija. Erste Schüttung des Hügels. Alles Stein. M. 1–10,13 = 1:3; 11–12 = 1:2.

